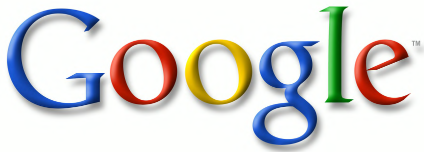

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

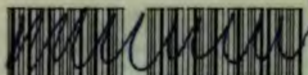
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

BUHR A
a39015 01817030

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
IES.
THE UNIVERSITY OF MICHIGAN

FALUDI

Y SÁNDOR

MUNKÁI.

1

KISFALUDI

KISFALUDY SÁNDOR

MINDEN MUNKÁI.

KISFALUDI

KISFALUDY SÁNDOR

MINDEN MUNKÁI.

KIADTA

TOLDY FERENC.

ÖTÖDIK KÖTET.

PESTEN.

HECKENAST GUSZTÁV TULAJDONA.

1847.

PH
3281
.K52
1847
v.5

53850 .. 30

EREDETI

MAGYAR JÁTÉKSZIN.

II.

AZ EMBERSZÍVNEK ÖRVÉNYEI.*)

SZOMORÚJÁTÉK ÖT FELVONÁSBAN.

Es liegt um uns herum
Gar mancher Abgrund, den das Schicksal grub;
Doch hier in unserm Herzen ist der tiefste,
Und reizend ist es, sich hinab zu stürzen.
Goethe.

---

*) A jelen, s a következő három darab „Eredeti Magyar Játékszín" cím alatt két kötetben, Budán, 1824-ben megjelenvén, „Tek. Székesfehérvármegye Karainak és Rendeinek háladó hazafiúi tiszteletül" ajánltatott illy ajánló levéllel:

„Dicső lelkes hazafiak! Lehetetlen minden nemzetét, és ennek cultúráját szerető magyarnak, titeket, a hazafiságnak szent érzelmétől buzgó, lelkes hazafiak, nem dicsőíteni, nem áldani, titeket, kik a nagy hiánosságot bosszonkodva látván és mélyen érezvén, esztendőnként

SZEMÉLYEK.

Maróthy Kálmán. Magyar nemes.
Milla. Annak hitvese.
Telegdy Béla. Úrfi.
Ilka. Kisasszony, annak testvére.
Zarándy Farkas. Úrfi.
Egy szarándok.
Lukács. Maróthy úrnak vén szolgája.
Parasztok. Férfiak, asszonyok.

(Történt nagy Lajos magyar király idejében.)

---

egy jeles somma pénznek fizetésére kötelezétek magatokat, mellynek segitségével kebeletekben egy nemzeti magyar játékszínt állítottatok fel és egy szinjátszó társaságot állapitottatok meg. Ti valátok az elsők, kik a cultúrának és literatúrának ezen jeles nemét a lehető tökéletességre emelvén, nagyszívü adakozástok által azt cselekvétek, a mit az országnak fővárosaitól méltán, de haszontalan, várt a nemzet. Hála és dicsőség néktek lelkes, jó hazafiak! ti a magyar hazának és nemzetnek igaz jóltévői! Sírba dült királyinknak közöttetek lebegő árnyékaik megelégedve tekintenek rátok! Hazafiúi érdemetek a nemzetnek emlékkönyvében arany betükkel lesz feljegyezve; s mig a magyar nemzet él, élni fog hazafiságtoknak híre és dicsősége is. Igen szerencsésnek érzem magamat, hogy több jó barátot is számlálok közöttetek, dicső hazafiak! Vegyétek az egész nemzet előtt hazafiúi köszönetemet minden hozzám hasonló érzésü és gondolkozású magyarnak nevében is! Csak el ne csüggedjetek! hanem folytassátok, a mit olly dicsőn kezdétek.

ELSŐ FELVONÁS.

(Maróthy úrnak vára. Szoba, két oldal- és egy középajtóval; az egyik szegletben lángoló kandalló. Estve Téli fergeteg).

ELSŐ JELENÉS.

Milla.

(Egyedül.)

Irtózatos szél- s hóvihar!
Miolta Nápoly langy egét
Elhagytam, illyen fergeteg nem dúlta még
Ezen vidéket: küszködik
Egymással a szél, hó s hideg;
És mindeniknek mérge győzni láttatik;
A szél üvöltve szaggat és mindent kidúl
Több százados nyugvó helyéből; rettenet!
E sziklafészket rázza, rengeti;
Zajogva hordják a havat
Ordítva nyargaló dühös fúvalmai.
A hóhegyek talán húsvétra sem
Lapulnak el! Huh! s a hideg fagylal, mereszt.

Illyen karácsont még nem értem itt,
Hol már tizennégy tél havát, fagyát
Állá ki együtt hív szerelmünknek tüze.
S ha értem is, mérgét nem érezém:
Mert hajh! szerelmem boldogít vala!
De most! kiégve, hűlve látom férjemet
Irántam! és talán örökre! mert
Nincs gyermekem; ki hamvadó tüzét
Élesztené, s anyját ajánlaná!
S van, a ki férjem érzeményeit
Tőlem magára vonja, és
Vesztemre olly szép s jó leány,
Hogy őt szeretni olly igen természetes!
Oh Ilka! Ilka! melly szerencsétlen vagyok!
Mert néked is bocsánatos, szeretni őt,
Mint nékem is bocsánatos vala,
Hazámat és szülőimet
Elhagynom érte; századok
Teremnek egy illy férfiat.
A szép magyar hazám vitézinek
Sok drága vérbe, szűzeinknek sok nehéz
Fohászkodásba, s észzavarba mennyibe
Került! Enyim lett, s most szakadni érzem őt
Tőlem!

(Felhevülve.)

De mennydörögjön bár fejem felett
A végitélet, s bátor a világ
Lángokba lobbanjon körültem: nem hagyom;

S őtet magamhoz érc erővel kolcsolom.
(Gondolatokba merül. Egy szokatlan zörgésre megint felretten.)
Mi ez? mi zörget itt az ablakon?
A szél-e? hó-e? a mi csapkod s karmol itt
(Félve az ablakhoz közelít.)
Hah! egy bagoly, ki nem talál setét
Odvára, s életét megmenteni
A máskor útált s félt világhoz is folyam.
Huh! mint mereszti rám szemét!
(Kendejével az ablak felé legyintvén.)
Hess el halálmadár! halálszagot
Érzesz-e itt? E még talán kora?
(Sohajtva.)
Ah! nékem épen nem kora!
Midőn talán ohajtva várt öröm
És boldogabb idők reménye itt
Az én halálom! Légyen, a mint lenni kell!
(Kálmán belép.)

MÁSODIK JELENÉS.

Kálmán. Milla.

Kálmán.

Irtóztató a fergeteg!
És mintha mérge most is egyre nőne még.
Nehéz lehet neked, szelídebb, nyájasabb
Földnek szülöttje, tűrnöd ezt? de a magyart
Az illy idő mintegy kihívja küzdeni.

Milla.

A fergetegnél jobban érdekel
E szemrehányásod: soha,
Én nyájasabb földnek szülöttje, itt
Még semmi fergetegre nem tevék panaszt.
A télhideg könnyen megorvosolható
E rengetegnek, a világ
Végét kiélő, fogyhatatlan fáival:
A férjhidegnek volna bár orvosszere!
Tégy róla, hogyha tudsz, szerelmesem!

(Indulatosan megöleli Kálmánt.)

Kálmán.

(Illetődve.)

Már több időtől fogva érzek én
Fulánkokat szavadban. Eddig ezt
Elhallgatám. Mi ingerelt fel ellenem?
Mi zavarja szíved érzeményeit?

Milla.

Az, hogy szeretlek, mint szerettelek, mikor
Egyedül szerelmem boldogítá éltedet;
Az, hogy szerelmemnek legelső nagy tüze
Ég most is e kebelben, és
Te, férjem! a mint látom, unni kezded azt.
Kálmán! csak egy kötél köt engemet
Már a világhoz; s ez szerelmünk: vágd el azt,
És én tovább nem élhetek.

Kálmán.

Kérlek! ne légy gyermek: tizennégy év alatt
Kivül, belül esmerheted már férjedet;
S rosznak, reménylem, nem találtad őt.
Mint a bagoly odvában, úgy éltem veled
E bús magányban eddig itt;
S ha szívem immár most barátságot keres,
S jó társaságba vágy: valóba' nem csuda,
S ezt is miattad többnyire,
Hogy el ne únd, gyermektelen, magad.
És most, tizennégy év után is, férjedet
Valóba' nagy nevetség volna féltened.

Milla.

Kálmán! ne vedd rosz néven, a mi csak
Hiv és erős, s örök szerelmemnek jele.

Kálmán.

Nyugodj meg! és tarts jobbnak engemet!
A fergeteg csatázni semmit sem szünik.
Csupán azért boszonkodom,
Hogy épen a karácson ünnepét,
Annak barátságos találkozásait
És társaságit rontja meg.
Vendégeink közűl ma senki sem
Jön el; Zarándy sem talán, kinek
Egyéberánt az illy idő legkedvesebb.

Milla.

Irtózatos, vad és szilaj, mord és kemény
Emberteremtmény! a kitől

Tán minden asszony borzadoz;
Te kedvedért végtére meg tudám
Én szokni durva társaságát ennek is.

Kálmán.

Vad és szilaj, zordon s kemény, igaz:
Mint a magános, durva természet s vidék,
Melly szülte és nevelte őt.
Közelvaló atyámfia
Levén, magamhoz vontam őt. Vadász
Pajtásnak ollyan, a kinek
Körünkben én mássát nem esmerem:
Ádáz, merész, veszélyt nem esmerő;
A fergeteg, szél- s hóvihar, jégzápor, és
A kormos és vastag ködök, deres fagyok
Töltik rideg s magános élte kedveit.
Édenje a vadon, sürű, setét,
Őz-, medve- s vadkan-lakta rengeteg.
Megtörhetetlen és erős,
S mellette még sem nemtelen
Érzésiben, bár durva és szilaj.
Két nagy fenyítő mester: a szükség, veszély,
Tán majd okossá s engedelmessé teszik,
Mig a szerencse és finom világ
Más ifjakat puhítva rontanak.
Zarándy még ma — még is itt lesz, úgy hiszem.

Milla.

Ha ez nem is, más itt leszen,
Kit szíve jobban hajt ide;

Ha a lehetségnek határi közt vagyon,
Bár bajjal és veszélylyel is, jöhetni még:
Mert óriás az emberi
Erő s tökélet; és az elme nagy
Mester, midőn a sziv lobog;
Kockára vetni életét
Csak semmi néki akkoron.
A szívnek illyen állapotját esmerem;
S úgy vélem, esmered te is,
Barátom! (sohajt) Egykor értem is
Kockára tudtad vetni éltedet!
De ez, barátom! úgy-e, már régen vala?

(Félig kitörő fájdalommal.)

Most más idő jár; és az ember változik!
A mit kivűl belűl sokáig esmerünk,
Bár jó legyen, mihelyt az újság kelleme
Nem ingerel többé, megúnjuk csak hamar?

Kálmán.

(Elnyomott nehezteléssel.)

Öntsed ki hát, ha már belé kapál, egész
Gyanúdat és neheztelésedet! ne nyeld
Magadba! kebledet ne terheljed vele!
Mondjad szemembe: mit jelent? kit ért
Gyanúd? ki és mi háborítja lelkedet?
Ne titkolódj! ne fúrdalódj!
Mint nálad otthon tán szokás?
Mondd meg szemembe! a magyarnak ez

Szokása és természete.
Mi sérti, nyomja szívedet?

Milla.

Szóval tehát: de meg ne bántsalak!
Búm és gyanúm, s tán vesztem is,
Telegdy Ilka! S ő bizonynyal itt leszen,
Ha máskülönben a lehetség engedi.

(Kálmán meglepetve, szemlátomást megháborodik.)

Kálmán.

Telegdy Ilka? Hm!

Milla.

Igen,
Telegdy Ilka! ő, kivel nyilván teli
Kebled, fejed s egész valód;
Kitől te is viszont szerettetel.

Kálmán.

(Magát öszveszedvén.)

Örvendenék; s természetes:
Lelkes, becses szomszéd s rokon;
Jó társaság; s tenéked is
Szintúgy barátnéd, mint nekem.
Azonba' sajnálnám, ha életét
Akárkiért veszélybe ejtené.
Szintolly derék a bátyja is maga
Nemében; a közvélemény szerint
Alig van asszony és leány, kinek
Keblében ő egy kis helyet nem birna már;

S őtőle téged féltenem
Még sem jutott eszembe még soha.
Kígyótojást költ a szerelemnek heve
Kebledben, édesem! neve:
Féltés, gyanú! — fojtsd el! ne hagyd
Életre kapni szíveink
Nyugalma s boldogsága gyilkosit!

Milla.

Azt, a minek létet te adtál, s egyre adsz,
Én fojtsam el? ne hagyjam élni? Érzed-e,
Melly képtelen tanácsot adsz? s mint fájhat ez
A szenvedőnek, érzed-e?

(Kálmán megzavarodva némán áll; de szemei Millára vannak szegezve. Milla folytatja beszédjét.)

Fájdalmam eddig néma volt, azon
Remény fejébe', hogy futólag gerjedett
Csak benned, és nem kap gyökérre hivtelen
Indúlatod, miként gyakorta játszani
Tud és szeret könnyű nemünkkel a szabad,
Kényét követni megszokott,
S erejébe bízó férfinem;
De esmerem mélyebb s erősb érzelmedet;
Látom, hogy Ilkát nem csupán a vér köti
Hozzád; hanem rokon veled
Szivére és lelkére nézve is;
S kivetve érezem magam minden jusom
Mellett sok évi birtokomból! Megbocsáss!
Ha végre türedelmemet

Enyészni látod, s kínomat
Méltó panaszra kelni kell már hallanod!

Kálmán.

Enyészni fog gyanúd, mihelyt meggondolod,
Hogy nem csupán a szerelem
Köt szíveket, köt lelkeket,
S gyakorta két különböző nembélit is
Egymáshoz. A kötés barátság is lehet.

Milla.

Illyen barátságtól csak egy hajszálnyi köz
Választja a szerelmet el.
Egy öszvehangzó érzelem,
Egymást találó gondolat, vagy képzelet,
Egy lángoló, sovár tekintet, óh!
S az ember észre sem veszi,
Hogy a barátságnak határán túl leli
Egészen általváltozott magát.

Kálmán.

Különböző korunk közét gyanúd
Nem fogja, úgy vélem, ki tudni tölteni:
Az emberéletnek felét túl éltem én,
Egy olly fa, melly hullatja már díszét, midőn
Még Ilka csak most kezd virágzani.
Kérlek, ne hagyd, hogy házas életünk
Kertjét vakandok túrja fel!

Milla.

A férfi, egy királyi tölgy szerint,
Félszázados korában is

Erőt lehell gyakorta, s birja díszeit.
S vesztemre! minden lelki, testi kellemed,
Erőd, s tehetséged virágzik még, midőn
Szerelmed érzeményei
Szeretni nem, csak szánni tudnak engemet.

Kálmán.

Kérlek, ne háborogj! fogadd
Kebledbe régi bizodalmadat
Férjedhez, a ki téged érdemed szerint
Szeretni és becsülni nem szün meg soha.
Embertelenhez nem kötötted sorsodat.

Milla.

Szónak, kegyes hang; mást jelentnek tetteid;
Egész valód viselte mást jelent.
Előre látom sorsomat, boldogtalan!
(Fájdalmas ábrándozásokba merül.)
Könnyekkel öntözém kelő, növő,
S nyiló szerencsémnek virágait!
Könnyekkel öntözöm megint most hervadó
Örömvirágim puszta kóróit! de hajh!
Haszontalan! nem hajtanak többé soha:
Mert Ilka szíve egyre égeti!

Kálmán.

A boldogító béke angyalát
Távozni látom házas életünk
Csendes köréből; és helyette a gyanút
Mérgével és fulánkival beszállani!

Milla.

(Fájdalmának egész kitörésével.)

Atyámnak átkát teljesedve látom én
Szivem felett! „Eredj tanácstalan!
(Igy szóla fájdalmas, törött
Hangokban a bútól megölt.) Eredj!
Szived szerelménél egyébre képtelen
Levén ügyelni most, jövendő sorsodat
Nem látod által. Oh! de jaj neked!
Hazádnak önkényes hagyása is
Már átok élteden; nem egy kötél
Köt minket éltünkhez csupán: szülő
Földünk, rokon vérünk meg annyi szent kötél.
Mind ezt te a hátod megé veted;
De jaj neked! jaj! a midőn majd elszakad
Az egy kötél, melly többnyire
Hiú remények lenge pókhálóiból
Fonódik, és kétségbeesve te,
És más kötélhez nem ragaszkodhatva, majd
Nem tudsz hová folyamni kínoddal, szegény!“
Borzasztva hangzanak fülembe még
Ezen szavak! Nem hittem, és szerettelek.
Atyám ezer fájdalmas érzemény között
Könnyekkel áztatá ruháját, homlokát
Boszús ököllel döngeté, tisztes, fejér
Haját marokkal szaggatá,
S szélnek bocsátá; a köveknek is
Könyörülni kellett volna búján; oh! de én,

Leánya! mégis elhagyám őt kedvedért!
Betelve átkod, oh apám!

Kálmán.

(Érzékenyen.)

Hidd el, ha mondom, hogy szeretlek: mert igaz.
(Megcsókolja Millát, és kezénél tartja.)
De hagyj fel a gyanún! nem illik az
Illy régi házasokhoz. A világ
Jövendölését, hogy sokáig meg nem áll
Különböző nyelv, nemzet és szokás között
A szívkötés, megcáfolá eddig való
Sok évi boldog életünk; tartson tovább,
Ha színre is, minthogy neked
Most már zavarni tetszik azt.
Az embereknek csúfja és kacajja, és
Mellette még boldogtalannak lenni, hah!
Valóba' dupla kárhozat!
Nemednek a kegy és szelidség fegyvere,
S legkellemesb, legbájolóbb tulajdona:
Ennek hajúl s hódol meg a vitéz erő;
Ebből kivetkezés bizonynyal veszteség.
A zsémbelődés, a gyanúpör és
Vetélkedés, ingerkedés
A házba, szívbe háborút, gyülöletet,
Utálatot s végtére megbomlást szerez.

Milla.

(Bús, de erőltetett tekintettel Kálmánra függesztvén szemeit.)

Kálmán! ha szívemet hasadni érzem is,
Erőt veszek fájdalmamon.
(Szívére tett jobbjával, bús és lassú lépésekkel elmegyen.)

HARMADIK JELENÉS.

Kálmán.

(Egyedül maradván, Millára mereszti szemeit. Fellobbanó indúlattal.)

Hah! most azon ponton vagyok, hová
Eljutni rég rettegtem én. S most mit teszek?
Kinyilva látom szorgosan fedett
Mély titkomat. De így tovább
Már nem maradhat a dolog.
Meg kell határoznom magam. Mire?
Hajh! szívemet ketté oszolva érezem.
Melly kényes és fájdalmas állapot!
Millához a hit, esküvés, a megszokás,
Törvény, igazság, a becsület s tisztelet.
S megvallom, a már régi szerelem csatol.
Oh! volna ő magyar! magam
Szakasztanám ki most hitetlen szívemet;
De a magyar hazafiság,
Szivemnek olly hatalmas ingere,
Gyakorta éles szegletekbe ütközik
Őbenne. S mégis őt azért vádolni nagy
Igaztalanság s balgatagság volna most.
Magam koholtam sorsomat!
Nem tudja, mit cselekszik, a ki, a midőn

Őt hév szerelme hajtja, s párosúl,
Kedves hazáját, nemzetét s tulajdonit
Nem is tekintvén, csak szerelme vágyait
Követve, gondolatlan állapít
Holtig magának sorsot, életet! —
Oh Ilka! mint érzem magam
Magyar s velem megegyező
Valódhoz áltragadva! Forma, mód, ajak,
Szív, lélek, elme, mind egészen más nemű,
Mintegy magamnak része benne. Hah!
Minden kegyeknek s kellemeknek, mellyeket
Ifjanta elmém álmodott,
És szívem ömledezve sejt vala,
A millyeket csak a szerelmes lantosok
Éreznek és éneklenek, midőn
Az asszonyok szerelme töltvén kebleket,
Lángolnak és versekbe ömlenek:
Megtestesült élő valóját látom én
Őbenne. Szívemnek teremtve érzem őt;
Mért kelle olly későn születnie!
Azonban emberséges ember voltam én,
És az leszek, míg élek; és ellenkezők
A tiszta erkölcscsel soha
Nem lesznek, ámbár égnek is, kivánatim. —
Ugatnak a kutyák! talán vendégeket?
Hajh! semmi kedvem Ilka látásához is
Ma már, ezen szívháború alatt!
Miként viseljem én magam,

Hogy meg ne sértsem egyiket, vagy másikat?
A csalfaság, a tettetés nem volt soha
Természetem; de kénytelen leszek
Szivemnek illy hullámi közt
Ollyhoz folyamni, a mi megsegít.
Mélységeit, kiterjedéseit
A szívnek és érzelminek
Ki méri meg? ki szab határt nekik?
Boldog szerelmet és elégedést
Ad a szerencse annak, a kit ő szeret.

NEGYEDIK JELENÉS.

Telegdy. Kálmán. Lukács.

Lukács.

(Telegdynek a közép ajtót megnyitván.)

Úgy vélem, itt lesz. Itt vagyon!

Telegdy.

Ez a barátság, bátya, úgy-e? Huh!

(Az ajtóban lerázván s törölvén magáról a havat, téli palástját Lukácsnak adja; mellyet ez elveszen és elmegy.)

Kálmán.

Hozott az isten, Béla, jó öcsém!

(Barátságos ölelés, kézfogás.)

Isten hozott, kedves barátom! Ezt
Ma nem reménylém.

Telegdy.

Én sem. Illyen fergeteg!

(Megrázkodva sebesen föl s alá lépdelvén.)

Isten csudájának tekinthetem,
Hogy itt vagyunk! de Ilka! ollyanok
Az asszonyok: nem esmerik meg a veszélyt,
Míg nincsenek torkon ragadva általa.

Kálmán

(szorgosan.)

Hah! Ilka? Ő talán csak el nem jött veled?
Hisz illyen út halálba ontaná
Gyengéd valóját? Rettenet gondolnom is.

Telegdy.

Mit? Ilka? Hát nem esmered te őt?
Megvallom, én otthon tunyognék most, ha ő
Engem nem únszolt, ingerelt,
S végtére gúnyolt volna félszegségemért.
Kész voltam én több ízben is
Meg' visszatérni a veszély miatt;
De ő erővel itt akarta tölteni
Ezen karácson ünnepét.
Dél óta törjük esve kelve már ide
A hó miatt gyakorta vesztett s többnyire
Meg' Ilka által észrevett útat. Csuda!
Hogy élve elvergődheténk ide.

Kálmán.

(Nyughatatlankodva.)

Hát Ilka? hol van ő? Az istenért! talán
Baj érte, hogy nem látom itt?

Telegdy.

Millának adtam által őt; oda
Kéredze, hogy fagytól meredt
Testét felengesztelje, s más
Hüvelybe bújon. Én alig hiszem,
Hogy vakmerőségének árát a nyakas
Előbb utóbb majd meg ne adja még.
Kérlek, pirongasd meg, fenyitsd meg őt!
Teréd igen hallgat, mivel tisztel, szeret.
Te kedvedért kész volna tüzbe is
Ugorni.

Kálmán.

(Öröm s félelem közt habozva.)

A derék magyar leány!
Kedvelni látszik társaságomat,
Miolta ezt, amazt beszélvén nékie,
Ugymint Lajosnak harcait,
Mellyekben én is társ valék,
És a magam történetit,
Mulatni tudtam őt: igen természetes,
Hogy tudni vágyunk többet is, mint a miket
Csak fészkeinknek szük körében láthatunk.
Csak baj ne érje a merészt! talán —

Telegdy.

Egyik lovam bizonynyal áldozatja lesz:
Mert egy magas partról leeste elvevé
Örökre szolgálatja hasznát, érdemét;
Bókolni fog, míg él. De minthogy kanca, hát —

Kálmán.

Nekem nevel csikót; s te tetszésed szerint
Válaszsz helyette ménesemből pejt, fakót
Vagy a mi tetszik, addig is,
Míg két setét pejed, barátságom jele,
Nálam ki lesz tanítva annyira,
Hogy őket Ilka is vezetni merje majd.
Csak titeket ne érjen itten semmi baj.

Telegdy.

Bátyám! egészen terh leszen
Szives barátságod, ha mindenkor csak ád,
S' tőlünk csekélyet sem veszen soha.

Kálmán.

(Bús hanggal.)

Ne hozd elő! Szép birtokot
Adott az isten; s megtagadta, a mi még
A vadnak is legédesebb öröm:
Nincs gyermekem! de hagyjuk ezt!

(Lukács bejön, és egy kancsó bort és két arany billikomot tesz fel az asztalra. Kálmán Lukácshoz.)

Mi hír az asszonyok körül?

Lukács.

(Ki a beszéd közben a billikomokba bort tölt.)

Mint vettem észre, semmi baj:
Mert a kisasszony nyájasan beszél, nevet.
De a pej! a bizony nem a két nap mehet
Még vissza innen; a telet
Alkalmasint itt fogja tölteni.
Izentem immár a csikósnak is,
Jőjön be, s vesse rá szemét, kezét.
Ugatnak ismét a kutyák.

Kálmán.

Talán Zarándy jön?

Lukács.

Lenézek s megtudom.

(Elmegyen.)

Kálmán.

(Egyik billikomot vévén, s azt Telegdyre köszöntvén.)

Isten hozott tehát, szerelmes jó öcsém!
Húgommal együtt! Áldjon isten titeket.

(Iszik.)

Telegdy.

(Másik billikomot vévén, hasonlóképen iszik, mondván:)

Házad s hazánk boldog szerencséjére ezt!

(A billikomok letétetnek. Ismét barátságos kézfogás.)

Rosz kedvedet látom megint? Bátyám, mi baj?
És több időtől fogva már,
Szokásod ellen, olly komornak lellek én.
Kedved szerint intézheted

Élted folyását; a szerencse nincs
Feltételidben, dolgaidban ellened,
Mint néha minden emberi
Legjobb örömbe, tettbe, s szorgalomba is
Mérgét keverni látjuk őt az álnokot.

Kálmán.

Nincs tiszta boldogság s öröm
Az ég alatt. Éltünknek útjain,
A mellyeken természetünk vezet,
És minket ott kinálkozó és bájoló
Virágokat szaggatni ingerel,
Veszélyes örvények lesik s nyelik
Az ollyan embert is, ki meggondolva jár,
Midőn gyakorta, a ki kapkod s tántorog,
A vak szerencsének kezén, baj, sérelem
Nélkűl megy által, és marokkal tépdeli
Az élet- és örömvirágokat.
Szívünkben itt a legnagyobb
Örvény: s belé omolni olly kivánatos!
De melly nehéz abból kihatni majd!
Egyet tanácslok én, öcsém, neked:
Ha párosodni fogsz, akármikor,
Párodban elvegyed hazádat is;
Mert a ki külföldit veszen,
Egészen otthon nem lehet soha.

Telegdy.

Értem, mi fáj. Sajnállak is.

Azonban, a melly kárt okozva látsz
Nyárod hevétől, orvosolja meg
Öszödnek érettebb, hívesb időkora.
Mértéklet és türés segit csak itt.
Tanácsodat követni kész
Volnék, ha házasodni kedvem jönne még;
De nem hiszem: mert húgomat, kivel
Kisded korától fogva töltöm éltemet,
Sok lelki, testi szép tulajdonit,
A mellyeket páromban is
Keresni volna tán jusom,
Kétes vagyok fellelni más leányba' már.
És így tehát alkalmasint csak nőtelen
Élek, halok.

Kálmán.

(Felgyúladva.)

Hah! melly dicséret ez!
Melly tiszta forrásból ered!
És melly igaz! (magában) Hah! s mennyi ok,
Szeretnem őt! s boldogtalannak lennem itt
Örökre: minthogy birnom őt,
A sors nekem tilos határt szabott!

Telegdy.

És Ilka is, csudálatos,
Alkalmasint örökre szűz leány marad:
Mert néki, százszor hallom, a jó férfinak
Tökéletes példája s tükre csak te vagy.

Kálmán.

(Egészen megzavarodva, s titkolt szerelmében fúldokolva, magában.)

Eszem! ne hagyj el!

(Telegdyt indúlatosan szorongatja s ölelgeti.)

Oh öcsém!

Telegdy.

Kálmán! mi lelt?

Kálmán.

Örvendek: édes érzemény,
A lelkes Ilkától való becsültetés.

(Ilka és Milla belépnek.)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Ilka. Milla. Előbbiek.

Ilka.

(Nyájasan.)

Isten megáldjon, házi gazda téged is!

Kálmán.

Hozott az isten, vakmerő! Valóba' nagy —

Ilka.

Néném pirongatása, mondhatom, kegyes
Volt. Halljuk a tiédet is, bátyám. Talán
Csak az sem űz ma vissza engemet?
S a fergetegnek ellenére is
Itt fog nekem születni, a kit annyiszor

Hívtam segédűl mái sok bajunk között;
S valóba', nem hiába: mert hálá neki!
Ha megferesztve is havában, elhozott.

Kálmán.

(Ilkát kezénél fogván s titkon megszoritván.)

Itt látnom Ilka húgomat,
Öröm; de melly irtózatos veszély
Dühének adtad által éltedet?
Az isten őrzött tégedet!
És mentsen is meg minden illy
Nagy vakmerőséget követhető
Bajtól tovább is! Én ugyan
Megvallom, illyen fergetegben senkihez
Ma már szerencsémet reményleni
Nem mertem. Ámbár Milla megjövendölé,
Hogy még ma olly vendégem érkezend,
Ki szívemet dobogni gyújtja majd;
S el is találta; úgy vagyon;
Mert a barátság édes érzeményitől
Dobogni érzem szívemet.

Milla.

(Érdekelve.)

Dobogjon is:
Mert a barátság, boldogító érzelem!
Békét, elégedést lehell
Csendes, nyugott, és langymeleg köre;
Miglen tüzesb indúlatok szele

Felforgató vihart, zavart nem hoz bele,
S kapkodni nem kezd más tulajdonához is.

Ilka.

Csakhogy különböző határ, arány,
Mértéklet és kiterjedés szerint
Táplálja minden ember érzeményeit,
A mint ki gazdag, vagy szegény, hideg, meleg,
A mint ki gyenge, vagy erős,
A mint ki sokra, vagy kevésre vágy.
Énbennem a baráti érzemény
Elég erős, tüzes s merész is volt ma már
Megvíni a nagy fergeteg veszélyivel.
De, nem tudom, néném, miképen értselek?
Az én barátságom soha

(Elpirulva s ögyelegve.)

Másnak tulajdonára nem sóvárog; és
Ezen tüzesb fogás akármihez,
Ollyanhoz, a mi szívemet
Érdekli, tán magános életem,
S a tettetés korlátihoz még nem szokott
Természetem hibája csak.
Azonban az volt véleményem ekkorig,
Hogy a való, igaz barátságnak csupán
A tettetést nem esmerő
Őszinteség tanúja és jele.

Kálmán.

Jól érzed, Ilka, 's mondod ezt.
Millát azonban félre nem kell értened.

Rosz kedve volt ma már egész nap, és —
De esküszöm: távol vagyon szelid
Elméje és jó szíve attól, hogy — igen —
Vagy tégedet, vagy engemet
Eszébe jutna sérteni.

(Millát érdekelve.)

Kevés van ollyan tiszta, a minek
Nem volna semmi sepreje,
Kivált midőn zavartatik!
Elménknek éle többnyire
Magunkba metsz először is;
S epénk, midőn kiönt, először is
Magunkba ömlik vissza.

Ilka.

(Félig bámúlva.)

Nem tudom, miként?
De házodat, bátyám, nem úgy
Találom én ma, mint egyébkor; és alig
Ha én feleslegnem vagyok ma itt?

Kálmán.

(Erős tökélettel s érdeklő hanggal.)

Én házi gazda és magyar vagyok.
Itt minden ember honn vagyon, ki engemet,
Ha bátor ellenségem is,
És házomat meglátogatni jön.
S te húgom, Ilka! énvelem rokon
Vér s lélek, és te, jó öcsém, ti annyival
Inkább!

Milla.

(Belső küszködése után Ilkára borúlván, féltörött hanggal.)

Bocsáss meg, Ilka! a fejem
Ma már egész nap szédeleg.

Ilka.

(Nagy részvéttel.)

Mi baj?
Néném! az istenért! egész tested remeg?

Milla.

Csak hagyjatok! nagy változást
Érez talán előre életem!

Kálmán.

(Érzékeny hanggal.)

Oh Milla! Milla! légy nyugodt!

(Lukács belép.)

HATODIK JELENÉS.

Lukács. Előbbiek.

Lukács.

Egy ritka vendég érkezett, uram,
A millyen e vadon magány környékibe,
Tudtomra, eddig nem vetődött még soha.
Szájtátva nézik a cselédek s a kutyák
Borzadva és morogva, mint vad állatot.

Kálmán.

Ki, és miféle ember ő tehát?

Lukács.

Szarándok; a ki, mint beszél,
Jeruzsalemet látogatni járt,
S most szent ereklyékkel s bucsúval terhesen
Tér vissza. Szállást kér; s karácson ünnepét
Itt tölti, hogyha engedelme lesz.

Kálmán.

Akárki légyen ő, fogadd be szívesen,
Magyar szokás szerint. Szegény
Fejének útat kelle veszteni;
Máskép nem egy könnyen hiszem,
Hogy feltalálta volna, bár akarva is,
E rengeteg félelmi közt, setét
Homályban és komor magányban rejtező
Emberlakást. Hadd lássuk őt; vezesd ide!

(Lukács elmegyen.)

Ilka.

Első szarándok, a kit látok, ez leszen.
Eddig csak a rokkát, guzsalyt ébresztgető
Mesék, s lerajzolt képeik szerint
Képzeltem őket. A mesékben többnyire
Alattomos zsiványok és orgyilkosok.

Kálmán.

Dologkerülő, rest s időtolvajsereg;
Illyen helyen csak ritka látomány;
De a nagy országútakon
Boszúra ingerel tekintetek:

Mert, bár kereszt és olvasó a címerek,
Bár ájtatosság és imádság a szavok,
Mind ez csak örv, nem cél nekik.
Dicsérem érte a magyart, hogy ő
Kedves hazájának határi közt
Megül s beéri azzal, a mit két keze
Után becsülettel szerez; s bátor kevés,
Nem kóborol, nem vándorol hiú
Remény fejébe; büszke más kegyelmiből
Táplálni életét, ama nemes
Állatkirályként, a ki, mintsem egy silány
Majomnak étkét elragadná, éhezik,
És szenved inkább, míg maga-
Szerzette táplálatra kap.

(Lukács a szarándokkal belép.)

HETEDIK JELENÉS.

Szarándok. Lukács. Előbbiek.

Szarándok.

(Ki mások előtt általjában töródött testű, éltes embert tettet, félbágyadt hanggal.)

Szent béke néktek, háznak ura s asszonya!
E fergetegben életemnek házfedél,
Testemnek egy darab kenyér,
Lelkemnek e nagy ünnepen papáldozat
Az, a miért nálad könyörgök, jó uram!

Kálmán.

Nyelved szerint, látom, magyar vagy, földi; és
Azt, hogy magyar létedre mégis kóborolsz,
Csudálom; a magyarnak ez valóba' nem
Szokása, vagy természete.
Ki és mi ember vagy? Mi sors, mi cél
Adá kezedbe a vándorbotot?

Szarándok.

Apám olasz volt, nápolyi;
Károly Robert király hozá ki őt
És engem is, kicsiny koromban még, ide
Magával. Én, Budán nevelkedvén, legott
Magyar levék. Apám királyi udvari
Tisztet viselt; de meghala,
Minthogy hazája langy egét, s egyéb, ezen
Vad földön esmeretlen életkedveit,
Mondásaként, el nem felejtheté.

Kálmán.

Mért nem marad hát kedvesebb
Hazája langy egében, otthon, a kinek
Nem tetszik itt?

Telegdy.

De ez közönséges szokás,
S beszéd azoknál, a kiket bár senki sem
Hivott is, eljőnnek, maradnak és
Itt a magyar földet gyalázván, elhagyott
Hazájokat dicsérik; itt kedvek szerint

Lakoznak a magyar kenyérből s a magyar
Gazdálkodást mégis kigúnyolják, noha
Otthon csikorgva tengeték csak élteket.

Szarándok.

Én, fél magyar lévén, magam sem hagyhatom
Ezt helyben. Azt azonba' mondhatom,
Hogy a világon mindenütt
Nagy hírben és becsben találtam a magyart.

Kálmán.

Inkább legyek leszólva, mintsem szánva; s én
Gúnyolt, leszólt kegyelmeket
Inkább adok, mintsem veszek.
Most már felelj: honnan? hová? mi a neved?
S mi hajta téged a szarándokéletet
S ruhát nyakadba ölteni?

Szarándok.

Bonarti a nevem. Lajos király
Ülvén fel a trónusra, Nápoly díszleni
Megszünt Budán s András királyfival
A legnagyobb rész visszament.
Andrásnak, a mint tudva van,
Nápolyban a bujálkodó Johanna rosz
Ágyat vetett. Rosz dolga volt
A fél magyarnak, fél olasznak ott,
Mint mí valánk, utóbb; olasz, magyar
Egyképen üldözé szegény fejünket, úgy
Hogy végre sorsunk bújdosás leve.

Azok közűl, kik minket üldöznek vala,
Egyik valál, uram, te is;
S ámbátor, a mint hallom, itten áldatik,
Ott átok a Maróthy név.

Kálmán.

Azért, mivel magyar valék?
S Lajos királynak résztvevő
Barátja bújában s kemény
Segédje bosszújában a titőletek
Méltatlanúl megölt magyar királyfiért?
Ez lelkemet nem terheli.
Biráit a halálra ítélt gyilkos is
Átkozni szokta. Meglehet, hogy bűnhödött
A sok között ártatlan is talán?
A háborúnak sorsa ez.

Szarándok.

A veszteség sokféle és különböző:
Mert, a kit egyszer üldözőbe vesz
Bal sorsa, veszthet eleténél jobbat is,
S feljűlreá ártatlanúl.
Ez, példakép, itt egy megőlt, vagy elrabolt
Fiat, leányt, az elrabolt jegyest keserg.
A sok szerencsétlent utóbb
Kétségbesés, bú, veszteség,
Vigasztalást keresni, vagy halált,
Kivitte a szent földre; és ott többnyire,
Ki így, ki úgy kiszenvedé búját. Kevés
Láthatta meg többé hazáját.

Kálmán.

S tégedet
Hozzám mi hoz? Történet-e,
Mint tévedés, vagy fergeteg? Feltétel-e?
Szükség-e? mert e vad vidékben illy
Időben itt utazni tréfából ki fog?

Szarándok.

Feltétel, esküvés hoz engemet
Azon Maróthyhoz, ha az te vagy,
Mint már beszédedből gyaníthatom,
Ki hitvesül egy nápolyi
Nemes leányt, mint mondatik, rabolt.

Kálmán.

(Haraggal.)

Rabolt? ki merte ezt felőlem mondani?
Mert rá akadtál emberedre: én vagyok
Azon Maróthy; s itt van a nemes

(Millára mutatván)

Olasz leány, kit szíve és szabad
Akaratja, és egyházi rend,
Törvény s szokás szerint, a pap kötött
Hozzám.

Szarándok.

Bocsáss meg, jó uram! másnak szava
Után beszélek, s járok itt csak.

Milla.

Úgy vagyon:
Amalfi Milla én vagyok,

Szabad, viszont-megegyezés szerint
Maróthy úrnak hitvese.

Szarándok.

Hallgassatok meg, s úgy itéljetek!
A szent hitünkért folytatott, vérengező
Harc engemet többed magammal a pogány
Kezébe s rabságába ejt vala.
Ezek közül egy nápolyi
Nemes vitéz, Malforti volt neve,
Legkedvesebb barátom, a kivel
Egy lélek, egy test voltam én, azt mondhatom,
Az ütközetben nyert nehéz sebek miatt
Kinos halállal küszködési közt imígy
Szólíta engemet: „Barátom! meghalok:
Egyetlenegy, boldogtalan szerelmem itt
Kereste, és sok szenvedés után
Itten találja végre, a határt.
Oh, egyre kérlek: menj! akármikor,
Ha téged a sors még szabaddá tesz, Magyar-
Országba! Menj! s keresd fel ott
Amalfi Millát: ő az, a kiért
Éltem, kiért most meghalok.
A szívkötél sorsunkat, életünket
Már egybekötni kész vala,
Mikor Lajos magyar király Nápolyba jött,
Testvére gyilkosit halálba ontani,
S boszúja szomját véreikben oltani.
Ott akkor egy magyar vitéz lovag,

Maróthy Kálmán, míg magam
Johanna védelmében elvalék,
A nékem eljegyzett s hazámnak szépi közt
Legszebb leányt, atyjának ellenére is
Magának elrabolta volt.“

Kálmán.

Hazudsz, hazúgnak a követje, és —
(Haragját elnyomván.)
Azonba, végezd csak beszédedet.

Szarándok.
(Beszédjét folytatván.)

„Keresd fel őt (így szóla) s mondjad meg neki:
Holtig szerettem, bár hitét szeghette is.
Hogy megbocsátok néki, s rablójának is.
Esküdj meg erre!“ Esküvésemet
Alig fogadhatá el a boldogtalan,
S kiadta lelkét. Én utóbb még évekig
Fogoly maradtam; s esküvésemet
Csak most lehetség teljesítenem.

Kálmán.

Szólj, Milla, most! mondd el, miként vala.

Milla.

Gyengéd leánykoromban, a mikor
Keblem dagadni, szívem érzeni
Kezdett először, nem tagadhatom,
Malforti érdekelni tudta szívemet;
Megkért, atyám megegyezett,

S én el hagyám magam jegyezni nékie.
Ekkor megérkezett Maróthy: őt
Esmernem és szeretnem, őtőle is
Viszont szerettetnem, rövid történetünk.
Szivemre és kezemre vágyván ő is, én
Inkább halált szenvedni lettem volna kész,
Mintsem, hogy én övé ne lennék; s az levék:
Maróthy úrnak hitvese,
Szivem s egész tökéletem szerint.
S boldog valék mindekkorig; s talán
Megadja isten a szerencsét is nekem,
Hogy sorsomat változni egy
Korább halál nem engedi.
Atyámnak ellenére volt, igaz,
De nem Maróthynak keze, hanem
Csak messze lakta; nem csuda:
Egyetlenegy leánya voltam én!
Malforti sorsa mélyen érdekel; noha
Megvallom: a bosszús, heves
Emberhez nem hasonlit illy halál.
Nyugoszsza isten a szegényt!

Kálmán.

Hallottad ezt? És hidd el azt, hogy egy leányt,
Ha szépet is, megnyerni hitvesül, talán
Még érdemes lehettem én.
A mit pedig megnyerheték,
Azt elrabolni nem valék bolond.
Meghalt barátod nagy hazugságot kötött

Nyelvedre, s útat nem kicsinyt
Lábodra: rázd le azt! s emezt nyugodd ki itt.

(A körülállókhoz.)

Menjünk!

(A szarándokra mutatván, Lukácshoz.)

Meleg szobát; ételt, italt neki!

(Kálmán, Milla, Ilka, Telegdy, Lukács elmennek.)

Szarándok.

(Egyedül. Dühének egész kitörésével.)

Hah! hah! dühöm! boszúm! ne fojtsd el éltemet!
Alig veszek lélekzetet.
Testem remeg; lohogva forr
A vér eremben, rúg s taszít.
Minden kereng velem. Meleg szobát?
Pokol tüzéhez, melly ezen kebelben ég,
Több kell-e még? Ételt, italt neki?
Bosszúmnak ébe, szomja fellelé
Az életétket, véritalt.
Eszméletem, csak addig el ne hagyj,
A mig dühöm jóllakva s részegen
Mondhatja: már elég! csak addig el ne hagyj!
Aztán, ha elnyelsz is, pokol;
A jóllakott bosszú elég öröm.

(Elmegyen.)

MÁSODIK FELVONÁS.

(Cselédszoba. Kora reggel. Gyertyavilág. A szobának két oldalán lévő padok nyeregszerszámokkal, kantárokkal, csótárokkal, s különbféle fegyverekkel vannak megrakva. A fergeteg mindég tart.)

ELSŐ JELENÉS.

Lukács.

(Egyedül, vizsgálgatja, teszi, veszi a már kitisztogatott fegyver- és szerszámdarabokat; és a következendőt danolgatja.)

Esztendőnként mért nincsen hét
Karácson, és pünkösd, húsvét!
S tudjátok-e, nagy napok,
Rajtatok én mért kapok?

Megseperve a ház tája;
Kifenve a vas rozsdája;
Minden tiszta, minden szép,
Minden kis rongy és cserép.

Az abroszon hús áll, nem ponty;
Menyecskéken patyolatkonty,
Leányokon gyöngypárta,
A ki még meg nem járta.

A torkokon a bor csorog;
Legény, leány táncban forog:
A duda szól, nem a csép,
Vigad minden házi nép.

Tisztán találjon a karácson minket is.
Zsuzsám is úgy szerette volt,
Isten nyugoszsza! Életemben már sokat
Jártam; de úgy, mint annak illeni
A kontyot, én még senkinek
Sem láttam! — —

(Egy kardot kivon hüvelyéből, és vizsgálja.)

Ezt haszontalan fenem:
Sok foltja és csorbája megmarad.

(A kardot hüvelyébe dugván, beteszi és egy bozogány vesz kezébe, mellyet forgatván ezt danolja:)

A magyarnak ékessége
Borzas kalpag s kacogány;
Fegyvere és vitézsége
Görbe kard és bozogány.

(A bozogányra függesztett szemekkel.)

Szegény Zsuzsám! napkeltekor
Kezdé, s csak estve végezé,
Mint a pacsirta, énekét.
Az égi karnak énekesre volt

Szüksége: és őt tőlem elvevé,
Minden falat dal tőle van;
Mást nem hagyott semmit nekem!
Mindég eszembe jut, mikor magam vagyok.
(Ekkor Lukács elgondolkodik. A szarándok kémlelődve, halk lépésekkel bejön; Lukács nem veszi őtet észre, és azt gondolja, hogy a szél fú és nyitogatja az ajtót.)
Kinn téresebb, veszett sipos!

MÁSODIK JELENÉS.

Szarándok. Lukács.

Szarándok.

Itt életet hallottam; és, ha nem vagyok
Terhedre, hát szenvedj meg itt.

Lukács.

Azt gondolám, a szél nyitott be, mert
Bajúszomat lebbenni érezém;
Azonba', s mégis úgy vagyon.
Mi kergetett fel a pehelyből illy korán?
Máskép szarándokoknak altatót
Dúdolni nem szokás. Alunni, vagy
Útazni nékik sorsok és természetek.
Talán hideg volt a szoba?
S a bor kevés?

Szarándok.

Mind erre nem lehet panasz.
A megtörődött testnek álma és

Nyugalma csak rövid s kevés,
Mint rongy alatt kevés csak a meleg.
(Körültekintvén.)
A tisztaság szép és becses.

Lukács.

Azt tartom én, hogy lelke mindennek, s igaz.
A rondaság utálat és csömör.
Tisztán fogadni a nagy ünnepet
Nálunk bevett szokás. De ennek itt
(Az előbbi kardot kivonván hüvelyéből, és a szarándoknak mutatván.)
Vérrozsda-foltjait ki nem tudom
Már semmiképen veszteni:
Ez mind olasz vér; rajta száradott:
Mert asszonyunkat bízta rám urunk,
S a rest cseléd edződni hagyta benn.
(Ismét elteszi a kardot.)

Szarándok.

Hát ott valál te is? valóba' borzadok:
Egyszerre itt hazámnak ellenségi
Között —

Lukács.

Van enni, inni, mennyi kell. Haha!
Lemosva vérrel a harag; noha
Cinkos királynétok nyaka
Boszúnkba nem szakadhatott belé;
De még cléri őt az isten ostora.
Egy két olasz vérével a magyar

Király gyalázatját lemosni rest
Én sem valék. De a haragnak vége már.

Szarándok.

Csudálatos, hogy mégis a magyar
Olasz leányt vett hitvesül!

Lukács.

Azt minden ember is csudálta volt:
Mert csak hiába! a különböző
Természete, nyelvet, szokást nem ok
Nélkül szerezte volt az emberek közé
Az isten. A vízzel kevert bor is
Már más ital. De itt, hiszen
Még jól ütött ki a dolog.
Egy kár van itt csak: nincs, nem is volt gyer-
mekünk.

Szarándok.

Talán az isten büntetése ez?

Lukács.

A jókat áldás illeti,
Nem büntetés; ezek pedig valóba' jók.
Jól tudja istenünk, mi jobb nekünk,
Ha bár, vakok, nem látjuk is,
Hogy bánatunk s kárunk javunkra van.
Isten bocsá! nagy mérgem az nekem
Mégis gyakorta, nem tagadhatom, midőn
Látom, hogy egy pár ember itt
Csak háborúban, fergetegben él;

Amott magának sincs mit ennie,
S testét fedezni nincs mivel,
A gyermekekből mégis orgonát
Mutathat. Itt pedig, hol egy
'Szív s lélek éltet két valót,
Hol, a mi szájt, szemet kecsegtet, meglehet,
Itt paszitára ekkorig
Egy csepp borunk sem kelhetett.

Szarándok.

Talán azért, mert már előbb másnak vala
Lekötve és jegyezve a leány? s urad
Magának őt csak úgy csavarta volt
Erővel és fortélylyal?

Lukács.

Eh! hiszen
El volt beszélve tegnap estve, mint vala.
Te kedvedért az én uram
Nem fog hazudni. Ezt elő ne hozd
Többé, tanácslom: mert becsületét
Sérted meg; és, ha megharagszik ő,
Hát jobb hitelre fog tanítani.

Szarándok.

Talán tehát büvölve volt a jegygyürü
Ördöngösöktől? a kiket talán
Rá kérhetett az elhagyott nőszö olasz?

Lukács.

Az meglehet: mert nálatok sokat kifőz
A lángoló boszú s harag.

Szarándok.
(Eltérítvén a beszédet.)
Melly fergeteg!
Hatalmas isten! áldalak, hogy illy kegyes
Menedékbe hoztál engemet!
Nagy kárt okozhatott ma itt éjfél körül?
Mert, álmodám-e, vagy valóban úgy vala?
Zsivajt, robajt, lótást, futást hallottam én;
De mint az ón, ugy nyomta fáradt testemet.

Lukács.
Hálá az égnek! semmi kárunk, vagy bajunk.
Járás, kelés volt, mint vagyon, szokás szerint
Akkor, ha vendég érkezik,
És szívesen fogadjuk őt.
Zarándy Farkas érkezett vadászival,
S két nagy komondorával. Elhiszem,
Hogy minden álmot felvere,
Mert lábhegyen járkálni nem szokott.

Szarándok.
Ki ő?
Zarándy?

Lukács.
Szomszéd és rokon;
Egy ollyan ur, kinek nyers élete
Duló, emésztő fergeteg;
Erdőkirály: erős, merész,
Mint egy oroszlány; még nem ért
Időt, veszélyt, mellyen ki nem fogott.

Egy búja van csak: az, hogy a világ
Nem egy. lemérdek medve-, vadkan-, szarvas-,
őz-
És róka- s farkas-lakta rengeteg;
S az, hogy nem illyen, mint ma, húzamost,
S mindenkor a természet, és idő.
Őnéki a nyár és tavasz
Nem élet; akkor zordon ő s komor;
Ellenbe' most nyájas, szelíd. Barátiért
A tüzbe menne. Nagy haragja ritkaság;
De, a mikor megszállja, rettenet.
Egy kézlökése, pöcke is halál lehet.
De tudja ezt, s legott vadat keresni megy,
S ki van lehelve a harag.

Szarándok.

Csudálatos természet ez!
Illy férfiaknak háza, s társasága hát
Az asszonyoknak pokla, — Hah!

(Fogai között mérgesen.)

Őnéki kellett volna ebbe jutnia!

Lukács.

Zarándy ur még nőtelen.
Szántás, vetés, gazdálkodás nem kell neki;
Egy nénje, a ki édes egy vele,
Kormánya néki és kenyérszerzője, és
A házban ez parancsol, annyira,
Hogy férfiaknak volna inkább az pokol.

Ennek haragját ritka férfi állja ki:
A nyelve olly malomkerék,
Melly mennydörögve és csatázva őrl,
Villámokat szór két szeme.

Szarándok.

Sárkányfaj ez tehát egészen.

Lukács.

Meglehet.
Én most megyek, szokás szerint kiosztani
Reggelre a kenyér- s boráldomást.
Kövess, ha tetszik, elfogadni részedet.
(Menni akar; de a szarándok tartóztatja.)

Szarándok.

Egy szóra még! Egyet szeretnék én
Még tudni tőled, jó öreg!
Az asszonyod, mint már tudod, földim nekem,
S viselte, sorsa mégis érdekel, csupán
Azért, mivel, mint mondom, ő földim nekem;
Egyéberánt én őt ezen kivűl soha
Sem láttam, és őt látni többé nem fogom.

Lukács.

Nagy a fenék, mellyet kerítesz. Mondd ki már!

Szarándok.

Utamban azt hallottam én, hogy asszonyod
Férjén kivűl más férfiaknak is
Kedvezne titkon, és —

Lukács.
(Haragosan.)

Hazudsz!
Miolta itt van, s esmerem,
Olly tiszta, példás, jámbor életet viselt,
Mint a tükör, melly csak valót mutat,
Hogy a gyanú lehelni sem mert még reá,
Erkölcseit sem rágalom mardosni, sem
Irígyek olcsárolni nem merék soha.
Csak egy hibáját esmerem:
Csak azt, hogy a te földid ő; s minden kegye
S jósága mellett sem tenyészik léte itt.
Azonban a sorsnak hibája ez.
Csudálom is, hogy illyen erkölcs, mint ez itt,
Azon helyen teremhetett,
Hol a gonoszság, fajtalanság s fertelem
Ült a királyi trónuson,
S cégére minden asszonyi
Szemérmet, erkölcsöt veszettnek hirdetett.
Ezt minden ember jónak esmeri;
S hazug gazember, a ki másképen beszél.
(Haragosan elmegyen.)

Szarándok.
(Egyedül. Kitörő indúlattal.)

Ha benne ördögöt találtam volna, ki
Férjének és házának ostora;
Vagy egy veszett cafrát, ki minden fajtalan
Betyárnak immár martalékja volt; vagy egy

Inség, betegség által elsorvadt, aszott,
Utálatos csontvázat, a kiben,
Egy pillogó kis mécs gyanánt,
A lélek, élet már alig piheg;
Vagy egy garázda férfinak szilaj
Negéditől megzaklatott siránkozót:
Hát, jóllakottan és kacagva most
Boszúm örökre megnyugodnék, és talán
A sorsot áldanám; de a pokol,
És minden ördög, a ki embert kínzani
Teremtve van, belém rohant megint,
És minden érzékemnek útján ostromol,
Miolta látom, hallom és tapasztalom,
Miként van itten a dolog;
Mert a virág, melly csak feselni kezde még,
Mikor felém hajolt, megérett és kinyilt
Pompában és kellemben itt most őneki
Él s díszlik; őtet boldogítja, s boldogúl.
Hív szíve, példás, tiszta élete
Áldás, nem átok. — Tartsd magad, dühös!
Ha ekkorig vártál, legyen
Boszúd is, a mint csak lehet, tökéletes;
Ollyan legyen, hogy ennyi évi kínomat
Boszúmnak egy lehellete
Felütni már elég legyen.

(Dúlva, fúlva elsiet.)

HARMADIK JELENÉS.

(Szoba a kandallóval, mint az első felvonásban.)

Kálmán.

(Mély gondolatokba merülve, egyedül.)

Mint egy gonosztevőt, egész
Éjjel kerűlt az álom; és
Valóba' vétkes is vagyok: nem kell vala
Felingerelnem érzeményeit
Szivesb beszéd, szorosb ölelgetés,
Tüzesb tekintet által. Ezt balúl tevém.
S mégis, ha jól meggondolom,
Mind ezzel én már csak belém ragaszkodott
Érzelmeit viszontagoltam akkor is.
Két öszvehangzó szívnek olly természetes
Egymást keresni, feltalálni s érteni;
Egymást kerülni volna nagy csuda.
Szerettem én Millát; nem is
Lehetne őtet nem szeretnem még ma is;
De Ilka! Ilka! tégedet
Jobban szeretnem, életem lélekzete,
Sorsom vonása, annyi mint
Valómnak a léthez kötése, annyi mint
Szivemnek olly tárgyhoz ragaszkodása, melly
Mind a mi szép, jó és dicső,
Mind a mi édes, kellemes,
Melly a hazát és nemzetet
Magába' foglalván, magába húz,

S egész valómat elnyeli.
Millában ebből mennyi a fogyatkozás!
A szépet, a jót s kellemest
Őbenne sem tagadhatom; de most
Tapasztalom, hogy benne csak
A nem szerette a nemet.
S vesztemre még csak most tapasztalom:
Első szerelmünk lángjait legtöbbnyire
Csupán az újságnak hatalmas ingere
Lobbantja fel keblünkben; a szív ég, lobog,
Tárgyat keres, talál, s belé tapad;
S azt véljük elkábúlt eszünkkel is,
Hogy míg dobog szivünk, örökké így marad;
Holott valóban ez csak inger és
Kivánat, és ez által elragadtatás,
Szeretni, még csak lángoló, sovár
Emelkedés gyermekkorunkból, oh! de nem
Megszállhatás, megállapodhatás!
Csak hajnal ez, melly, a napot bár hirdeti,
Koránt sem a nap önmaga;
De megért eszünk s elménk világánál, midőn
Már szenvedelmeink nem olly vakok,
És képesek választani
Jó, rosz, való s hamis között,
Lelkünk felét, szivünk felét, valónk felét
Fellelni, s megragadni; ez
Igaz szerelem, s holtig égő érzemény;
Sejtéseink, képzelmeink

Itt olvadoznak egybe a valóval; és
Ez napja életünknek: ez tenyészt
Keblünkbe' boldogságot és elégedést;
S annak, ki meg nem nyugszik akkoron,
A föld felett számára nincsen béke már. —
Hah! fergeteg! csatázd ki, a mit e kebel
Rejt; nékem annak hangot adnom nem szabad.

(Töprenkedve a középajtón elmegyen.)

NEGYEDIK JELENÉS.

Ilka.

(Az egyik oldalajtón jövén be, egyedül.)

Az álom a hideg, nyugodt
Vérnek barátja csak; zavarja azt
Akármi, bú, öröm, eltávozik.
Örömreményeket hozék velem;
S gyötrelmeket viszek haza,
Mellyek talán halálomig sem hagynak el.
Mint változott meg egy csekély
Történet által tegnap olta minden itt!
Azon baráti csendes érzelem,
Melly szíveinket boldogítá ekkorig,
Egyszerre ollyan lángba lobbana,
Melly engem agyban és kebelben, csontban és
Velőben éget és emészt.
Hiába titkolom, tagadnom nem lehet;
És Milla már megesmeré, mikor
Még szikra volt, hogy szerelem!

Mikor magam sem gondolám, hogy szerelem!
Hah! s olly szerelem, mellyet énnekem
Éreznem is vétek, s utána hajlanom
Gyalázat, ember és világ előtt;
Csupán előtted, jó anyám, természet! és
Előtted, a jót és igazt, nemest, nagyot
Lángolva érző lelkem! e
Gyarló hüvelyben! oh csupán előttetek
Vagyok kimentve vétkes érzeményimért.
Asszony! neked meg kell bocsátanom:
A sors tenéked adta őt,
S jusod van őt tulajdonodnak tartanod;
De hát bocsáss te is meg énnekem!
Mert nem megért valómnak olly
Természetes vérgerjedelmei,
Egy férfiúnak karja közt
Keresni létemnek gyönyörködést,
Vagy hogy törékeny, gyenge, lágy nemem
Egy férfiban gyámot szerezzen, és erőt,
Kiállni a világ viszontagos
Történetit; s nem gyermekes
Hivság szülék szerelmemet, hanem
Szivemnek és lelkemnek ővele,
Véremnek és nyelvemnek ővele,
Hanem hazámnak s nemzetemnek ővele
Egy volta, egy teremtetése szülte ezt.
Kérdés tehát, kit illet ő
Inkább? olaszt-e? vagy magyart-e a magyar?

Sors és idő megcsalta a természetet.
Ha boldogok volnának ők,
Vagy volna boldog ő maga,
Ki így magába tudja szívni létemet
Jó szíve s lángelméje bájival,
Erős hatalmas lelke fénysugárival:
Hát megnyugodva boldog állapotjokon,
Örvendeném nekik; de így a kedves és
A nem szerencsés jó barátnak többszöri
Nehéz sohajtozásai
Szivemre esvén, bennem azt a lángoló
Természetes kivánatot szülék:
Oh! vajha boldoggá tehetném őtet én!
S ez vétkem és szerelmem énnekem.
Oh! s ezt magam csak most veszem
Még észre, most, midőn egész valóm
Immár lobogva ég; holott Millának ezt
Irígy szerelme rég hagyá már sejteni!
(Kálmán belép.)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Kálmán. Ilka.

Kálmán.

(Ilkának látására megháborodván, magában.)

Hah! Ilka!

Ilka.

(Hasonlóképen megrezzenvén; magában.)

Oh! csak most ne látnám őt, mikor
E szív amúgy is már teli,

És minden érzékem, vele!

Kálmán.

Hamar kinyugvád, kedves Ilkám, tegnapi
Rosz útadat. Vagy tán Zarándynak zajos,
Lármás megérkezése verte fel
Nyugalmadat? S bizonynyal úgy leszen!

Ilka.

Oh nem! Zajoghat ő; nyugalmamat
Nem bántja.

Kálmán.

A nagy fergeteg tehát,
Melly, mintha földünket helyéből más hová
Hagyítni nem levén elég erős,
Darabra szaggatná előbb,
Hogy mégis elvethesse? Engem sem hagyott
Nyugodni. Régen ébren és talpon vagyok.

Ilka.

(Fuladozva, jelentőleg.)

Jól mondod: egy nagy fergeteg,
Melly, bár ezer darabra tépvén keblemet,
Nemlétbe, a honnan jöve,
Meg' visszaontaná, ezer baj s gyötrelem-
S kín-ostromolta éltemet!

Kálmán.

(Indulatos részvéttel.)

Szólj, édesem! mi vághatott
Szivednek olly mérges sebet, hogy e mirígy

Érzés fakadhasson belőle? Vagy
Talán az asszonynak beszédje sérte meg?

Ilka.

Megsérte, hogyha sérelem
Vaknak világot adni.

Kálmán.

Ilka! én
Egészen elváltozva látlak tégedet!
Oh Ilka! édes húgom! a pokol
Szörnyével én megvíni kész vagyok;
De néked, angyal! szólani
Senem merek, senem tudok.
Egyet tudok csak: azt, hogy a természet és
Idő csalárd játékot űztenek velem;
S hogy sorsomat, minden kitelhető
Erölködéseimmel is, nehéz leszen
Viselnem. Elveszettnek érzem én magam
Szivemnek örvényében; és te vagy
Az, a ki engemet belé ragad.
Elsüllyedek —

Ilka.

(Keserüséggel.)

S ezt még te is csak most tudod?
Mivelhogy értésemre most adod?
Holott enyimnél mennyivel több életed,
Idősb korod, nagyobb tapasztalásod? Oh!
De tudtad ezt, és bár előbb közléd vala;

Hát most feleségednek én tövis gyanánt
Utjában itt nem állanék.

Kálmán.

(Érzékenyen.)

Nevesd ki, most virágzó rózsaszál,
A negyven évet általélt koros
Tölgynek beléd gyúladt szerelmét, és taszítsd
Azt vissza, mint hozzád nem illő gerjedést;
Csak meg ne útáld szívemet, mivel neked
Kínos tüzével áldozik.

Ilka.

Ne mérgesítsed, kérlek, a sebet,
Mellynek mirígye néked és nekem
Egy fájdalom. Nekem tebenned a világ,
Tebenned életem s halálom is.
Esmerj meg engemet kivül, belül,
És halljad ajkümon kihangzani
Szivem veréseit, valóm lehelletit:
Szűz keblemet kitárom itt előtted úgy,
Mint ez kinyilva senkinek még ekkorig,
S talán magamnak sem vala.
S ezen határ nélkül való
Szent bizodalmam legnagyobb becsed
Előttem, úgy mint legnagyobb tanúja is
Szivem szerelmes érzeményinek.

Kálmán.

Hah Ilka! Ilka! szédeleg valóm!
S talán előbb, mint birtokába tégy

A drága kincsnek, mellyet angyali
Kebled nekem szán, jobb erőt
Vennünk magunkon, és viszont lemondanunk.

Ilka.

(Indúlatosan.)

Ne mondd ki, kegytelen! ha el tudád
Rabolni szívemet, viseld gondját neki;
S minthogy velem már boldogúlnod tiltva van,
Szenvedj velem! Tekints belém!
Örömre, búra lesz elég okod.

Kálmán.

(Elragadtatva.)

Szerelmes Ilkám! a halál öröm
Nekem, ha ezt tőled veszem.

Ilka.

Miolta lelkem, testem érni kezd,
És bennem a természet arra gerjedez,
Hogy létemet megoszszam egy magát
Velem megosztó férfival,
És a miről csak most tudom, hogy szerelem,
Hozzád vonúlva érezém magam:
Szerettelek, tiszteltelek;
S a mint naponként emberérdemid,
Lelked hatalmát s szíved érzeményeit
Jobban megesmerém, erősb,
S végtére már egyetlenegy leve
Azon kötél, melly engemet hozzád kötött;
Csak ebben éltem és leheltem én;

Veled lehetnem, tégedet
Láthatnom és hallhatnom, ez vala
Legfőbb gyönyörüségem és kivánatom;
Kivált miolta szíved érzeményeit
Beszédeidből jobban esmerém,
Hol mintha szívem s agyvelőm
Viszhangja tőled mondva rezgene.
Tekintetidben láthatám részvétedet;
Örültem és boldog valék.

Kálmán.

Azt, a mit én mutatni mertem és
Te láthatál, igen kevés árnyéka volt
Csak a valónak; csak kipattanó
Szikrája a bennem lobogva lángoló,
De szorgalommal elnyomott
Nagy tüznek. Ilka! néma voltam én
Sokszor, mikor rianni érzém keblemet!

Ilka.

Vérség, rokonság, megszokás,
S főkép baráti szíves érzelem
Képében állott volt előttem ekkorig
Hozzád való hajlásom, és boldog valék!
Így élni, tégedet szeretni és
Tisztelni holtomiglan, ezt kivántam én.
Boldog csalódás! mellynek éltemet
Sírjába kellett volna vinnie!
De Milla féltékeny szerelme állhatott

Éles szemével s a barátság színeit
Játszó szerelem fátyolát
Levonta, és letépte tegnap mérgesen.
Szörnyedve látom én az olta a valót:
Szerelmemet, szerelmedet!
És nem tudom, hová legyek?
És nem hogy, a mint kellene,
Elnyomni vágynék azt, hanem
Vesztemre bennem nőni érezem,
S véremmel is táplálom azt még önmagam.
(Elragadtatott indúlattal.)
Kálmán! te is szeretsz, tudom,
Engem — szeretned kell, mivel létünk s valónk,
Bár két tetemben, nemben és nem egykori
Időben is, csak egy teremtő gondolat
S léleklehellet míve volt.
Én csak tebenned s általad vagyok.
(Kálmán Ilka nézésében mély érzésekkel merülve hallgat. Ilka őtet általöleli.)
Kálmán! ne mondd, hogy nem szeretsz!
Mert ez hazugság volna; s mégis szívemet
Legitt — öledben megrepesztené!
(Kálmánra borúl.)

Kálmán.

Szeretlek, Ilkám! s annyival
Nagyobb erővel, mennyivel
Több és nagyobb ez férfiban,
És annyival több és nagyobb kínnal talán!

De hajh! szerelmes édesem!
Előre eltiporta már a sorskerék
A szívkötést, a melly után érzelmeink
Olly kínosan sohajtva öszvehangzanak.
Bilincsbe zárta szívemet, mikor
Gyermekkezed még bábokon babrál vala,
S egy emberéletnek virágkorát
Veté közünkbe oszlató határ gyanánt:
Vas álmomat megyek nyugodni már talán,
Mikor te még majd életed delén ragyogsz!

Ilka.

Csak folyj, idő! hordj egy rakásra éveket!
A századok hadd gyűljenek!
Forogj dörögve sorskerék,
Csak hadd szeresselek, barátom, tégedet!
Csakhogy te is szeress, barátom, engemet!
Egyéberánt, mi gondom énnekem?

(Megölelik egymást: Ilka tüzes elragadtatással; Kálmán felemelkedett bús tekintettel. Milla belép a középajtón, és bámúlva megállapodik.)

HATODIK JELENÉS.

Milla. Előbbiek.

Milla.

(Keserűséggel.)

Vérség, rokonság és baráti érzelem
Foglalja, látom, a helyet,
Melly eddig engem illetett.

(Az ölelkezők Millát észrevévén, Ilka magát megrezzenve fejti ki Kálmán karjai közűl s leszegzett szemekkel némán áll, Kálmán csendes és komoly helyzetben, mintegy elszánva mindenre, a mi történhetnék.)

Kálmán.

S mindaddig illet még tovább is tégedet,
Mig a szerelem rózsabokra nem
Csupán tövist, hanem virágot is terem,
S míg ezt irígy indúlatod forgó szele
Gyökerével együtt nem szakasztja ki.
Az, a mi szívből jön, megint szivhez megyen;
Úgy a barátság érzeménye is;
S ezt a szerelem, hogy ha bölcs, maga
Mellett szelíden szenvedi,
Sőt, a szerelmet is, ha az becsűletes
Szív s lélek érzeménye s nem buja,
Nem fajtalan vérgyúladás. Ha csak —

Milla.

(Éles érdekléssel hol Kálmánra, hol Ilkára tekintvén.)

S az, a mi tegnap még barátság volt, ma már
Tehát szerelemmé leve?
Beteljesedve hát gyanúm, holott
Szabódni hallván nyelvetek,
Én balgatag, kész voltam immár tikteket
Ártatlanoknak tartani.

(Ilka és Kálmán hallgatnak. Milla jobban felháborodik.)

Átkodnak, oh atyám, keserves kezdete!
S mi lesz belőlem még utóbb? —

(Kálmánt hullámzó kebellel szemlélvén.)

Azon kebel, melly egykor olly teli
Volt énerántam a szerelemnek tüzes
Érzelmivel, mint Aethna, most
Fagytól meredve néma és üres. De hajh!

(Ilkához intézvén szavait.)

A testiség torkos, ragadozó
Vad állat: a mi változó
Kényét magára vonja, azt
Esengve és mohón ragadja meg;
S ha megvan és belőle jóllakott,
Puffadva s undorodva hagyja ott.
Hallád-e, Ilka? A szerelmes férfinak
Ez képe, ez szokása és természete.

Ilka.

(Mély sohajtással.)

Szivem! te meg nem érdemelted ezt!

Kálmán.

(Komor, de nem haragos hanggal Millához.)

Tombold ki, Milla, mérgedet;
Hallgass meg aztán engemet.

Milla.

(Folyvást éles keserűséggel Ilkához.)

A múlt szülé a most jelenvalót:
Oh! lásd jövendődet jelenkorom
Szívszaggaló gyötrelmiben!
Mint egy tükörben itt előre láthatod.
Egy jó tanítást elmulattam én;

Ügyelj te erre jobban, és légy boldogabb!
Jó lecke ez szerelmeseknek; megtanúld:
A férfinak koldúlni kell
Mindenkor a szerelmet; asszonynak pedig
Úgy adni azt, hogy meg ne gazdagítsa őt,
Nehogy szerelmét ő utóbb
A szemtelen koldus szokásaként,
Megvetve és megúnva, sőt talán
Kacagva vesse vissza.

Kálmán.

Milla! most,
Immár elég legyen! Te házomat,
S házom becsületét, e háznak asszonya,
Vendégeimben meg ne sértsd!
Szent a magyar szokás szerint az olly
Vendég is a házban, kire
Házon kivűl még jó szemet sem vethetünk.
Mikép ne volna hát az, a ki kedvesebb?
S hogy ebben, és mindenben, is magyar vagyok,
Jól tudhatod; s kikérem azt,
Hogy, már ha másra nézve nem lehetsz, tehát
Ez oldalodról légy magyar, s egyezz velem!
(Szíves, mély érzéssel.)
Oh Milla! hidd el, hogy szeretlek tégedet;
S szeretni foglak, míg lehet, míg türhetem
Féltő szerelmednek szilajkodásait.
De hidd el azt is, a mit egykor mond vala
Apád, mikor te nem hivél, s enyim levél;

Azt mondta, nemde: hogy szülő
Földünk, rokon vérünk meg' annyi szent kötél?
S ez szent igaz. Felleltem én
Mindent tebenned, a mit asszonyi
Nemedben érdemes, becses, természetes
Szeretni férfinak; csak azt nem: és
Ilkához az von, és köt engem annyira,
Mint látod, és olly rosz neven veszed;
Mert, nem tudom, hogyan, de a hazát
Lelkes leányiban szeretni, egy
Tulajdon, és erős hatalmas érzelem.

Ilka.

(Egyszerre felemelkedő bátor s büszke lélekkel Millához.)

Külföld szülöttje! asszony! oh! ki legnagyobb
Kincsét birod hazámnak, és leglelkesebb
Fiát ölelheted, tiédnek mondhatod,
Szűnj meg tovább is véteni
Hazámnak és leányinak! s ha már
Elkaptad és elélted, a mi tégedet
Nem illetett: legboldogabb, becsesb, s dicsőbb
Javát, elégedj meg vele!
Ha már kiszívtad, a mi itt a hold alatt
Embervalónkban lélek, és
Szék, méz, erő, velő, virág s gyümölcs,
Mint fájdalommal sejtik érzeményeim:
Oh! telhetetlen! hát elégedj meg vele!

Ha lelke, szíve lángoló érzelminek
Édes gyönyörüségiben
Merengve váltig üdvezűlhetél: ne légy
Irígy, ne fogd el azt is, a mi benne már
Többekkel is közös: barátságát!

Milla.

S te mersz
Most is baráti érzeményt tettetni még?
Te, hah! ki férjemért lobogva égsz?
Mert tudd meg azt: rég nem titok
Szerelmed; a leány, kinek, mikor
Férjem kezével illeti,
Vagy csak reá tekintsen is,
Legott egész valója felzendűl, remeg,
És keble lánghullámokat hány, az szeret.

Ilka.

Egy csalfa csepp vér nincs eremben, és azért
Én senki kedvéért hazudni nem tudok:
Szerettem én Kálmánt, miolta ismerem,
Igaz; s hogy őt szeretni nem csuda,
Oh! azt te könnyen megfogod;
De azt, hogy így, magam sem tudtam ekkorig,
Míg tegnap — oh! mért jöttem én ide!—
Irígy szerelmed megrepesztvén szívemet,
Elfoszla leple ál barátságomnak és
Szerelmem óriási termetben kitört,
És tépi, marcangolja keblemet:

Most már tehát vétkesnek esmerem magam;
Tégy róla, asszony, hogyha tudsz, én nem
tudok.

Kálmán.

(Ki mély érzelemmel hol Ilkára, hol Millára figyelmez, magában.)

Keverve bennem menny s pokol!
Az édes és a keserű,
A tartozás és szerelem,
Hazafiság és háladás,
S ezen zavar, hajh! mennyi kín és fájdalom!

Milla.

(Ki mintegy kétségbe esve magában tünődött, kitörő indúlattal Ilkához.)

Hagyd őt nekem! vagy vedd el éltemet!
Én kellemiddel, Ilka, meg nem víhatok;
Virágkorod, magyar nemed,
Lelkednek és testednek ingeri,
Tulajdonidnak bájai
Részére mind vonszó erő, arany horog,
S reám tekintve annyi veszteség;
De Ilka! oh! hagyd őt nekem!
Hazámat és szülőimet,
Mind, a mi embert érdekel, tart és csatol,
Elhagytam érte, semmivel már nem birok,
Ő és szerelme mindenem;
Ne vedd el őt! vagy vedd el éltemet!

(Ilkára borúl.)

Ilka.

(A nagyszívűségnek emelkedő hangjával, de fuldokló szózattal.)

Csalatkozol, ha gondolod,
Hogy, bár hatalmam volna is,
Őt elragadnom, elragadnám férjedet:
Magyar nemes leány vagyok,
Ki, bár erőszaknak soha,
De a becsületnek s hazám törvényinek,
És annak, a mi illik, a mi jó s nemes,
Mindég fejet hajt s enged önvesztével is.
A sors tenéked adta őt; legyen tiéd!
Enyim legyen s maradjon a bú s fájdalom!

Kálmán.

Legyetek barátnék, Ilka! Milla! kedvesek!

Ilka.

Ha a barátság boldog és boldogtalan
Között megállhat, hát legyünk!

Kálmán.

Most hát nyugodj meg, Milla! és —

(Zarándy belép.)

HETEDIK JELENÉS.

Zarándy. Előbbiek.

Zarándy.

Nem is tudod, bátyám, hogy én is itt vagyok?

Kálmán.

Tudom. Hozott az isten!

(Barátságos kézfogás.)

Zarándy.

Ollyan jó legyen
Reggeltek, a millyen komor,
Zordon s mokány a fergeteg;
És így karácsonnak derék s becsületes.

Milla.

Köszönjük. Én az ellenem vétőknek is
Még csendesebb időt ohajtanék.

Zarándy.

Éjfél körűl volt, hogy megérkeztem, mivel
A Horgosok felé jövék, hol őzeim
Tanyáznak és egy óriás, ordas, ravasz
Vadkanra régen fáj fogam;
De rászedett megint a nagy fene;
Azonba' mégis rá kerűl
Előbb-utóbb dárdám hegyére még.
Két őzet elhozék, nyakas bak egyike,
Emelni fogja a karácson díszeit.

Kálmán.

Köszönöm! s ha boldog virradást enged nekünk
Az isten, itt együtt együk meg azt, öcsém!

Zarándy.

Örvendenék, ha ínyeteknek tetszene:
Mert, fergeteg szülötte! csaknem eltörém

Utána egyik csontomat:
Két ölnyi bakfincomba tellett énnekem.
Jó vánkos a hó, bár hideg, kivált
Mikor botolni, esni, nem kerülheti
El a vadász.

Milla.

(Zarándyhoz.)

Én a meleg szobában is
Elborzadok, ha gondolom,
Hogy ember illyen rettenet-,
Méregviharban kinn szorúlhat; és te még
Önkény szerint rohansz bele?
S feljűl reá az éjnek ijedelmibe;
Irtóztató vitéz!

Zarándy.

Haha!
Zarándy Farkas a nevem:
Énnékem ez legkedvesebb időm;
Megfagyna ebben, néne, Nápoly langy ege,
Mellyet te annyit emlegetsz.
Fogadni mernék én, hogy a szép Ilka ezt
Irtóztatónak nem találja ennyire.

Ilka.

(Ki eddig gondolatokba merűlve állott.)

Természetes: mert a hideghez itt
Gyermekkorunktól fogva már hozzá szokánk.
S ha tegnap estve én, leány létemre is,
Meg mertem a nagy fergeteggel küzdeni,

Minthogy magamban feltevém, ez ünnepet
Maróthynál itt tölteni:
Hát férfiakban mért csudáljam ezt?
A férfinem merész, erős legyen, ha már
Olly büszke s azt állítja, hogy
A földnek ő sáfárja és ura.

Zarándy.

Villám-dörögte! ez helyes beszéd.

(Telegdy belép.)

NYOLCADIK JELENÉS.

Telegdy. Előbbiek.

Telegdy.

Szent béke s boldogság, atyafiak!

Kálmán.

Örömödre és erődre váljon éjszakád!

Telegdy.

A felkelésben, látom, én vagyok
Ma itt utolsó. Nem csuda:
A dupla fergeteg, Zarándy benn', kivül
A szélvihar, s így mindenütt zsivaj, robaj,
Jó álmomat darabra szaggatá;
A tegnap-esti terhes út pedig
Ágyhoz szegezte testemet.
Téged csudállak, Ilka!

Ilka.

Régen fen vagyok.

Telegdy.

A zivatarnak mérge semmit sem szünik.

Zarándy.

Eredj! ne kívánd innen el te is
Azt, a mit a magyar becses természet ád:
Őszt és tavaszt, nyárt és telet;
Hogy minden élő állatot
Természetében és tulajdonságiban
Kedvére hagyjon élni és örvendeni.

Kálmán.

Jól mondod ezt, öcsém! megegyezek veled.
Éghajlatunk épen szabad
Nemzethez illik, hol kiki
Kedvére válogathat a napfordulat
Alatt folyó havaknak itt
Négy ízben változó, s különböző
Időszakában s mindenegyiknek külön
Kedvet, becset, hasznot hozó forgásiban,
Mert voltam én a lengyeleknek éjszaki,
A bálti tenger-mosta földjökön;
Illy fergeteg, mint példakép
E mái, melly, hálá egünknek! itt
Csak ritkaság, ott rendszerintvaló. Pedig
Hol a hideg nagy és sok, ott az emberi
Test s lélek, úgy vélem, kevesbet él,
Mert állapotja szenvedőbb.
És voltam én a déli, tengeri,
Olasz, meleg földnek hevében is,

Hol a meleg több és nagyobb,
Mint mennyi kell, hogy béke s csendesség le-
gyen
Vérünkbe' s annak gerjedelmiben.
Ez itt igaz tél, a miképen a telet
Az isten a földnek javára rendelé,
Hogy hó alatt pihenve az,
Meg' új tenyésztő kedvet és erőt
Nyerhessen. Ez tél: van fagya,
Van lángja. Nápolyban csak a hideg,
A hosszas és kétségbe ejthető,
Komor, setét, unalmas essők a telek;
A lelket és testet lenyomják gőzei.
A nyár hevének, tél fagyának fergeteg
Ád lelket és erőt, s ez által kellemet. —
Együtt vagyunk; menjünk fölöstökömre most!

Telegdy.

Kálmán! ez a szarándok itt, Lukács
Is mondja, mindenütt forog, fitat,
És kandikál a rókaként
A házban.

Kálmán.

A magyarnak életét,
Gazdálkodását és szokásait
Kivánja tán esmerni a házában is.
Mert Visegrádon és Budán csak udvari
Tündérkedést, igen kevert embernemet,

S korcs életet volt módja látnia;
S Nápolyban ő csak bajnoki
Éltünket esmerhette meg.

Zarándy.

Mit? egy szarándok? látni mengyek őt.

Kálmán.

Hadd jöjön inkább ő elönkbe, és
Beszélje el történetit.

(Mind elmennek, csak Milla marad hátra.)

Milla.

(Egyedül.)

Magának a vallása már tehát,
Hogy a mit érez, szerelem; s még sem me-
gyen.
A fergeteg miatt? haha!

(Keserüen.)

Az, a ki jönni vakmerő vala,
El is mehetne, hogyha néki tetszene;
De a menést tettetni sem
Találja érdemesnek. Ezt azonban én
Férjem miatt kivánni nem merem.
Kettőnk között a szíve most ugyan
Megosztva még, ámbár enyim
Most is csak a kisebb fele;
Csak annyi, mennyit a becsűletét
Szinnel fedő száraz kötelességinek
Vet a világ és emberek miatt;
S a mennyi rajtam szánakozni birja őt;

De nem sokáig tart ez is:
Mert hajh! az új mellett az ónak nincs becse,
S utóbb szugolyba vettetik.
Hol egyazon forrás folyamját kétfelé
Ágozva ontja, végre mind csak arra foly,
A merre a hajlás erősb.
És így, mi lesz belőlem? Azt tudom,
Hogy semmiben fogyatkozást nem szenvedek;
Mert az való, hogy a magyarnak, és kivált
Férjemnek embersége sok,
A szíve jó, becsülete
Fellengező és lelke nagy s nemes;
De melly silány, hajh! emberéletünk,
Ha szerelem nem lelkesíti azt!

HARMADIK FELVONÁS.

(Ugyanazon szoba.)

ELSŐ JELENÉS.

Szarándok.
(Egyedül.)

Minden szugolyt kikémlelék,
Hogy majd, mikor boszúm ki lesz dühödve,
vagy
Illanni, vagy lappangani
Tudós lehessek itt; noha,
Mint látom és esmerni kezdem a magyart
Honjában, eddig azt tapasztalám, hogy itt
Az együgyűség verte volt fel sátorát.
Becsületes, gazdálkodó, igaz,
Jó szíve, s embersége szerfelett való,
Mondhatni, hogy csak egy az oldala;
De épen ennélfogva könnyüd is
Áltnézni, orránálvezetni s csalni őt.
Előre is boszonkodom,

Hogy mérgem ingerének olly kevés
Füszert s gyönyörködést szerezhetek:
Mert semmi mesterségbe sem kerül
Bosszúmat együgyükön állanom.
Haha! mikor már azt is észre vettem én,
Hogy Ilka és Maróthy öszvehangzanak.
Nem is csudálom: szíve szájából beszél
Itt minden embernek; s szeme
Tapadva csügg tetszése tárgyain.

(Milla bejön.)

MÁSODIK JELENÉS.

Milla. Szarándok.

Milla.

Téged kereslek, földi! mondd el, a miket
Kedves hazámról tudsz; sok esztendő lefolyt,
Miolta elhagyám, s azolta csak
Egy hír hatott hozzám ide:
Apám halála. Mint van ott most a világ?
E földbe általültetésemkor nyiló
Virág valék; most hervadok:
Rajtam van a futó időnek bélyege.

Szarándok.

Mi gondod, asszonyom, neked
Olasz hazádra, mellyet olly örömmel és
Olly nagy reményeknek fejébe ott hagyál,
Mint mondatott? Ez most hazád neked.

Milla.

Mindekkorig nem volt okom
Panaszra sorsom ellen a magyar
Föld s nép körében; sőt, ha jól meggondolom,
Azt, a miből hazám igen csekély
Részt bir, holott az emberi
Nemzetnek ez legfőbb, legérdemesb java,
Legszebb s becsesb tulajdona:
Az arany szabadságot csak itt lelém
Teljes virágozásban; oh!
De nem szeretni a hazát még sem lehet:
Mert elszakaszthatatlan a kötél,
Melly a hazához, volna ez bár melly szegény,
Az emberek szivét köti.

Szarándok.
(Mérgesen fuldokolva, magában.)

Bosszúmat itt vérében oltani
Alkalmatosságom s időm lehetne most,
A hitszegőt —

Milla.

Mi lelt? mi baj? talán — ?

Szarándok.
(Feleszmélkedve, akadozva.)

Bocsáss meg, asszonyom! Szegény, boldogtalan
Malforti sorsa érdekel.
Sok volt az, a mit szenvedett —
Igaz, te érted, asszonyom! —
Most nem csudálom, a miolta láttalak:

Mert, a kit egyszer már szerethetél,
Megfogható, hogy birtokod vesztével az
Inkább halált kivánhatott,
Mint sem keserves és örök bánat között
Hosszan folyandó életet.

Milla.

A holtakat hagyjuk nyugodni most!
Felvájni kár a múltakat, mikor
Jelenkorunk is már elég bút, bajt terem.

Szarándok.

S Malfortinak boldogtalan
Szerelme s bú-gyilkolta élete
Iránt te illy hideg lehetnél, asszonyom?
Mivelhogy a szerencse karjain
Biztos marokkal tépheted
Az élet- és örömvirágokat?
Hajh! a szerencse álnok és hamis.

Milla.

Sajnálom én Malforti sorsát, hidd el azt;
S ha nem tehettem is szerencséjét: javát
Kivántam én mindég neki;
És lennem, a mi most vagyok,
Sorsom vonása s végezése volt.
Kérdésemet kerülni láttatol!
Mint van hazámban a világ?

Szarándok.

Rég elszakadtam onnan, a mint mondva volt.
S én most Jeruzsálem vidékéről jövök.

Hogy elhagyám Nápolyt, igen fájt sebje még,
Mellyet szerelmed néki üt vala.

Milla.

Szerelmem?

Szarándok.

A magyar vitéz sereg:
Mert hát Maróthy nem szerelmed-e,
Ki szívedet Malfortitól elcsalhatá?
De hajh! töviseket terem
Rózsák helyett utóbb is ez neked:
Mert már —

Milla.

Tovább jössz, földi, mint sem hivtalak.

Szarándok.

Bocsáss meg, asszonyom, ha bizodalmasan
Kimondom, a mit gondolok s rövid
Itt mulatásom észre venni engedett:
Ha ekkorig boldog valál is itt;
Hagyott hazád, szegett hited,
Malforti kívánsága ellen is —
Mert álda téged vég lehelletével is —
Bosszúlni kezdi már magát.

(Milla bámul.)

Az, a kiért hazádat elhagyád,
És megvetéd Malforti szívét és kezét,
Maróthy, unni kezdi már szerelmedet,
És egy magyar leány után eseng.

Milla.

(Fellázadt indúlattal.)

Hazudsz! Ki mondta néked ezt?
Hah! én szerencsétlen teremtés!

(Keservesen nevetve.)

Hahaha!
Jobb: végy kezedbe olvasót,
S hagyd abban a világot és szerelmeket.

(Felháborodott indúlattal elmegyen. Mentében.)

Oh én szerencsétlen!

Szarándok.

(Egyedül. Elharapott bosszúsággal.)

Hehe!
Jól láttam én mégis tehát?
Boldogtalan! te végy kezedbe kést,
S fordítsd hegyét magad felé:
Bosszúm előtt megszünnöd élni, és
Szeretni, legnagyobb szerencséd volna most.
Feltételemben egy tehát megváltozott:
Kettő helyett csak egy halál kell már nekem.

(Arra mutatván, a merre Milla elment.)

Most már tehát, boldogtalan, te élj!
Szenvedd ki elveszett szerelmed kínjait;
Érezd te is, mit tégyen az,
Azon kebelből, mellyben életed
Gyökérzik, úgy kiszórva lenni. Szíveden
A sors helyettem tölti bosszuját. Elég!
És vajha ennél most tovább

Bosszúm ne ingerelne már: mivel
(Sok évi szenvedéseim
Siralmas és nyilvánvaló tanúk!) mivel
Szívünk saját tulajdonát elvesztenünk,
Hosszabb s nagyobb kín s gyötrelem,
Mint egy rövid s minden bajon
Egyszerre túlvető halál.
De téged, ámító kevély magyar —

(Ilka jön. A szarándok észreveszi, és mindjárt elharapja szavát és elfordítja)

Irgalmas isten! csillapítsd le ezt
A földet elmarcangoló vihart!

HARMADIK JELENÉS.

Ilka. Szarándok.

Ilka.

(Magában.)

Itt is megint emberbe ütközök; holott
Magam szeretnék lenni búmmal szüntelen.

(Fenn szóval.)

A ház urát, vagy asszonyát
Találom itt, azt gondolám.

(Menni akar; de a szarándok tartóztatja.)

Szarándok.

Egy szóra csak, szép, jó s kegyes!

Ilka.

Mi kell?

Szarándok.

A ház urát? azt elhiszem.

Ilka.

Mi kell?

Szarándok.

Azon föld, a hol én járok vala,
Talán azért, mert istenünk házája volt,
S emberkorát ott élte s halta el,
Más elme- és lélekgyümölcsöket terem,
Mint e szegény, sovány miénk;
Bölcsebbek és tudósbak ott az emberek.
Azt tudni ottan, a mit a tudatlanok
Itten csudának tartanak, csekély dolog.
Az emberek szivébe látni s tudni mind
Azt, a mi benne rejtve van,
Az ember azt vélné, boszorkányság; pedig
Természetes, bár ritka is, csupán
Mélyebb s erősb látás, tudás.
Több évekig köztök forogván, nékem is
Volt módom, ezt azt megtanúlnom; példakép:
Szivedben én a gerjedelmeket
Úgy olvasom, mint egy kitárt
Könyvnek betűit: sorsodat,
Kegyes, szerelmes, szép leány, sajnálom én!

Ilka.

(Meglepetését gúnynyal akarván fedezni.)

Ki vélte volna, hogy ma még a napkelet
Teáltalad terjeszsze itt

A tudomány és bölcsesség súgárait?
Azonba' még se véljed azt,
Hogy épen olly tudatlanok s vakok
Legyünk s hitelt adjunk akárminek.

Szarándok.

De, a mit a tükör mutat,
Mégis talán igaz lehet?
Itt-létem egy rövid napot
Sem tesz, magad tudod; nem esmerek
Itt senkit, és a titkokat mégis tudom:
Tudom, hogy Ilka és Maróthy szíveik
Egymást szeretve vernek és kínlódnak itt;
S csupán olasz földimnek élete
Gátolja egygyé-olvadásokat?

Ilka.

(Őgyelegve.)

Nem a szerelem von s köt öszve szíveket
Csupán; hasonló gondolat, vagy érzelem;
Téged szerelmet emlegetni hallanom,
És így, valóba' rendkivűlvaló.

Szarándok.

Könnyen segíthetsz sorsodon, mihelyt akarsz!

Ilka.

Ha olly tudós vagy, mint dicsekszel, tedd meg azt,
Hogy a való érdem ne érdekelje és
Ne vonja szívemet magához annyira!

Ezt megköszönném én neked; noha
Ez által önnön érdemem
Veszthetne és szenvedne kárt.

Szarándok.

Egy kis hideg vérrel való
Természetes megfontolás,
Bátor tökélet, és legitt boldog lehetsz!
Maróthy meggyülölte hitvesét,
Mert nem magyar, s mivel gyümölcstelen.
Nyilván az isten büntetése, mert
Megszegte ő másnak fogadt, esküttt hitét.
Maróthy vész éretted, és
Ha Milla útjában nem állana —
De félre hát, ha útban áll, vele!

(Súgva.)

Könnyű halált haszontalan, rideg
Élteének, és ti kedvetek szerint
Egygyé lehettek s boldogok.

Ilka.

(Kinek a szarándok beszédje alatt bámúlása és iszonyodása nőttön nőtt.)

S te, a kereszttel mellyeden,
És olvasóval a kezedben, illy gonosz
Tudsz lenni? s egy becsűletes magyar
Leánynak ezt mered tanácslani?
Az ördög, a pokolbeli
Kisérti a föld gyenge, gyarló gyermekét

Ekkép, midőn vétekre kíszti, hogy
Lelkét pokolnak martalékjává tegye.
De, tudd meg azt, sátán, hogy én istent hiszek,
S ha szenvedés közt élem is poréltemet,
Mennyeknek országát reménylem általa.
Utálatos gonosz! csupán a fergeteg
Mérgét tekintve hallgatok;
Annak köszönd, hogy el nem árullak legitt.

Szarándok.

(Alázatos, szíves hanggal.)

Próbára tettelek; bocsáss meg, oh kegyes!
Már nem csudálom, hogy Maróthy hitvesét
Melletted elfelejtheti.
Tisztellek én, jámbor, szelíd,
S mellette lelkes és erős szív, tégedet.
Szívből ohajtom, hogy, akármiként
Intézze isten sorsodat, boldog lehess!
Áldjon meg isten! s tartsa meg
Elmédnek és szívednek illy becses, dicső,
Szép kincseit! Bocsáss meg és
Balúl ne vedd beszédemet!

Ilka.

Irtózva és borzadva hallom kétfelé
Igy balra, jobbra fogni nyelvedet.
Akárki légy, ember, de jó s igaz
Te nem lehetsz. Borzadva hagylak itt.

(Elsiet.)

Szarándok.

(Egyedül maradván, megcsapja homlokát.)

Heves bolond! ezt most balúl tevéd;
S mért is tevéd, ha eltökélve volt előbb,
Hogy élni és szenvedni kell neki,
Minthogy csak így érezheti
Bosszúm egész dühét? de a bosszúnak az
Természetes tulajdona,
Hogy mar s harap, mint a veszett eb, a mit ér,
Habozva forr, száguldva fut mindszüntelen.
Ha megpanaszlaná Maróthynak?
De nem cselekszi, több okokra nézve sem.

(Zarándy jön.)

NEGYEDIK JELENÉS.

Zarándy. Szarándok.

Zarándy.

Téged kereslek, vén kopó,
Ki megfitattad fél világ völgyét, hegyét.
Elúnja lelkem, testem a meleg szobát.
Beszéld el útazásidat.

Szarándok.

Igaz, hogy a sors messze hajtá fel s alá
Szegény fejem; sok tartományt megjártam én;
Megis hevertem egyet úntomig.

Zarándy.

Haha!

Szarándok.
(Magában.)
Eszem! segíts most úgy hazudni, hogy
Szavammal engem meg ne fogjanak.

Zarándy.
Igy hát kopó a sors vala,
S te a szegény nyúl, mellyet a sovár kopó
Határ ki és be forgatott s utóbb
Egy rókalyukba zaklatott. Köszönd,
Hogy még kihordhatád szakállodat.

Szarándok.
Jól mondtad azt, uram; valóban így
Lehetne éltemet képben lefesteni;
Csupán azon különbözéssel még talán,
Hogy nyúl helyett a róka jobban illenék,
És medvebarlang rókalyuk helyett.
Mivel, ha nyúl s nem róka voltam volna én,
S nem olly okos, mint ez: tehát szakállomat
Már nem zavarná semmi fergeteg.

Zarándy.
Jól mondtam, úgy-e? Hidd nekem,
Hogy minden ember egyik a három közűl:
Vad, vagy vadász, vagyhogy kopó, azaz:
Hogy zaklató, vagy zaklatott,
Vagy zaklatásnak eszköze.

Szarándok.
(Magában.)
A medve melly bölcsen morog!

Zarándy.

Hogyan?

Szarándok.

Beszédedet fontolgatom;
S itéletem szerint tehát
Ezen világon senki boldog nem lehet.

Zarándy.

Ne hidd te azt; előtted is
Egy boldog áll; mert hidd el: én boldog vagyok,
S boldog leszek, míg erdeimben vad leszen,
S vadászni bennem kedv s erő,
És birtokomban jó kopók és fegyverek.

Szarándok.

Igy hát csupán a zaklatók, azaz,
Csak a vadászok boldogok?

Zarándy.

Elég, hogy én boldog vagyok;
S legyen miattam, a kinek tetszik s lehet.
Nem kérdem én, boldog mikép és mért vagyok;
Elég, hogy az vagyok; s bolond
Az, a ki nem boldog, ha az lehet.
De hát, beszéld el útazásidat!
Hol lelted a vadászatot
Legszebb divatban? mert vadászni mindenütt
Szokás, hol úr van, és vad, úgy hiszem?

Szarándok.

Úgy vélem, itt: mert annyi erdőt és vadat,
S urat nem egy könnyen terem más tartomány.

Zarándy.

Hálá tehát, hogy itt születtem én;
Mert valld meg: illy természetet
Keveset találhatál te ekkorig?

Szarándok.
(Titkolt gúnynyal.)

A fergetegre nézve, mondhatom.

Zarándy.

A félszegeknek és puháknak nem lehet
Kedvekre, elhiszem: nekik hanyatt
Heverni és bendőjöket napunk meleg
Súgáritól sültetni, kedvesebb.
Nekünk öröm megküzdenünk, kivált nekem,
Mindennel, a mi baj s veszély.

Szarándok.

A bajnok indúlatnak és vitéz
Erőnek ez természete.
Hogy a teremtő sámsoni
Erőt adott testednek, azt, uram,
Vas termeted mutatja. Kár!
A szép vitéz erőt vadakra, vagy
Más rettenettel küszködésre itthon így
Hiába vesztegetni.

Zarándy.

Villogó
Mennykő-ütötte! s mért ne? jobb-e hát,
S nemesb-e vad-helyett az emberzaklatás?

Vagy hát erőnket bőjtölés és olvasó
Emészsze?

Szarándok.

Más nemzetbeli
Nemes vitézek a világba szoktanak
Széljedni s a külföldi bajnoki
Erővel és karokkal itt amott
Vitézi pályát vívni; hirt, nevet,
S szép asszonyoktól pályabért
Magoknak így szereznek ők.
De a magyar nemes vitéz —

Zarándy.

Nem vándorol, még a parasztja sem:
Azt tartja, hogy jobb életet,
Mint a hazában, nem talál sehol.
Minket csak a haza s király
Védelme szólít harcra; hírt, nevet
S diadalmi pályabért magunknak ott
Szoktunk szerezni. A magyar
Vitézi játékot nem űz,
Hanem, ha bajvívásra kel,
Hát vagy halált ád, vagy halált vesz többnyire.
Beszélj Jeruzsálem felől nekem!
Nénémnek ez kedves helye:
Mert minden, a mi boldogít és üdvezít
Lélekre, testre nézve, mind onnan való,
Azt tartja ő, s a vén Lukács is itt.

De épen őtet hallom itt
Dörmögni és csoszogni kinn a csornokon.
Menjünk az ő fegyver- s kulacsboltjába, jer!
Hadd hallja ő is; és hogy a beszéd simább,
S hogy a torok sikosb legyen,
Hadd öntse azt le borral.

S z a r á n d o k.
(Őgyelegve.)
Ezt talán
Estvére hagynunk jobb leszen.

Z a r á n d y.
Csak jer te most!
(Kezénél fogván a szarándokot.)
Estvére más idő lehet,
Hogy én Jeruzsálembe nem kívánkozok.

S z a r á n d o k.
(Magát vonogatva.)
Engedd, uram —!

Z a r á n d y.
Csak jer te most!
Beszélni könnyebb lészen útadat,
Mint járni volt; vándorbotodra nem leszen
Szükség, csupán jó kedvre. Jersze csak!

S z a r á n d o k.
(Mérges tekintettel.)
Porrá ne zúzd hát csontomat, hahogy
Kedvem legyen beszéleni.
(Zarándy a szarándokot elvonja magával.)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Kálmán.

(Egyedül egyik oldalajtóból, mély gondolatokba merülve, lép fel.)

Melly kínos érzés! egy kegyes,
Jó és szerelmes szép leányt
Szeretni és szenvedni látni, férfinak!
Magát okának tudni; érzeni,
Mint egyez agyban és kebelben ővele,
S minden hasonló érzelem s kívánatok
Közül becsületes reményt s táplálatot
Nem tudni, s merni adni egynek is!
Illyen lehetlenség pokolkín s kárhozat!
S a sors azokra méri e bajt többnyire,
Hajh! kik szerelmek által itt
A földön is már képesek
Volnának üdvezülni, hogy
A síralomnak völgye lenni e világ
Végig ne szűnjön meg soha.
Ilkám te édes! vajha hát boldogtalan
Lennem veled ne tiltaná máshoz kötött
Szívem, kezem s becsületem!
De béke, erkölcs, példa, tartozás
Elnyomni bár nem képesek,
Keblembe rejtni kényszerítik lángomat;
S mennél erősb tökéletek
Acélja zárja s fojtja ezt kivül,

Annál dühösb a fájdalom belül,
Feszíti és repeszti szívemet.
S az ész, haha! minden segédivel,
Kiket szokás, törvény, becsület, képzelés
Ád még felesleg melleje,
Melly gyenge, gyáva és silány vezér,
Az érzemények ostromit
Leverni! Oh hazafiság!
Üres, hiú hang s gondolat te nem lehetsz,
Te leghatalmasb emberérzemény!
E kínomat, szerelmemet
Csupán te szerzed énnekem!
Az ember, a kinek helyén
Van szíve, lelke és feje,
Csupán belőled fonja és köti
E földi gombolyagja minden szálait.
(Milla csendesen belép. Kálmán megháborodik.)

HATODIK JELENÉS.

Milla. Kálmán.

Kálmán.

Hah! Milla!

Milla.

(Szelid, csendes hanggal.)

Kálmán! megbocsáss, hogy férjemet
Jövök, s merem nálad keresni még!
De, rezzenésedből itélvén, nem lehet

Mást sejtenem, mint, hogy megint roszkor jö-
vök;
S jólkor talán már nem jövök többé soha!

Kálmán.

Az előbbi hang megint; de ha
Ez néked olly kedves, tehát —

Milla.

(Ábrándozva.)

Volt egy idő, mellyben, mikor
Ámbár kevés idő s kevés lépésnyi köz
Választa is tőled, ha lábaim nyomát
Hallottad, arcád felderült,
Szemed belém tapadt, kinyiltak karjaid,
S a boldog asszony hév öled
Örömébe omlott, és te is boldog valál.

Kálmán.

(Nem kemény hanggal.)

Csak rajta! hogy ha engem és magad
Igy gyötrened tenéked ollyan kellemes.

(Tünődve csendesen fel s alájárkál.)

Milla.

(Folytatván édes ábrándozását.)

Melly szép remények biztatának engem ah!
Melly szép jövendőt szőttem én!
Egy új világot, életet,
Mellyet szerelmünk lángoló
Napjának édes fénye boldogítana.

Merengj, szegény lelkem! feredj egész
Emlékezettel még azon
Egyetlenegy örömnek örvényében, és
Tégy jót velem: fúladj bele!

Kálmán.

(Erőszakos szívbéli küszködéssel.)

Kérlek, nyugodj meg! és ha emberségemet
Meg nem tudád esmerni ekkorig,
Hát higyj szavamnak: így sokáig nem marad;
Illy küszködésben szívemet
Sínlődni hosszan nem hagyom.
Ilkát csak addig látom itt,
Míg e veszélyes fergeteg lecsendesül.
Aztán, ha mindjárt a halálnak kelljen is
Szemem világát tőle elszakasztani,
Elég, hogy Ilkát látni többé nem fogom.
Esküdt hitem szent énnekem.
De lásd, mikép birod te aztán férjedet!
S panaszt ne tégy, akár csatázó fergeteg,
Akár halotti némaság lesz élete.

Milla.

Ember! ne mondd ki, a mitől rég félek én.
Hallgass előbb meg engemet:
Én úgy vagyok hozzád kötözve, mint kinek
Másutt ezen világon immár nincs helye;
Megválva tőled, engemet csak a halál
És a setét sírbolt fogad.

Hogy nékem, a ki úgy szeretlek, mint tudod,
Elvesztenem téged, halálos fájdalom:
Azt mondanom, szükségtelen.
Azért bocsásd meg, sőt becsűld keservemet;
S ne hidd, ha bár kivánni tudnád is talán
Új gerjedelmeid hevében, hogy neked
Becsűletedre válna, hogyha én
Száraz szemekkel és nyugott elmével úgy
Tudnám viselni veszteségem, mint neked
Ez most talán alkalmatosbnak látszanék:
Keservemet hát érdemed dijába vedd!
Bizonynyal Ilka sem szerethetné talán
A férfiat, kit nékem elfelejtenem
Csak annyi bánatomba tellene,
Hogy észre sem vennéd te azt.
Oh! tűrj el úgy, a mint vagyok!
Tedd, a mit tetszik, a mi nélkűl nem lehetsz;
Csak tűrd szerelmemet! keservemet!
Szükséged erre már sokáig nem leszen;
Nagy gyilkos a bú; észre sem veszed, mikor
Eltépve lévén a sorompó láncai,
Szerelmeteknek útja nyitva áll.

(Fájdalmában elvész.)

Kálmán.

Mondom, nyugodj meg! csak kevés
Időre csillapítsd le habzó kebledet!
Vendégeinknek — meglehet, még többen is

Leszünk — baráti társaság, kedv és öröm
Helyett ne adj okot kacajra és
Botránkozásra illy fonák siránkozás,
Epeszkedés és fúrdalódás által. Én
Esküdni nem szoktam; de most hát esküszöm:
Szeretlek én még, Milla, tégedet,
Mivelhogy emberséges és becsületes
Ember, hűséges férj s szavam-tartó magyar
Vagyok; de, hogyha még tovább is szüntelen
Mérges darázsként dongni és csapongani
Kell hallanom szerelmedet: magadra vess,
Ha, megsokallván a sokat, kiönt epém.
Mondom, hogy Ilkát látni többé nem fogom,
Mihelyt megáll a fergeteg,
S a társaság oszolni kezd.
De, hogyha ez sem volna még elég:
Hát akkor átkomat hagyom
Minden magyarnak, a ki nem magyart szeret.

(Telegdy és Ilka belépnek.)

HETEDIK JELENÉS.

Telegdy. Ilka. Előbbiek.

Telegdy.

(Kálmánhoz.)

Bátyám! ez a szarándok énnekem
Nem tetszik: ollyan mint az, a kit a gonosz

Megszálla s hajtja tétova.
Minden cseléddel szóba áll; s egy kém gyanánt
Százféle kérdést is teszen.

Kálmán.

Kiváncsiság!

Telegdy.

Mi gondja tudni, néki, a sohonnai
Polgárnak, e ház és vidék történetit?
Máskor nyugodni, enni, inni és
Az olvasót papolni s a megenyhedés
Után tovább vándorlani,
Ez a szarándokélet és szokás.

Kálmán.

Valamint az ember, a szarándok is
Különböző természetű.
Mit árt, akármit tesz s beszél,
Csak rosszat, illetlent ne mondjon, vagy tegyen.

Ilka.

(Magában tünődve, félre.)

Gonosz beszédjeit kimondanom
Most volna tán szükség? de melly tüzet
Lobbantanék Millában ezzel? hallgatok.

Kálmán.

Aztán, nem olly szarándok ez, mint számtalan
Dologkerülő, lajha, élhetetlenek:
Bajnok viselte és beszédje is
Mutatja, hogy jobb származású ő.

A mit beszél, az mind igaz lehet; ha nem?
Ő lássa: senkinek sem árt vele.
Első tekintetére látható ugyan,
Hogy ő nem istenért, hitért szarándok; ám
De lássa ezt is őmaga.
Száz volna is, mindenkivel más állapot,
Más ok vetette volna fel
Ezen ruhát s botot; de többnyire
Azon nagy ingerek, hogy illy alak
Menedéklevél gyanánt szabadságot szerez,
S jó módot ád, henyélve s kóborolva, más
Kéz s láb után viselni ingyen életet.
Ez hát akárki légyen is,
Rosszat követni itt, hol annyi a cseléd,
Sem tudni nem fog, sem merészleni.
Hadd töltse itt az ünnepet;
Annál is inkább, minthogy ő külföldi és
A hitvesemnek földie.
Sőt, minthogy ő csupán azért, hogy egy
Meghalt barátjának fogadt szavát
Megtartsa, illy nagy útra fáradott,
Nagyobb becsülést érdemel;
S ha drága vendégim megengedik,
Velünk lehetne asztalos, mig itt leszen?

Milla.

Köszönöm, ha ezt te kedvemért teszed;
Itéletem szerint azonba' nem

Illik közünkbe: mert mikor
A koldusoknak köntösébe öltözött,
Kiszabta ő magának a helyet.

Kálmán.

Igaz.

Ilka.

Én ezt az embert látni is már borzadok.

Kálmán.

S miért s miolta? Mert neked
Ijedni nem természeted?

Ilka.

(Akadozva.)

Miért s mikép? nem mondhatom. Lehet,
Hogy a fonók meséi — meglehet,
Csalatkozom; de ezt az embert jónak én
Sem tarthatom.

Milla.

(Gúnynyal.)

Talán, mivel földim nekem?

Kálmán.

Mindegy, akármiért. Azonba nékem ez
Legfőbb okom, hogy dolga nálam jól legyen.
Ne mondja otthon azt, hogy egy magyar nemes
Házában, ott, hol háziasszony földie
Volt, néki enni, inni úntig nem vala,
És szívesen nem láttatott.
Sőt arra is lesz gondom énnekem,

Hogy, míg magyar nap s ég alatt
Folytatja útját vissza is,
Koldúlni a szükség ne kényszerítse őt.

NYOLCADIK JELENÉS.

Zarándy. Előbbiek.

Zarándy.

Megkongatám a jeruzsálemi
Harangot; addig nyaggatám, húzám, vonám,
Míg elbeszélé, a miket tud is, nem is.
Nem volt igen nagy kedve szólani,
Mint a kopónak, kit fenyitve hajtanak
A vad nyomán; de látta, hogy nem állok el;
S ámbár harapva szóla is,
A megkerített rókaként,
Megjáratám nyelvével útjait.

Kálmán.

De bántva nem volt általad?
Házomban ezt általlanám.

Zarándy.

Hiszen komázás volt egész dolgunk. De hát
Szolgálja nyelvével le a cudar
Azt, a mit ingyen torka béle kap. Haha!
Néném nem adta volna egy tizenhatos
Nagy szarvasért, ha énhelyettem őneki
Lett volna módja szájkolompját hallani.

De jól esik: mért nincsen itt.
Ha Ilka útra ment s tudott
Indúlni — e rózsákkal arcáján, haha! —

Ilka.

Zarándynak jó kedve van, szokás szerint.

Zarándy.

A cserfakéregnek nem ártott volna meg
A fergeteg; sőt pörbe állván ővele,
Le volna már torkolva általa.

Kálmán.

Öcsém! kolompod vastagon kezd hangzani.
Mit gondol Ilka? Milla?

Zarándy.

Azt,
Hogy őfelőlök én nem így beszélenék.
Esmernek engem, esmerik nénémet is.
Mert bátor engem erdei
Vadnak szid is néném, ha nyelve mennydörög:
A rózsa mégis rózsa énelőttem is,
S a tüske s bojtorjány előttem is
Csak tüske s bojtorjány. Kimondom úgy,
Mint gondolom. De megbocsássatok!
A rosz idő jó kedvet ád nekem.

Telegdy.

De hát te, Farkas! e szarándokot,
Most esmeretségébe juthatál,
Mondd, millyen embernek találod?

Zarándy.

Én?

Egy vén ravasz rókának. Illyen egy
Sokáig élt a Horgosokban. Olly csalárd
Állat nem egy könnyen terem, mint az vala:
Mert, mintha más más pára szállaná
Az álnokot, mindennap új fortélylyal és
Méreggel úntatá az embert és kutyát;
Míg végre mégis csak belé szakadt nyaka.
Úgy ennek is, mozgása és szava,
Járása és tekintete
Most egy megaggott vént s legott meg' egy
Virgonc, erős ifjat mutat,
Úgy, hogy rovátolt bőre és deres haja
Hazudni láttatik. Szava
Hol mély s rekedt, hol tiszta, éles, harsogó;
Most egy szegény, szelíd, alázatos,
Jámbor keresztényt; majd meg egy
Alattomos, ravasz, komor, konok,
És szinte vakmerő zsiványt
Lehetne benn' gyanítani.

Kálmán.

Akárki és mi légyen ő,
Illy fergetegben s e nagy ünnepen
Ki nem verem. Kevés szegénynek jutna úgy
Alamizsna, hogyha az csak érdemest
Illetne mindég. A napot

Kövesse szívünk; érzeménye irgalom
És kegy legyen, mint a napé, kinek
Súgára fény, világ s meleg,
Mellyet hasonlóképen ont
A templomokban áldozó, imádkozó
Szentekre, jámborokra és
Az útonálló gyilkosokra és
Barlangjaikra. Most jerünk!

Zarándy.

Hová?

Kálmán.

Jobbágyaim, kik engemet
Szeretnek, és csupán azért, mivel
Velek keményen bánni nem tudok,
S tehát ajándékoznak is, ha van miek, —
Lukács jelenté, két derék
Fajtyúkot és több foglyokat,
S még másnemű sok tollas állatot
Hoztak be, mind életben. A nagy fergeteg
Miatt szegények meg hagyják
Magokat fogatni.

Ilka.

Oh! de hát hadd éljenek!
Buzát, zabot nekik! s tavaszra majd
Hadd menjenek, hadd költsenek s örüljenek!

Kálmán.

Az, a mi tőlem függ, legyen
Kivánatod, kedved szerint! s hát éljenek!

Zarándy.

Illy kisded állatot, kivált mikor
Győzése semmi gondba, bajba nem kerül,
Megölni kár is volna. Nézzük meg tehát!

(Mind elmennek; csak Milla marad hátra)

Milla.

(Egyedül, töprenkedve.)

Ez a szarándok nékem is szeget
Kezd már fejembe ülni. A ház titkait,
Holott ezek csak tegnap estve bújtanak
Keblünk s agyunk redőiből,
Mint földrögökből skorpiók, kígyók, elő:
Ő, a ki tegnap estve jött ide,
S érzékit öszve még alig szedhette csak,
Miként szagolhatá meg olly hamar?
Azt mondja, hogy Bonarti ő, Malfortinak
Sorstársa, a ki elveszett, szeretve még
Halála óráján is engemet? Ha négy
És nem tizennégy év után jött volna egy
Illy ember énhozzám, ezen gyanús
Alakban, úgy mint a dühös Malfortinak
Követje: nem volna szégyen énnekem,
Bosszúvevéstől tartanom; de illy
Hosszú idő után, valóba' gyengeség.
Mit nem tud illy hosszú idő alatt

Az ember elfelejteni!
S félelmemet még sem tudom
Egészen elmellőzni. Ilka is
Fél tőle; s mért? a bátor és merész!
S csak a miolta szóla négy szem közt vele?
Vagy hátha egy ördöngös, egy varázs?
De olvasót úgy nem viselne hát talán?
Most már valóba félek, és nem nyughatok,
Míg e ravasz darócot és botot
Magammal egy fedél alatt tudom.

(Elmegyen.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Ugyanazon szoba.)

ELSŐ JELENÉS.

Ilka.

(Egyedül, bús helyzetben ül a kandalló mellett.)

A fergeteg most sem szelídűl semmit is;
S mégis megáll utóbb ez; és ha károkat
Tesz is, megorvosolhatók azok:
De a vihar, melly keblem és agyam
Szaggatja, és belőle minden mást kitép,
Kiéget, a mi benne nem
Maróthyt érez, nem Maróthyt gondol, ez —
Száz fájdalom kiáltja szívemből — soha
Meg nem szünik, míg meg nem áll az életér.
(Halkkal előlép.)
S e vészt az ő erős, inogni nem tudó
Erkölcse még erőszakosb

Dúlásra képes felfúvallani
Azzal, hogy elragadtatásomat
Inkább leszólja, söt fenyíti, mintsem azt
Ingerlené, csábítaná
Szerelme kényeit betölteni. —
Jóságodat megesmerem, s becsülöm én,
Nemednek éke, s dísze, lelkes férfi! — óh!
De csak nagyobb vesztemre s fájdalmamra még.
Mint hajta tegnap engemet!
És ím! azért, hogy most utólszor lássam öt:
Mert öt ezentúl látnom is tilos leszen!
Azon picziny féreg, ki eddig szívemet
Mardosta, tegnap olta sárkánynyá leve;
S ha még tovább is jó maradhatok,
Énnékem immár semmi érdemem;
Mert létem, erkölcsim minémüségei
Most már csupán az ő lehelleti.
De nem! nem! illy nagyot nem eshetik,
Ki, mintsem althágná dicsö fény- s díszköröd,
Ártatlan erkölcs! százszor inkább veszni, és
Lángjában elhamvadni kész.
Eddig virágozhattam én tehát?
Most vége!—mert hervadni hajtom bús fejem!
(Indúlatos és keserves elszánással.)
Omoljatok hát öszve lángoló
Kivánatimnak lenge fellegvárai!
Omoljatok halomra vakmerő
Reményeimnek rózsaláncos oszlopi!

S e romladék alá legyen
Temetve minden érzemény és gondolat!
(Indúlatosan elszalad a közép ajtó felé, és ott Maróthynak karjaiba esik, ki, csendesen bejövén, Ilkának utolsó szavait meghallotta, és karjait a szaladónak elejbe terjesztette.)

MÁSODIK JELENÉS.

Kálmán. Ilka.

Kálmán.

(Ilkát általölelve tartván, indúlatos elragadtatással.)
Mért nincs tehetségemben a futó időt
Így megragadnom és megállapitanom,
Hogy mindörökké így legyen, mint most vagyon!
(Hosszú ölelés.)

Ilka.

(Magát Kálmán karjaiból kifejtvén.)
Az emberéletet leső
Ezernyi sok halál közűl
Mért nincsen egy most itt! megölni engemet
Éltemnek e legboldogabb — —

Kálmán.

(Sebesen elvágván Ilka szavait.)
Megállj! ne mondd ki! vagy hogy én is társ legyek!
Két öszvehangzó érzelem
Akkor legélesb gyötrelem, mikor
Mássát kiáltván egyike,
A mássa néki nem felel;
S ha bú is, a mit az felel, még tűrhető:

De semmi viszhang, semmi tárgy, és értelem
Éltünkben,—ettől ments meg isten, engemet!
De melly keserves érzelem
Fakadt heves találkozásunkból! holott
Valóba' mást kerestem itt:
Vígasztalást neked, s talán magamnak is?

Ilka.

Halljuk! mi jót tud szülni a bú; máskor ez
Visszás, silány vígasztaló.

Kálmán.

(Magaerőltetéssel.)

Ilkám! ha jól meggondolom szerelmedet,
Természetes kétségeket támaszt eszem:
Fellobbanó szerelmes érzeményeid
Szívednek örvényébe tán
Azért sodortak engemet,
Mivel magányod szűk körében senki mást
Szívedre érdemest, s magaddal egy
Időbelit nem esmerél?
Hozzám való szerelmed így
Csak képzelet lehetne tán?
Óh Ilka! vannak olly derék, magyar,
Szép, lelkes ifjak, kik közül
Egyik, vagy a másik talán
Szívedre és jobbodra érdemes
Lehetne, s képes tégedet
Szerelme által boldogítani,
S a drága kincset, mellyet a nagy alkotó,

A sorsot osztó, már maga
Másnak teremtett, gondolatlanúl, s azért
Múlólag is — te rám bitangolod?
Mert, szánta volna e szerencsét énnekem:
Egy emberérésnek korát
Közünkbe nem vetette volna ő.

(Ilka hallgat.)

És téged énhozzám talán
Magam-beszélte tetteim vonszának így?
Mellyeknek érdemet te többet adsz,
Mint a mit érnek? vagy talán
Egy két szerelmes énekem,
Mellyekben a te szíved és lelked velem
Megegyező értelmet és lehelletet,
Rokon gyönyörüséget és fájdalmakat
Találhatott, ez vonsz talán hát tégedet?

(Bútól fojtogatott, tétovázó szózattal.)

Óh kedves Ilkám! két közel, s mégis külön
Halomra állította fel
Létünket a sors; ámde egy setét,
Sok évek által támadott üreg
Választja halmainkat, és hiányt okoz.
Érzelmeink hárfája öszvezeng,
A két tetőről ezt nekünk
Mindenkor édes hallanunk;
De szíveink lángolnak is,
S egymást ölelni, s öszvecsapni lángjokat,
Embervalónknak éhe, szomja, és — öröm;

De illy örömhez jutni a mély és setét
Üreg miatt gyakorta nem lehet;
És a te halmod rózsakert: enyim
Egy tölgyes, és szirtes, rögös bú- s gondlakás.
Maradj te, Ilka, rózsahalmodon:
Mert a virágkort rózsapárta illeti.
Én, egy mohos sziklára ülve, hadd
Sírassam itt vén tölgyeim között, vagy azt,
Hogy rózsahalmod nyárhevét én most veled
Együtt nem élhetem! vagy azt,
Hogy tölgyeimnek ősz hüvében itt
Te rég nem élsz — ha hervadozva is velem!

Ilka.

Ki hagytalak beszéleni;
De nem, hogy ezzel szívemet
Reményleném megorvosolni: mert
Gyakorta mondtam én magamnak ezt,
Sőt mondtam ennél többet is; hanem
Ki hagytalak beszéleni,
Mert ezt magadtól hallanom
Mindég nagyobb s győzőbb ok énnekem,
Mindég erősb ragadtatás
Jobban becsülnöm és szeretnem tégedet;
Fúvallja szívem lángjait,
Terjeszti, élesíti, és
Örökíti kínomnak mirígyeit.
Ne fejtegesd, miért szeretlek én:
Vagy semmi, vagy hétszáz oka.

Sem ez, sem az már nem segít.
Elég, hogy úgy szeretlek, a mint látod azt.
A szív vonása, — sors csapása, — bár mi ez,
Mindegy: elég, hogy így van ez.
Kérlek, ne emlegesd alázva tölgykorod,
(Hogy nyelveden beszéljek én)
S virágkoromnak érdemet
Többet ne adj, mint mennyit ér.
Mert hátha épen e hazámnak díszt, becset,
Fényt, hírt adó szép lelki, testi tölgyerőd
Az, a mit én tebenned úgy
Tudok szeretni? — hátha én, egy rózsaszál,
Inkább szeretném éltemet
Egy illy dicső, s köz tisztelettől olly jeles
Szép tölgynek árnyékában elvirágzani?
Mint egy gyalút, vésőt kifárasztott, sima,
Ékes, de lelketlen karó
Mellé kötözve, ékem, illatom
Rövid korát hamar kifényleni;
S aztán sem a száraz kóróban, sem magam
Tövísiben nem lelni életkellemet?

Kálmán.

(Ki Ilkát szerelmes ömledezéssel hallgatta.)

Óh Ilka! mondd meg énnekem:
Mi lesz belőlünk, hogyha elvész tölgyerőm?
Hahogy szerelmemnek tüze
Erkölcsben égetvén el engem, majd elejt,
S estem lecsapja legdicsőbb virágodat?

Ilkám! te minden bájoló
Leányi kellem' rózsabokra! te
Életnek és örömnek édes kútfeje!

Ilka.

Te meg nem éred azt soha:
Nem olly erőtlen és törékeny gyenge fa
A szerelem, ha szirtes erkölcsben veré
Gyökerét, s ha támadékja tisztelet.

Kálmán.

Ellenkezőről már magam
Bizonyságot teszek, mikor
Téged szeretlek, érted égek és veszek,
Holott az erkölcs, a becsület s tartozás
Lekötve tart Millához engemet.

Ilka.

(Indúlatosan.)

Millát keresned s megtalálnod már hiba
És vétkezés volt a te részedről. Idő
Előtt kapál sorsodhoz, és azért
Azt kaptad, a mi tégedet nem illetett.
Azért szeretsz most engemet,
És kell szeretned engemet,
Mert én s csak én vagyok neked
Teremtve a természet által is.
Ez, a mi jó anyánk, nem úgy gazdálkodik,
Mint könnyed elmével gyakorta véli azt
Sok férfi és leány, ki gerjedelmeit
A szem csalárd súgáriból táplálja csak

És életét talp és fenék, s erős kötés
Nélkül való kebelre bízza: szíveink
S érzelmeinknek mássait, viszhangjait
Ritkán teremti ő nem egyező
Nemzetben, éghajlatban és nyelvben. S nagyobb
Különbözés mindenkor itt,
Hogy Milla Nápolyban leve,
Mint az, hogy én utóbb levék.
Azért szeress; ellenvetéseid
Nem képesek szerelmemet szállítani, —
Feljebb csigázzák szívemet.

Kálmán.

Jobban szeretnem, mint szeretlek, nem lehet;
S ez végtelen búm s bánatom;
És az, hogy én, ámbár lekötve már
Máshoz, szerelmedről lemondani
Még sem tudok, ha éljek, és ha életem
Átok ne légyen; ez nekem
A rettenet. — Hah Ilka! — szörnyü kép ez itt,
Mellyben lefestve látom én
Szívünknek állapotjait, — tekints bele!
Szörnyedj el! és vonúlj te vissza, míg lehet.
Nézd! három élet tengerét a sors szele
Itt egy öbölbe tudta öszvehajtani;
Habozva és zajogva forr s kereng
Benn egy ragadva kapkodó
Feneketlen örvény, láng lobog belőle fel;
Érzelmeink örvénye az;

Egyszerre három szívet így
Nem bír meg, és előbb utóbb majd egyikünk
Hármunk közül minden bizonynyal benne vész.
Hát mellyikünk lesz már veszendő? mondd meg
azt!
Bizonynyal én, — vagy Ilka; Milla nem lehet;
Igaztalanság volna ez: mert őmaga
Jár csak közülünk itt az erkölcs útjain.

Ilka.

Legyen szerencsés Milla! én
Legyek veszendő, hogyha meg kell lennie.
De addig is hát boldogítson engemet
Teáltalad viszontagolt
Szerelmem. Én elhervadok korán s hamar;
Itt most utólszor látsz magadnál engemet.
Én elviszem szerelmemet haza;
De óh! ha már bú s fájdalom
Egész szerelmem: hadd legyen
Az édes a te érzeményeid
Viszhangja által: ezt ohajtom én;
Egyéb reményeket soha
Táplálni nem fogok.

Kálmán.

Nem esmered te még
Első szerelmed tiszta lángolásiban
A sok veszélyt, mellyekbe ejthet tégedet
Szerelmem, engem a tiéd.
Azt gondolod hát, kedves Ilkám, hogy tovább,

S mindég is így maradhat ez?
Hogy, így szeretvén szíveink, elégleni
Fogják csupán a fájdalom
Mérgét, epéjét inni, és soha
Örömpohárra nem sóvárognak? — Ne hidd!
Az ingereknek, gerjedelmeknek sikos
Térén nehéz forró kebellel állani;
És — Ilka! meg sem tántorodni, emberi
Erőnek eddig még lehetlenség vala.
Ilkám! ha lánglehelleted,
Ha nyíltekinteted megejtene
Egy szentet is, ne féljek én? S ha én
Erkölcsidet sovár, tüzes
Tekintetekkel öldösöm, nem árthat-e
Tenéked, édes rózsaszál!
Mint a virágnak a nap égetőbb heve?

(Akadozva, fúldokolva.)

Ne higyj te nékem, Ilka! — s erkölcsimbe te
Semmit ne bízz! — a szín csalárd.
Én gyenge, gyarló és hibás ember vagyok.
Útálj meg inkább engemet
Most, mintsem átkozhass talán utóbb!

Ilka.

Ha fáj is, illyeket tetőled hallanom,
Én tisztelem, mert esmerem szándékodat.
De mind ez engem most sem ejt kétségbe még:
Mert én magyar leány vagyok,
Istent s az ő törvényeit hiszem,

Erkölcsöt és becsületet hiszek,
Szemérmemet tövisek őrözik,
S Kálmán! te emberséges ember vagy s maradsz.

Kálmán.

(Elragadtatással Ilkát ölelvén.)

Nyilj hát meg, örvény, s nyelj el engemet!
Mert tőled, Ilkám, illy szerettetés,
Illy dús kebeltől illy becsültetés,
Illy szívnek érzeményitől öleltetés:
A pornak ez még élve mennybe helyzetés!
A nagy szerencse meg nem áll:
Nagysága nyomván, este messze nem lehet.
De légyen, a mint lenni kell:
Szívemnek egykét illy ütése kebleden
Felütni képes százados más életet.

(A csarnokból emberzaj hallatik. Kálmán és Ilka széljel mennek.)

Ki háborítja mennybe'-létemet?

Ilka.

(Nyugtalankodva.)

Én elmegyek. Millának új bosszúra ne
Adjunk okot. Kálmán! keserves élet ez!
Holott ez életemnek legjava.
Hah! tőled elválván, örök
Sirjába száll le életem.

(Forrón megöleli Kálmánt, és sietve az oldalszobába megy.)

Kálmán.

(Egyedül. Ilka után néző szemekkel némán áll. Kis idő múlva.)

Hova ragadhat a szerelem szíveket,
Ha így szeretvén a hazát ezen
Dicső leányában, s ezen leányt
Édes hazájában viszont,
Két illyen óriási szívláng öszvecsap!—
Oh Milla! mért nem vagy magyar!
Hogy benned én hazámat is
Szeretni tudnám! — E' hiányt kitölteni
Vágyának érzeményeim;
S most a szerelem és hazafiság
Ilkában olvad egybe, s téged nyomni kezd.

(Lukács sietve jön).

HARMADIK JELENÉS.

Lukács. Kálmán.

Lukács.

Rosz hírt hoz a csikós.

Kálmán.

Talán ledűlt
A lóakol? s agyon veré— —

Lukács.

Ments isten annyitól! elég ez is.
A ménes él! de egy csikó

Hiával, a melly ménesünknek dísze volt.
A Vércse — —

Kálmán.
(Érzékenyen.)
Mindjárt gondolám, mivel
Szerettem a szép, kedves állatot!

Lukács.
A farkasok beszöktek a lovak közé;
Mert a sövény már semmi gát, mond a csikós;
A hófuvat mind eltemette azt.
A Vércse a hóban, magán szilajkodott;
Egyszerre fájdalmas nyerítést hallanak,
Rohannak a bojtárok és kutyák;
De Vércse immár tépve, s béle ontva volt.
A farkas öt vagy hat vala;
Utánok indulának a kutyák,
S ezek közül is egyik elmaradt.
(Telegdy és Zarándy sietve jönnek.)

NEGYEDIK JELENÉS.

Telegdy. Zarándy. Előbbiek.

Zarándy.
A farkasok, hallom, megöltek egy csikót?

Kálmán.
Legkedvesebb csikómat! a jövő
Tavaszra harmad fűre lépett volna már.
A Vércse! —

Telegdy.

Esmerem. Be kár!

Kálmán.

Sajnálom a szép állatot!
Mert lóban olly remek növést, nemes
Természetet, erőt, velőt, tüzet
Együtt találni ritkaság.
Akármi távol is, ha elhatott szeme,
Magamra és szavamra rá esmert, s legott
Hozzám futott. Nagy kedvemet lelém
Délceg szilajkodásiban.
Jó harcparipa lesz belőle, gondolám,
Hahogy hazánk, arany szabadságunk, s egyéb
Illy, a mi drága s szent nekünk,
Bajt víni hína engem is megint.
De egy időtől fogva már
Kedv és öröm rám nézve nem tud díszleni!

Zarándy.

Lovagnak a kedves lovat,
Vadásznak a kutyát nehéz elveszteni.
Éreztem azt taval, mikor legvakmerőbb
Kutyámat a vadkan megölte volt,
Ketté hasítván azt arasznyi nagy foga.
Kedves csikódért én azonba' még
Talán ma is bosszúmat állhatom.
Vas üngöt és keztyűket adj csak énnekem,
S fogó vasat, mennyit lehet.

Kálmán.

Tetszésed és kedved szerint tehetsz; Lukács,
S minden cseléd szolgálatodra lesz.

Telegdy.

(Zarándyhoz.)

Hát monddsza! mit forgatsz eszedben?

Zarándy.

Hát csak azt:
A farkasok nem mentek innen messze most,
Minthogy megízlelt martalékjokat
A fergeteg s éhség eszekben tartja még.
A hány vas, annyi részre osztván a megölt
Csikót, akármihez leláncolom,
Nem messze lóaklodhoz; én
Egyik legényemmel közel
Egy hófúvatba ásom el magam,
Fegyverrel, és mindennel, a mi kell;
S vagy én, vagy a vas, (még talán
Egy óra sem kerül bele)
Farkast fogunk. Az éhesek
El nem maradnak, úgy hiszem.
Lukács! eredj! s készítsd el, a mit kértem én.

(Lukács elmegyen.)

Telegdy.

Farkasfogást vassal s veremben, — ezt
Gyakorta hallottam, ha nem láthattam is;
De a te tisztedet valóba' még

Képzelni sem tudom. — Vas üng — keztyűk —
minek?

Zarándy.

Annak, hogy a farkas, midőn
Viaskodásra kelne a dolog,
Ne bőrömet, hanem vas üngömet
Rághassa: mert, akár magam fogok
Farkast, akár a vas, belé avatkozom.

(Menni akar.)

Bővebben elbeszélem ezt utóbb.

Kálmán.

Maradj öcsém! illy fergetegben éltedet
Ne bocsásd veszélybe! — hóba', vasba' ülni ott—
Még megmeredhetsz, és — maradj öcsém!

Zarándy.

Majd elfelejtém: egy kulacs bort is viszek.
Ne félts te, bátyám, engemet!
Órákat eltöltöttem én már hó alatt;
Melegebb van ott, mint sem te gondolod;
A szél nem ér; próbáltam én ezt többször is.
Igy fogtam egy farkast, pedig nagyot, taval.

(Sietve elmegyen.)

Kálmán.

Hiába tartóztatják őt;
Elvonja szenvedelme. Őt ez, másokat
Meg mások; a mint s merre vonva van kiki
Különböző természet és kivánatok

Által. Csudálására kiszt
Mindenkor a nagy alkotó, midőn
Ezernyi alkotásinak minden nemét
Egészben egynek, részihen
A hánynak, annyinak tekinthetem.
Bölcsen van ez. De mélyen érzem azt,
Hogy szíveinkben a tökéletes
Egység hiával boldogúlni nem lehet.
(Milla nyughatatlankodva mintegy berohan.)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Milla. Kálmán. Telegdy.

Milla.
Kálmán! bocsásd el, kérlek, e szarándokot!
Nem nyughatok, míg őt velem
Itt egy fedél alatt tudom.

Kálmán.
Mi lelt? Mi történt itt? Előbb
Hiszen te azt is bánni láttatál,
Hogy Ilka tőle félni tud,
S hogy jónak ő nem tartja földidet?

Milla.
Igen gyanús most már előttem is.

Kálmán.
De mért? mi ingerelt fel így
Egyszerre, s olly erősen ellene?

Mi okozhat illy nagy nyugtalankodást?
Hisz a te földid —

Milla.

Épen az,
Hogy földim ő, ád félelemre itt okot:
Akárhol és mikor velem találkozik,
S pedig keresni látszik engemet,
Hát megragad s Malfortiról beszél,
És úntalan, s olly vakmerőn,
Mint a kinek hozzám köze
Lehetne, s jussa tettemet —
Úgy mint hazám örök hagyását, és olasz
Jegyesemmel (a mint mondja) kegytelen
Bánásomat — szememre hányni. Hogyha két
Különböző alakban élni egy
Embernek a földön lehetség volna, hát
Ámbár nevetséges bolondság ezt nekem
Gondolnom is: tehát, okát nem adhatom,
Malfortit is lehetne benn gyanítanom.

Kálmán.

Mindég tüzes valál te képzelésidet
Túlűzni a szokott határokon.
Emlékezem Malfortira:
De őt s ezen szarándokot csak annyiból
Lehet hasonlóknak találni, hogy ez is,
Mint szinte az volt, ember és olasz.
Malforti nyugszik; és ha ennyire
Érdekli és elfogja szívedet

Hozzád halálig hív szerelme, hogy
Malfortinak tarthasd ezen szarándokot:
Hát nem bocsánatos csupán, hanem
Dicséretes, szép hálaérzelem.
Így hát ne félj! de látom, a mesék
Agyadban is zavart okoztanak;
S csudálom ezt: otthon elég illyen madár
Járt kelt előtted.

Milla.

Engem ez
Jobban tud inkább még ijeszteni:
Mert még leánykoromban otthon az vala
A köz beszéd s köz vélemény,
Hogy a magyarnak s táborának titkait
Szarándokok kémlék ki többnyire.

Kálmán.

Mi ok? mi szükség, vagy haszon
Hajthatna hozzám e magányba kémeket?

Milla.

Félelmemet, hiába! el nem verhetem.
Malfortinak követje! és
Részvéte mégis olly erős, heves,
Hogy szinte már megtámad engemet.
Részvéte bosszú lenne még utóbb.
Bocsásd el őt mennél előbb!

Telegdy.

Mint mondtam: énelőttem is gyanús.

Kálmán.

Hogy annyi rosznak, mennyi jónak kútfeje
Volt s lesz az emberszív, ezen csudálatos
Test s lélek-, ég és föld-vegyület, úgy, hogy itt
Egy angyal, a mennynek lehellete,
Ott egy vad állat, egy pokol-
Okádta szörny vált általa,
Azt jól tudom. Lajos királyunk harcait
Megvíni egykorig segéd lévén, elég
Alkalmatosságom vala
Az emberek természetét az ő
Ezer különbözésiben,
Jobb és bal oldalról megesmernem; de azt,
Hogy, a ki jó barátja kedvét tölteni,
S fogadt szavát megállani,
Egy illy veszélyes útra tudja és meri
Áldozni életét, egészen rosz legyen,
Magammal elhitetni nem tudom;
Sem azt, hogy ő Malfortiért,
Ámbár hazugság volna is halála, most
Bosszút jöhetne állani.
Hogy szörnyeket követhet el
Bosszúja lángoló dühében itt, amott
Kétségbe estében, kivált egy megtuhadt
Szerelmes ember, elhiszem;
De hogy tizennégy év után
Akármi bosszú meg ne hűlne, égne bár
Emberkebelben egy egész pokol:

Magammal elhitetni nem tudom.
Menjen tehát, mihelyt megáll a fergeteg;
De most elűzni őtet, annyi volna, mint
Megölni. Egy kutyát kiverni is
Embertelenség volna, nem hogy egy
Embert, ki számot tarthat egy magyar, nemes
Gazdának oltalmára és jóvoltira;
S egy földiétől még meg is kivánni, hogy
Segítse, szent s nagy jussa van.

Milla.

Elmém az illy okoskodásokat
Kész volna elfogadni; ámde szívemet
Még sem szünik gyötörni egy nagy félelem.
Bocsásd el őt! vagy zárd be őt!
Vagy tégy akármit, hogy —

Kálmán.

(Felgerjedve.)

Haha! Szép volna ez!
Senem poroszló a magyar nemes,
Hogy, bár erős, hatalmas, általa, —
Sem háza nem börtön, hogy ott rabbá legyen,
Habátor ellensége is,
Az, a ki őtet látogatni jön.

(Magában.)

Ilkában a természet illy embertelen
Érzést bizonynyal nem tenyészt soha.

(Millához.)

Titkold gyanúdat, helytelen félelmedet.

Szégyenleném, ha földid a magyar
Gazdáskodás eránt, csupán
Miattad, olly bal véleményt terjesztene.
Menjünk tehozzád! vagy jerünk Ilkához és
Ott töltsük a karácson éjjelét,
A mint lehet, kedvünk szerint,
Míg a harangszó majd misére hív.
A templom útja hányva lesz. Jerünk!

(Egyik kezével Millát, másikkal Telegdyt vezetvén, elmennek.)

HATODIK JELENÉS.

(A szarándok kémlelődve lép be.)

Szarándok.
(Egyedül.)

Nem szégyen ott fület hegyezni, hol
Élet s halál közt kell s lehet választani,
S vagy én, vagy ő! Asszony! az orrod jó, de jobb
Az én fülem: mert orrodon
Előbb kifog, mintsem szagodnak haszna lesz.
Malfortit énbennem gyanítani
Miként tud és mer ő, az átkozott?
Ha tudta volna, hogy belőlem illy
Nyomorék leszen, ha megveti
Szerelmemet s azért vetette volna meg?
Ördög s pokol! megérdemelné, hogy saját
Kezemmel és fogammal öszvetépjem őt,

S vérét igyam; hogy jóllakott
Bosszúm imígy ifjítsa hervadt testemet,
S éleszsze és vidítsa bús, mord lelkemet!
De úgy marad, mint feltevém:
A hitszegő éljen s legyen boldogtalan
Mint én; az élet légyen őneki
Hosszú halála, mint nekem volt ekkorig:
Mert itt dühömnek torkolatjában vagyok
Ugyan; de mint megyek ki, nem tudom.
Mindegy, ha bosszúm töltve lesz.
Maróthy! téged én, ha nem tevéd vala,
A mit tevél, szeretni tudnálak. Haha!
De mért legyek tovább bolondja még
Sorsomnak, életemnek itt?
Az embereknek csúfja? mért legyek
Búmnak s epémnek rabja? mért
Kullogjak egy dühös hyénaként,
Mérgemnek éhét s görcseit
Hordozva, bosszúm égető
Szomját lehegve, átkokat
Ökrendve? másoknak s magamnak is
Útálat és életcsömör? mikor
Csupán magamtól függ, nyugalmamat
Örökre megszereznem? Irgalom
Lágyítja most egyszerre keblemet.
(Elgondolkodik.)
Maróthy? Hah! de szánakodtak-e
Hát rajtam ők, hogy eltiporták szívemet?

S az eltiportnak felkiáltó kínjait
Diadalmi büszkeséggel áthágván, csupán
Öröm, szerelem s győzelem
Ragyogott szemekben s énreám
A megvetés kevély tekinteti
Pattogtanak tűzszikraként? —
(Fellobbanó dühös hanggal mellyére ütvén.)
A fájdalomnak itt, örömnek ott,
(Arra mutatván, a merre mentenek.)
S nem bánom, a világnak is,
Ma vége itt szakadjon e helyen!
(Kirohan. A kárpit sebesen lefordúl.)

ÖTÖDIK FELVONÁS

(Szoba a kandallóval, mellyben a tűz ég. Éjfél felé. Kálmán bús helyzetben a kandalló mellett ül.)

ELSŐ JELENÉS.

Kálmán.

(Egyedül.)

Ez lesz ezentúl téli életem:
E szegben itt magán vonúlva őt
Érezni, őt gondolni, őt képzelni, és
Búmban merengve képeket
Álmodni arról, mint lehetnék ővele
S szerelme által boldog; és ürügyeket
Koholni, hol s mikép lehessen látnom őt.
Mert már előre látom azt,
Hogy Milla zsémbelődni fog,
S gyanúkkal üldöz engem úntalan.
Itten fog érte szívem égni, titkon és —
De Milla általam soha
Boldogtalan ne légyen; és

Ha mégis az leszen, tehát
Tulajdonítsa szenvedelminek.
(Indúlatosan felkél.)
Hah! borzadok, ha képzelem,
S látom jövendő éltemet.
Feneketlen örvényben mereng
Szivem s ki nem vergődik ebből már soha!
Mert egyre beljebb csapja ezt,
És egyre mélyebben sodorja ezt
Az érzelem lángvésze. Hajh!
S a legnagyobb bajam nekem,
Hogy szívemet kimenteni
Nincs semmi kedvem, ingerem s erőm!
Átkozlak én, természetemnek lángoló,
Boldogtalan, sovár heve!
Szeretni láttam akkor ott a szép leányt,
Olly hévvel, a mint senkit addig még soha;
S nem Milla önnön annyira,
Mint hév szerelme, megragadta szívemet:
Mert ingerelte érzeményimet
Egy lángoló nőtől szerettetés.
Azt hittem, óh! de melly balúl:
Szívemnek illyen élelemre van
Szüksége, hogy boldog legyen;
És így elejbe nyúltam én
A sorsnak és időnek; átkozott hevem!
Midőn az élet fő java,
Fő kincse várt, ha rejtve és titokban is,

Hazámba' s nemzetemben itt reám!
Malfortinak sérelmeit fel sem vevém!
Magam vonám magamra és
Megérdemeltem szenvedésimet.
(A szarándok lappangva bejön a közép ajtón.)

MÁSODIK JELENÉS.

Szarándok. Kálmán.

Kálmán.

Mit akarsz?

Szarándok.

(Kinek nyughatatlansága szembetünő, tétova tekintget, hallgatózik, és hol egyik, hol másik ajtó felé néz.)

Köszönni és bucsúzni. Elmegyek.

Kálmán.

Köszönni, nincs mit. Menni, nincs idő.
Köszönni, a mit adni, bár nem írt
Törvény, de mégis tartozás,
Becsület, és nálunk közönséges szokás;
Ott kellemes csak hallani,
Hol adni csak nagy ritkaság.
Én vándoroknak, koldusoknak szívesen
Adok javamból s bárcsak adhatnék sokat!
Elmenni e mord fergetegben, illy
Szél- s hóviharban, annyi, mint
Bizonyos halált keresni s megtalálni azt.
Magagyilkos, a ki ezt teszi.

Maradj velünk s töltsd itt karácson ünnepét,
Akár az istenért, kit illy nagy ünnepen
Hosszabb s nagyobb szolgálat illet s tisztelet;
Akár azért, hogy menni nem lehet.

Szarándok.

(Nyughatatlanúl az ajtó felé vigyázván.)

A fergeteg már csillapodni kezd.

Kálmán.

Csalatkozol. Nem hallod-e,
A szél miként üvölt s csatáz?

Szarándok.

Úgy tetszik, emberek zajognak itt!

Kálmán.

Templomba készülnek cselédjeim.
Közel van éjfél. Öszvegyültek már talán,
És a harangszót itt lesik.

(A szarándok megháborodni láttatik.)

Együtt megyünk mindnyájan. Úgy rendeltem én:
Az egyes embert most hamar baj érheti.
Azért te is csak tarts velünk:
Jöj el velünk s jöj vissza is velünk!

Szarándok.

A szent misére elmegyek;
De vissza, megbocsáss! ha többé nem jövök:
Mert engem, a karácson ünnepét szoros
Böjt és imádságáldozattal tölteni,
Míg élek, egy nagy esküvésem kényszerít.
Hogy a pogány rab láncait

Hordoztam, akkoron fogadtam ezt.
A remetével a keresztnél éhezem,
S imádkozom majd el karácson ünnepét;
S onnan tovább, hazámba folytatom
Isten segítségével útamat.

Kálmán.

S a remetét te esmered?

Szarándok.

Nem esmerem, hanem, reménylem, elfogad.
Isten veled tehát, uram!
Élj boldogúl! Jóvoltidat
Hálálni máskép nem tudom,
Mint, hogyha némelly drága titkokat
Közlök veled; mint annyi kincset, úgy vegyed.
Ezen világnak kezdetétől fogva már
A napkelet volt kútfeje
Mindennek, a mit tudni szép és kellemes,
Hasznos, dicső és érdemes
Embernek, a ki, bár rokon testalkotás,
Érzékre nézve, minden oktalan
Állattal, elméjét tekintve, isteni
Lehellet, és azért erős, tudós lehet
Mindenbe hatni, a mi a természeten,
S határain túl nem megyen.

(Nyughatatlanúl az ajtók felé figyelmezvén.)

Az emberek, kiknek tovább nem ér eszek,
Mint a hová azt állati
Érzékeik, mint módok, eszközök viszik,

Mindent csudának tartanak,
Vagy hát boszorkányságnak, a mi nem
Épen közönséges dolog s tudás,
És azt vagy égi, vagy pokolbeli
Segédek által képzelik
Történhetőnek itt, holott természetes.
Mint példakép, az emberéletet,
Ha máskülönben épek a test tagjai,
Erőben, életkedvben és virágban is
Megtartva, egy századra nyújtani;
Vagy egy akármelly ok miatt gyümölcstelen
Asszonyt, lovat, vagy más akármi állatot
Gyümölcsözővé tenni, vagy
Akármi nagy sebet, riant, tört csontokat
Kevés idő alatt megorvosolni, sőt
A holtat is (feltéve azt,
Hogy a halál nem régi még)
Életre feltámasztani, —
Az ember azt vélné, varázs erő
Nélkül lehetlen volna ez;
Holott igen természetes dolog: csupán
Némelly füveknek esmeretségében áll:
Mert a füvekben rejtezik legtöbb erő,
Vérrel s velővel éltetett
Testalkotásunknak fogyatkozásait
Pótolni; és e titkokat kivánom én
Jóvoltidért veled közölni még.

Kálmán.

Ezt tudni szép, jó s hasznos is;
Kivált ha próba volna és nem puszta szó
Az, a minek nálam hitelt keressz.

(Milla, Ilka, Telegdy, mind melegebb téli ruhába öltözve, s utánok Lukács, belépnek. Milla a szarándokra komor tekinteteket vet. A szarándok, magába vonulva, félre áll, és senkinek sem néz szemébe. Távolról szél-kapkodta harangszó hallatik.)

HARMADIK JELENÉS.

Milla. Ilka. Telegdy. Lukács. Előbbiek.

Milla.

Misére kongnak a harangok. A falú
Jobbára már templomba ment.
Az emberek jól megtiporták a havat.
Menjünk, ha tetszik.

Kálmán.

Hát Zarándy?

Lukács.

Nincsen itt.
Azonban ollyan szózatot
Hallék az udvarból imént,
Melly mintha mondta volna, hogy Zarándy úr
Valóban egy farkast fogott.

Milla.

Irtóztató vadmester ez!

Telegdy.

Megfoghatatlan, mint vihette végre azt.

Szarándok.

(Millához.)

Fogadd el, asszonyom, te is,
S mindnyájan itt, urak, bucsúmat. Éljetek
Mind boldogúl. A szent mise
Után tovább megyek.

Kálmán.

Maradj, tanácstalan!
Mert meglehet, hogy innen elmenvén te most,
A farkasok gyomrába jutsz.

Szarándok.

Istennek oltalmával elmegyek.
Találok én még ájtatos parasztokat,
Kiket reá tudok beszéleni,
Hogy a kereszthez jőjenek velem.

(Millához.)

S hazánkba, asszonyom, mi hírt vigyek?

Milla.

(Megzavarodva.)

Hogy én
Mind ekkorig boldog valék.
Köszöntsd hazámat, és azon jó szíveket,
Kik most is emlékezni tudnak még reám.

(Kálmánhoz súgva.)

Vess néki egy kis úti költséget s ereszd!

Kálmán.

Van arra gondom. Menjetek
Előre. Én legitt utánatok megyek.
Egy kis beszédünk van nekünk
Egymással itt. Nem tart soká,
S alkalmasint elérlek én még titeket.

Szarándok.

(Magában mérgesen.)

Vinnék csak őket már az ördögök!

Ilka.

(Ki többnyire Kálmán nézésében merülve állott, magában, szivébe kapván.)

Hah! melly szokatlan szívszorúlást érezek!

Telegdy.

(Ki Ilkában a változást csak maga vette észre.)

Húgom! mi baj?

Ilka.

Meleg ruhát
Meleg szobában nem sokáig türhetek.

Milla.

Menjünk tehát!

(Lukácshoz félsúgva.)

Lukács! maradj és várakozz
Uradra itt a csornokon.

(Telegdy, Ilka, Milla és utoljára Lukács, elmennek. Kálmán ismét maga marad a szarándokkal.)

NEGYEDIK JELENÉS.

Kálmán. Szarándok.

Szarándok.

Hogy puszta szóval nem hitetlek én,
Próbák után hidd el, ha most nem is.
De melly erővel birjanak némelly füvek,
Itéld meg abból, a mit én csak itt,
S talán te is Zarándy úrtól hallhatál:
Múlt nyárban, úgymond, egykor őmaga
Járván az erdőszéleken,
Egyszerre és nem messze egy több ölnyi nagy
Kígyó akad szemébe, melly ott mérgesen
Csavarja, hányja és veti
Magát, emelkedik s megint lecsap;
S mint ő az undok állatot lesújtani
Közel megyen, hát látja, hogy
Egy kis menyét viaskodik vele.
Megáll s csudálva nézi s várja harcokat.
A kis menyét mindúntalan
El-elfutott és ott közel s hamar
Egy bozzakórót megharapdálván s magát
Hozzá köszörülvén, megint,
S mindenkor újuló, tüzesb s dühösb
Erővel a kígyóba kap, holott
A küszködést ez már megúnta volt.

Kálmán.

Hallottam én is: vége az leve,

Hogy a menyét meggyőzte és
Megölte a kigyót. — Ha titkaid
Sok szóba tellenek, tehát
Csak tartsd magadnak; a misét
Érettek el nem hagyhatom.

Szarándok.

(Ki mindenfelé szemfüleskedik.)

Ezen becses füvek nemét tenéked én
Im! nézd — igaz természeti
Nagyságok és formájok és színek szerint,
E bőrre rajzolt képeikben itt hagyom.

(Kivesz kebléből egy öszvehajtott bőrpapirost, azt felbontja, és Kálmánnak adja, ki azt figyelemmel vizsgálja.)

Alatta látod mindeniknek a nevét.
Másikban itt megírva van, mellyik mire
Való, mikép használható — —

(Kis ideig kebelében keresgélvén, mikor észreveszi, hogy Kálmán a rajzolt füveket vizsgálja, sebesen kirántja kebeléből a rejtett tőrt, és azt mérgesen Kálmán mellyébe döfi, félsúgva bőgvén.)

A gyilkosod, Malforti, én vagyok.

Kálmán.

(Sebjéhez kapván, és az ott lévő karszékbe támolyogván.)

Hah! átkozott gyilkos! Lukács!

Szarándok.

(Egyszersmind Kálmánnal, hogy annak kiáltását érthetetlenné tegye.)

Tűz van, Lukács! Ég! ég! Lukács!

(Imígy kiáltván, és tőrét elrejtvén, sebesen kifut a középajtón s még kivül is kiáltja.)

Tűz van, Lukács! Lukács! eredj!
(Lukács a lármára sietve befut.)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Lukács. Kálmán.

Lukács.

Hol ég? az istenért! hol ég?

Kálmán.

(A karszékben bágyadt hanggal.)

Nézd! — a szarándok — gyilkosom leve.

Lukács.

(Elszörnyedve öszvecsapván kezeit.)

Szent istenem! Szűz Máriám!

(Az ajtón kifutván, teli torokkal kiáltja.)

Utána a gyilkosnak, emberek!
Legények! a szarándokot! szarándokot!
A gyilkos a szarándok, emberek!
Fogjátok a szarándokot!
Urunkat ölte meg. Jaj! el nem hagyhatom!

(Berohan, és ijedtében kapkod, tétova fut, Kálmán elejbe térdepel.)

Hadd lássam a sebet! talán —
Szentséges isten! mennyi vér!

(Kivűl zaj kezd hallatni, melly közelebb jövén, jobban nevelkedik.)

Oh! kedves, édes, jó uram!
Oh! nem hiába volt előttem olly gyanús!

Mi végre tette ezt az átkozott!
Végy engemet helyette, istenem!

Kálmán.

Malforti!—s így bosszúlja meg rajtam magát!—
Lukács! eredj! az asszonyok hadd jőjenek.

(Lukács elmegyen.)

Négy emberélet elmerült
A szívnek örvényébe; és én benn veszek!
Talán az isten büntetése? De
Nem szegtem én meg esküvésemet!
Oh! Ilka! Ilka! — mentsd meg őtet istenem!
Magam legyek csak áldozat! —
Egy bajnok, a ki annyi harcnak hőse volt,
Így hal meg — egy orgyilkos által — a maga
Házában! — oh! szégyen! gyalázat!

(Fel akar kelni; de visszaesik.)

Nem lehet!

(Milla, Ilka, Telegdy, Lukács berohannak; utánok több cselédek jelennek meg, — utóbb parasztok és parasztasszonyok is, kik a történt gyilkosság felett különbféleképen jelentik csudálkozásokat és szánakodásokat.)

HATODIK JELENÉS.

Kálmán. Milla. Ilka. Telegdy. Lukács. Több cselédek. Parasztok és paraszt-asszonyok.

Milla.

Irgalmas isten! hát igaz?

(Megáll Kálmán mellett az ijedelemnek és fájdalomnak helyzetében.)

Ilka.

(Kimihelyt bejött, Kálmánnak egyik oldala mellé térdelt és egyik kezére borúlt.)

A szivszorúlás ezt jelenté hát nekem!

Telegdy.

A seb talán nem lesz halálos?

Kálmán.

Az leszen:
Mert mintha minden érütés lankasztana.

Telegdy.

Az átkozott gyilkos talán előkerűl:
Mert mindenütt hajházza őt
A lázadott nép; messze nem mehet.

Kálmán.

(Töredezett hanggal kezd beszéleni. Ilkára gyakorta szivesen tekint; sőt mikor más beszél, az ő szemei Ilkán csüggnek.)

Az ellenünk vétőknek is bocsánatot!

Sorsom hozá magával e történetet:
Mindenkinek gyanús vala,
Magam valék vak köztetek.
Őszinte emberségemet
Rászedte rútul a ravasz.
Érted halok meg Milla most:
Ábrándozásodat nevetni tudtam én,
És ím! valósággá leve:
Ezen szarándok a te néhai
Jegyesed, kit énnekem feláldozál.

Milla.

(Elszörnyedve.)

Lehetetlen! oh irgalmas istenem!

Kálmán.

Tőrét belém döfvén orozva a ravasz,
Dühének elfojtott, rekedt
Hangjával ezt bőgé fülembe: „én vagyok
Malforti, a te gyilkosod!“ s elillana.

Milla.

Nyilj meg tehát, föld! s nyelj el engemet!
Mert, hogyha már színedre jött fel a pokol,
És annak itt orozva járnak ördögi,
S emberkebelben raknak itten fészkeket,
S azokban illyen szörnyeket nevelnek itt;
Ha rózsabokraid virágai
Illyen hamar tünők, s tövissei
Enyészhetetlenek sok évekig:

Hát jobb hideg gyomrodban énnekem
Férgeknek étke lennem és emésztete!

Ilka.

(Ki mind ekkorig mintegy fájdalmában megfásulva, Kálmánra borúlva térdelt, most felkél, s mintegy szívéből erőszakkal szakadozó szózattal mondja.)

Így dűl el a' magas, derék fenyő, kinek
Sem fergeteg, sem szélvihar nem árthatott,
Egy féreg által! — Hah! s ne fájjon énnekem,
Hogy illy magyarnak szíve, lelke, élete
Külföld bitangja s áldozatja lett?
Hazája gyilkosúl kiontatott
Vérét ihatja csak dicső
Fiának!

(Millához.)

Élve a tiéd vala!
Oh! a miénk csak halva lesz!
Mért nem fakadtok, könnyeim!
Hogy drága vérével vegyüljetek?
A fájdalomtól megrekedtenek
Enyhet hozó forrásaim!
A fájdalom szívemben ül; és érezem,
Hogy egyre nő s dagad s feszít.
Szívem ha még tovább is így feszül,
Hát meghasadni kénytelen.

(Kálmán kezét indúlatosan megfogván.)

Kálmán! csak egyre kérlek, — óh!

(Szorúló lélekzettel, szaggatott hanggal.)

És mondd ki most! hamar! ha meghalok,
Engedd, hogy engem oldalod
Mellé temessenek! parancsold meg hamar!

(Tántorogva, fúladozva.)

Ha élve nem, hát halva most tiéd!

(Ezen utólsó szót mintegy erőszakkal mondván, Kálmánnak ölébe rogy, az életnek semmi jelét többé nem adván. Telegdy oda fut.)

Telegdy.

Irgalmas isten! — Ilka! Húgom! oh!

(Általfogja Ilkát.)

Kálmán.

(Ki mélyen érdekeltetve, Ilka fejére hajúl, és arra hosszú csókot nyom, kis idő mulva gyenge, bágyadt szózattal.)

Vigyétek a szobába! Fektessétek őt
Az ágyba. Tartsátok meg életét!

(Ilkát Telegdy, Lukács és nehány parasztasszony a mellék szobába viszik. Lukács visszajön; a többi benn marad Ilkánál.)

Nem látom őt többé soha!
Akármikor, mellém temettetik:
Halljátok! Ez szóbéli testamentomom!

(A parasztokhoz.)

Most hagyjatok magunkat, emberek!

(Lukács int nekik, hogy menjenek ki. A parasztok nagyobb részt a fájdalomnak néma jeleivel Kálmánhoz borúlnak, és ki kezét, ki ruháját megcsókolván, kitakarodnak.)

Áldjon meg isten titeket! — s megáld,
Ha jámborok maradtok, és iparkodók.
(Most csak magok maradnak Kálmán, Milla, Lukács.)
Egyéberánt áll testamentomom.

Milla.

(Ki eddig mintegy magán kivül, remegve áll vala, Kálmánnak kezét megfogván, szelid hanggal, siró szemekkel.)

S hát én? — nekem talán nem is lesz majd szabad
Melléd feküunöm, hogyha meghalok?
Kálmán! ne ejtsd kétségbe szívemet!
Mert hív szerelmem meg nem érdemelte azt.

Kálmán.

(Szelid hanggal.)

Mindég szerettelek; s ha nem hivél
Éltemnek, a halálnak adj hitelt!
Mig özvegyem lészsz, mindenem tiéd;
S ha az maradsz, mellettem a helyed:
Mert halva tán megszenveded
Mellettem Ilkát! én veled boldog valék,
S boldog lehettél volna énvelem te is,
Ha lángvalód szerelme, egy részt olly pazér,
Más részt irígy természetű —

Milla.

Kálmán! ne mondd ki! Ilka lesz egyetlenegy
S legjobb barátném; térdemen fogok
Könyörögni néki, hogy legyen!

Mert szíveinket egy tövis
Szúrdalja, egy nagy bú emészti és öli.

(Telegdy szomorúan visszajön a mellékszobából.)

Kálmán.

(Telegdyhez.)

Mint hagytad Ilkát? Szólj, öcsém!

Telegdy.

(Szomorúan Kálmánra borúl. Kis idő múlva.)

Kiadta lelkét még öledben itt!
A fájdalom, jól mondta, ék vala
Szivének és az abba' meghasadt.

Kálmán.

(Fájdalmában kezeit összekolcsolván, kis idő múlva.)

Ki mérhet egy szivet meg, a kiben
Igaz szerelem és igaz hívség lakik!
A szívnek érzeményei
Feneketlen örvényben kerengenek!
Közelítni érzem végemet.
Isten maradjon véletek!
Élj Milla! Béla! boldogúl! te is, Lukács!
Te jámbor és hív szolga! hív fegyvernekem!

(Kinyújtja két kezét: egyiket Milla fogja meg, másikat Telegdy; Millát Kálmán kezénél tartja; Telegdyt elereszti és kezét Lukácsnak nyújtja, ki azt némán, könyezve megcsókolja és megint hátra megy. Kálmán Telegdyhez folytatja beszédjét.)

Árván hagyandó özvegyemnek itt
Te légy, öcsém, barátja, gyámola!

(Millához.)

Éltemben a tiéd valék:
Most a halál tetőled elszakaszt.
Kedves halottamhoz megyek;
Öcsém! Lukács! vezessetek!

(Kinyújtja két kezét, Telegdy és Lukács vezetni kezdik azon ajtó felé, merre Ilka vitetett. Milla a kandallónak kiálló pártázatjára borúl. Kálmán igen nehezen megy és fúladoz. Mentében mondja)

Hadd lássam őt! kinek halála én vagyok!

(Az alatt hogy ez történik, kivül nagy zaj hallatik. Zarándy vas üngben berohan; utána néhány fiatal paraszt a szarándokot hurcolja hátra kötött kezekkel. Kálmán kisérőivel a mellékajtónál megállapodik. Milla felretten.)

HETEDIK JELENÉS.

Zarándy. Szarándok. Parasztok. Előbbiek.

Zarándy.

(Egy tőrt tartván kezében.)

Megfogtam a szökő zsiványt;
Épen felém futott s belém akadt.
E gyilkot úgy csavartam el,
Mikor felém döfött, kezéből.

(Kálmánhoz megy és megnézi.)

Kálmán.

Nézd, öcsém!

Szarándok.

(Makacs, mérges, lesütött szemekkel némán áll.)

Zarándy.

Hah! átkozott, veszett, dühös, mérges kutya!

Kálmán.

(A szarándokhoz.)

Malforti! emberséges ember és kivált
Nemes nem áll orozva bosszút; megbocsát,
Vagy szembe száll ellenfelével. Én —

(Halálos fúldoklással.)

Hadd lássam Ilkát! csak hamar!

(Meghal.)

Milla.

Irgalmas isten! tartsd meg őt!

(Kálmánhoz fut és rá borúl.)

Zarándy.

(Hasonlóképen Kálmánhoz fut, ki Telegdy és Lukács által csendesen a földre eresztetett; látván, hogy Kálmán meghalt, dühös haragra lobban, felemelt tőrrel a szarándok felé megy; de eszébe jutván, hogy a tőr Kálmán vérébe volt keverve, azt elveti és öklével úgy üti fejbe a szarándokot, hogy ez, meg sem motszanva, legott szörnyű halált hal. Zarándy, ütése alatt mintegy ordítva kiáltja)

Eredj hazádba, a pokolba, átkozott!

(A kárpit sebesen lefordúl.)

III.

A DÁRDAY-HÁZ.

MAGYAR NEMESHÁZI RAJZOLAT

ÖT FELVONÁSBAN.

SZEMÉLYEK.

Dárday Miklós. Királyi tanácsos és volt viceispány. Tehetős földesúr; jólelkű heves ember; büszke nemes, nagy hazafi; 60 esztendős.

Dárday Pál. Miklósnak fia; büszke, egyenes szívű ifjú; szolgabiró; 22 esztendős.

Dárday Lóri. Miklósnak leánya. Szép, erős és nagylelkű, érzékeny, formált leányka; 18 esztendős.

Özvegy Rábodyné. Miklósnak unokanénje. Közönséges, jó asszony; 62 esztendős.

Lamarine. Nyugodalomra bocsátott huszár generális, érdemkereszttel. Jó ember, nagy vitéz; 60 esztendős. Dárdaynak jószágából egy kis pusztát bir árendában, a hol lakik s mellyet ő Bánhalomnak nevezett.

Lamarine Károly. Annak fia. Huszár kapitány. Mélyen érző s gondolkozó, nemesszivű ifjú. Érdemkeresztes vitéz; 25 esztendős.

Lamarine Fanni. Ugyanannak leánya. Vidám, jószivű formált leányka; 18 esztendős.

Gróf Földy János. Szeles, hiú, korhely gavallér; nem gazdag; 26 esztendős.

Földy Manci. Grófkisasszony, Jánosnak testvére. Könnyen gondolkozó, világ leánya; 22 esztendős.

Völgyi Lajos. Tehetős földesúr; kamarás; játszó, tékozló, affectált világfia; 24 esztendős.

Domby Antal. Tehetős földesúr; fösvény, közönséges, nem nagy nevelésű, nem rosz, butácska; 28 esztendős.

Dankó. Egy szegény nemes; a világon mindent próbált ember; tudós, elmés, tréfás; hol egyik, hol másik nemes háznál élődő; 50 esztendős.

Csatándy. Fiscális, közönséges prókátor.

Serény. Dárdaynak tiszttartója. Vén, hív szolga.

Kardos László. Egy öreg bénna huszár a generálisnak szolgálatjában. Emberséges, goromba katona.

Vicza. Serénynek leánya; Lóri szobaleánya. Jó erkölcsű leányka.

Bábi. Földi Manci komornája. Mindennapi megvesztegetett leány.

Miska. Dárday Miklósnak inassa.

Bence. Domby Antalnak inassa.

Még egy inas.

(A játékhely Tengeri és Bánhalom, Dárday úrnak jószága.)

ELSŐ FELVONÁS.

(Bánhalom. Lamarine házi kertje. Egy lugos, abban asztal és székek; az asztalon pipák. Septemberi reggel.)

ELSŐ JELENÉS.

Lamarine generális. Kardos.

(Lamarine az asztalnál ül a lugosban és reggeli pipáját szívja. Kardos a lugoson kivül, de nem messze egy másik széken ül; ő is dohányzik. A bankó székéhez van támasztva)

Lamarine.

Most öt esztendeje, Laci! ebül voltunk.

Kardos.

Ebül bizony, nagyságos uram! soha sem hittem volna, hogy így kedvünkre füstölhessünk még valaha, s pedig hazánkban.

Lamarine.

A franciák, kik aprítani kezdettek bennünket, markos legények voltak. Laci! ember voltál te akkor. Ha te a legdühösebbiket le nem sújtod vala, most nem élnék.

Kardos.

Azt tartom, egyikünk sem, ha a Csontos strázsamester csak még egynehány kardvágással későbben ért volna hozzánk. Csak felével kevesebben lettek volna! — de több kéz többet vág. Derék fiú volt a strázsamester: a toll, kard egyformán járt kezében. Lovagolni én kezdém tanítani. Megérdemlette, hogy akkor mindjárt hadnagygyá tette nagyságod. Jó szerencsénk volt az az apácaklastrom a Rajna partján.

Lamarine.

Jó lelkek voltak azok az apácák is; valóságos segédangyalok.

Kardos.

Kivált az a bujdosó francia grófné, a ki nem volt apáca. Eleinte nehezen esett, mikor ott körülöttem nyafogtak, míg fejem egy kevéssé be nem gyógyúlt. Azután — megszoktam őket. Az a szegény, fiatal, deák huszár, bajuszsza még csak alig pelyhezett, talán emlékezik reá nagyságod? a ki úgy sírt, jajgatott? bosszonkodtam a fattyúra: mert nem illik katonának sírni, mint egy vén banyának; meghalt, a mint mondák; pedig legkisebb sebem is nagyobb volt az övénél. Igaz, hogy a francia hóhérosan ütött nyakába; de azt tartom, a halál is bátrabban nyúl ahhoz, a ki fél tőle.

Lamarine.

A hely, idő, környülállás, gondviselés, az orvosok választják a sebes katonának sorsát.

Kardos.

(Érzékenyen.)

Én nagyságod gondviselésének köszönhetem életemet. Leszolgálom a mint lehet.

Lamarine.

Én teneked az enyimet. Míg élek, megosztom veled kenyeremet.

(Megindúlván mind a ketten, szemlátomást erősebben eresztik a füstöt pipájokból. Kis idő múlva.)

Laci! jó gondolat volt tőlem ezt a jószágot árendába vennem. Én itt igen kedvemre töltöm hanyatló éltemet.

Kardos.

Jól esett, hogy valamellyik városba nem vonta magát nagyságod, mint szokták többnyire a tiszt urak. Én azt gondoltam volna mindég, hogy valamelly kaszárnyába vagyok zárva; pedig büdös az a huszárnak. Itt szabad az ember, mint a madár a levegőben.

Lamarine.

Köszönöm emberséges jó barátomnak, Dárdaynak. Mindég azt tanácslottam én katonáimnak: jó egyességben éljenek a föld népével

valahol kvártélyoznak. A garázda katona többnyire kicsiny vitéz; és vénségére nincs hová hajtani fejét, egyéb a nyomorékházba.

Kardos.

Igaz!

Lamarine.

S a mezei gazdaság, kivált ha egy kis isteni áldás is segíti, becsületes, nemes, hasznos, emberséges, szabad emberhez illő foglalatosság.

Kardos.

Csak a cselédeket lehetne jobb regulához szoktatni; de nem katonák ezek.

(Fanni és a szobaleány jönnek.)

MÁSODIK JELENÉS.

Lamarine. Kardos. Fanni. Szobaleány.

Kardos.

(Folytatván beszédjét.)

Mikor még csak ahhoz sem tudom őket már két esztendőtől fogva szoktatni, hogy ezt a pusztát ne Várhalomnak, hanem Bánhalomnak nevezzék, mint nagyságod kivánja.

Fanni.

(Ki az alatt egy tácán atyjának kávét hozott, azt az asztalra tette és atyjának kezet csókol.)

Jó reggelt, édes papám!

Lamarine.

Jó reggelt! — Ne gondolj te azzal, Laci! csak énnekem Bánhalom ez.

(Míg Lamarine Kardoshoz szól, Fanni visszamegy és elvévén a bort, kenyeret, mellyet a szobaleány hozott, azt Kardos elejbe teszi. A szobaleány elmegyen; Fanni ott marad.)

Fanni.

(Kardoshoz.)

S hát László! mit álmodott kend?

Kardos.

(Haragosan lekapja sapkáját.)

A kisasszonyt is hiába kérem én annyiszor. Nem illet engem ez a becsület. Hiszen —

Fanni.

Eh! vessen kend számot a becsülettel; én szívemmel vetettem számot; s ez nekem azt mondja: becsüld meg a torzomborz Kardost, ki apádnak életét megmentette, és köszönd meg neki minden alkalmatossággal. S mit tehetek hát egyebet? Kapitánynyá csak nem tehetem kendet?

(Lamarine elmosolyodik.)

A vizslakölyöknek egyszer szelességemben a lábára hágtam; s azólta nem szeretett; a napokban egyszer lefogták szegényt a komondorok s én megmentettem a gorombáktól; azólta megint úgy szeret, kedvez, hogy helyét sem találja előttem; mindég ezt látszik köszönni. S én alább-

való volnék ennél? Vagy, most jut eszembe: ha-ha! talán jobb ízű volna ez a Kati kezéből?

(Kardos haragosan hajtogatja fejét; eszik, de nem szól.)

Lamarine.

Jer Fanni!

(Fanni oda megy. Lamarine tüzesen megcsókolja leányát.)

Jól teszed, édes leányom! ne engedd te ezt másnak, míg lehet. Ha Laci nem lett volna, most te, szegény, a világban hányt vetett árva volnál.

Kardos.

Eh! nagyságos uram! ha szegény paraszt ágyban született otromba ember vagyok is, mégis szeretném ám én is, ha azt gondolhatnám: én is tettem egyszer ingyen egy jót; de a szegény legénytől semmit sem akarnak ingyen elfogadni.

(Egy ideig dörmög magában.)

Fanni.

(Ki ez alatt kávét töltött atyjának, magának és fölöstökölnek.)

Ma különösen haragos ő kegyelme. Károly, mondják, régen kilovagolt.

Lamarine.

Hová?

Fanni.

Tudom, Tengeri felé. A mint Pista beszéli, Lórinak sok vendégei vannak.

Lamarine.

Laci! ma magam is kilovaglok.

Kardos.

A paripák készen vannak.

Lamarine.

Merre az ispány a szántókkal, vetőkkel?

Fanni.

A Pityerteleket emlegette tegnap estve, mikor a zsákokat, ruhákat kezére adtam.

Lamarine.

Lásd, édes leányom! a katonákból szántó, vető parasztok levének; s a pozsonyi kisasszonyból pusztai Zsuzska lön. Ha megúnod, mondd meg: egy kulcsárnét fogadjunk; mert nem akarom, hogy a gazdaság mellett eldurvulj, elvadulj.

Fanni.

Mentsen isten, édes apám! soha jobb, hívebb kulcsárnéja nem lehet nálamnál. Úgy bele tanultam, bele oktam én már, hogy kenyeremet is kereshetném vele. S aztán, mulat is engem a falusi gazdasszonyság: mikor tyúkjaimat, galambjaimat, polykáimat etetem s azok engem az udvaron végig kisérnek, mint egy királynét az ő udvara, egész mulatság. A ludakat nem szenvedhetem, mert mindég gágognak, vagy kell,

vagy nem; már csak azért sem, minthogy a németek azt szokták mondani: dumm wie eine Gans.

Lamarine.

Hohó! Ezért hiszen csak az neheztelhet, a ki magát ollyannak érezi.

Fanni.

Már nekem csak nagy antipathiám van a ludakkal. Legjobban szeretem a galambokat

Lamarine.

(Magában.)

Azt elhiszem.

Fanni.

S aztán a szabad, tiszta levegő, a természetes, formákhoz, módokhoz nem szabott cikornyátlan élet. Mindent oda engedek a városoknak; csak báljai jutnak néha eszembe: mert oda már ember, és sok bohó ember, és táncosok kellenek. A teátromot nem sínlem, kivált miólta Károly egy egész láda válogatott színjátékokat hozott, és azokat Lórival közölve olvasgatom.

(Az alatt, míg Fanni beszéllett, Kardos ögyelegve, mintha ott valamit keresne, az asztalhoz megyen s egyszerre indulatosan megragadja Fanni kezét és megcsókolja, úgy, hogy Fanni megrezzenve magát elsikoltja.)

Kardos.

Isten áldja meg a kisasszonyt!

(Sebesen, mint csak tud, elsántikálván, mentében jó kedvvel kiáltja.)

Kihozatom a paripákat, s ma én is lóra ülök.

(Elmegy.)

Lamarine.

Hahaha!

Fanni.

Be megijesztett! Tatár a dörmögő medvéje!

Lamarine.

A durva háladás is nemes szívből ered. Egész életében emberséges ember volt; de a pallérozásnak gyalúja soha le nem simíthatta göröngyeit. — Ma tehát Tengeriben leszünk ebéden. Te azután velem jössz. — Most a vetőkhez megyek.

(Elmegy.)

Fanni.

(Egyedül.)

Károly Tengeriben szédeleg. — Sokat hallottam, olvastam már a szerelemről; de valóságos, élő embert úgy szeretni még nem láttam, mint bátyámat. Hiszen, úgy szólván, egészen, s csupán csak Lóriban s őáltala él; nem érez, nem gondol, nem tud, nem esmer, nem lát, nem hall Lórinál egyebet. Igaz, hogy meg is ér-

demli azt Lóri: mert hasonlíthatatlanúl a legszebb, legjobb leány testére, lelkére nézve valamennyi közül, a kiket esmerek. Mikor mellette vagyok, szinte érzem, mennyivel különb nálamnál; és én ezt néki nem hogy irígyleném, hanem inkább gyönyörködöm benne; — és szinte büszke vagyok bele, hogy ő is talán legjobban szeret engem valamennyi leányok között. — Köszönd, Károly, hogy én férfi nem vagyok! — Azt tartom, azért tetszik nekem Pali is, mivel Lórinak testvére? — — Lóri is igen szereti Károlyt, noha titkolni láttatik. A napokban én Károly felől beszélgetvén, Lóri engem szókásán kivűl szorongatott, csókolt; bizonyosan Károlyért. Azólta gondolom ezt, miólta én is úgy jártam Lórival akkor, mikor olly dicsekedő örömmel beszéllette, millyen szépen cselekedett Pali egy asszonynyal, ki hat gyermekkel özvegyen maradott; — Pali dicséretet érdemlett, — Lórit csókoltam meg helyette.

(Dárday Pál fellép. Fanni megrezzen.)

HARMADIK JELENÉS.

Dárday Pál. Fanni.

Dárday Pál.

Jó reggelt, Fanni kisaszony!

Fanni.

Be megijesztett, Dárday! s mi hordozza itt olly korán? olly időn kivül?

Dárday Pál.

(Megháborodva.)

Generális urat —

Fanni.

Az atyám már kilovaglott. Énhozzám pedig olly korán jönni, bizony nem illett egy gavallérnak: mert nekem igazság szerint még alunnom kellene.

Dárday Pál.

Generális urat akartam egész uri házával együtt hozzánk mára, ebédre, személyesen meghívni.

Fanni.

Hiszen már tegnap, s pedig a maga tudtával, voltunk meghíva; mert a maga inassa hozta Tengeriből a levelet.

Dárday Pál.

(Megragadván s megcsókolván Fanni kezét.)

Bocsásson meg, Fanni! Az ebédre hívás csak ürügy; ide jöttömnek igaz oka csak az, hogy láthassam. Illy korán azért alkalmatlankodom, mert vendégeink vannak, kiket, ha felkeltek, nem hagyhatok ott: az illendőség —

Fanni.

Értem: a házi illendőséget ezen illetlenséggel akarja helyrehozni? Szép! Mit mondanak az emberek? Valóban kénytelen vagyok uraságodat kérni, hogy illyen szóba keverhető látogatásokkal kiméljen meg engem.

Dárday Pál.

Fanni! Fanni! ne űzzön tréfát szivemmel.

Fanni.

De mikor úgyis Tengeribe igérkeztünk ebédre?

Dárday Pál.

De mikor —

(Érzékenyen.)

A szeretet, tisztelet, mellyet szivem a kisasszony eránt érez, valóban más viszontagolásra volna méltó.

Fanni.

Most az egyszer megbocsátok szomszéd uramnak. De kikérem, hogy máskor illendőbb időre hagyja látogatásait: mert az atyám utóbb még meg is neheztelne érette.

Dárday Pál.

Ha ő méltóságát elmenni nem láttam volna, talán be sem jöttem volna.

Fanni.

Lám! hogy igazom van: itt csak azt nem

múlathatom el még értésére adni, hogy, ha az atyám itt nincsen is, én magam is méltó vagyok mind azon figyelmekre és kimélésekre, mellyek egész nememet, de leginkább egy magam-forma leányt illetnek. Egy szót sem többet erről. Hanem mondja meg, kik a vendégek?

Dárday Pál.

(Egy kis nehezteléssel.)

Gróf Földy, és testvére Manci; Völgyi, Domby.

Fanni.

Hiszen ezek mind kérők. Elképzelem, milylyen szorultságban lehet a szegény Lóri; noha gondolom, mind a három kosarat kap. Én az ő helyén könnyen bánnék velek.

Dárday Pál.

Azt elhiszem, elitélem arról, a miként bánik énvelem. De szegény húgomnak mégis aligha meg nem gyülnek bajai: mert az atyám, mint veszem észre, azt kivánná, hogy Lóri Földyhez menjen; én pedig Mancit venném el.

Fanni.

Úgy-e? S hát én is hivatalra kapok ezen alkalmatossággal? mind a két részről nyoszolyó leány lehetek?

Dárday Pál.
(Bosszankodva.)

Fanni! ez már sok. De úgy-e tréfál, édes Fannim?

Fanni.

No de, édes Dárdaym! csak okosan: ha házasodik, ne vesse meg szolgálatra készségemet. Közelebb nem kap nyoszolyó —

Dárday Pál.
(Haragosan.)

Én nem házasodom. Nekem Manci nem kell.

Fanni.

Hát akkor vége az én hivatalomnak is. Akkor csak Lórinak —

Dárday Pál.

Lóri sem látszik házasuló humorban lenni.

Fanni.

Úgy hát vége mindennek. Azért öszve ne veszszünk.

Dárday Pál.
(Komoly érzékenységgel.)

Fanni! megvallom valóságos okát illy kora látogatásomnak. Házunknak környülállásai azt látszanak kivánni, hogy jövendőmre nézve magamat most eltökéljem. Nem ragaszkodom a köz szokáshoz, melly legalább két kérőt és ennek személyében két dicsérőt ereszt útnak. Én magam vagyok itt —

Fanni.

(Megzavarodik, elpírúl.)

Mi lesz ebből!

Dárday Pál.

Édes Fannim! én magát szeretem, becsűlöm, azt jól tudja. Ha nem csalódom, hát maga sem utál engemet; noha szíves hajlandóságomat, szíves ajánlásimat maga eddig csak könnyű elmével s megvallom, néha éles tréfákkal, sőt néha gúnynyal is fogadta. De látom én mégis, hogy magában egy ollyan szív lakik, melly, szép lelki s testi tulajdoni s kellemei mellett, egy emberséges férfiat igen szerencsséssé tudna tenni, mihelyt akarná. Vallja meg, édes Fannim! reménylhetné-e, hogy velem, kezem által, társaságomban boldog lehetne ez életben?

Fanni.

Úgy-e, Dárday! ez csak a kölcsönnek viszszaadása? csak tréfa az én előbbi tréfámra?

(Nyájaskodva.)

De látja! itt is megint kifogok rajta; itt is engem illet az utolsó szó.

Dárday Pál.

Nem tréfa, Fanni! szívemnek eltökéllett, eszemnek meggondolt szándéka.

Fanni.

Az már más. Tréfa nélkül tehát, mondja meg, édes kérőm, Dárdaynak: hogy, majd el is

felejtettem volna, először: köszönöm, hogy szemeit érdemetlen, szegény szolgálójára vetette —

Dárday Pál.

Fanni! ez már csúf, nem tréfa.

Fanni.

Másodszor: én jó apámat mostani állapotjában még el nem hagyhatom; ha tehetném, megérdemleném, hogy

Házasságom kötele
Búval lenne majd tele.

Harmadszor: én az én jó kedvemet úgy tekintem, mint egy szüntelen vígan repdeső, éneklő madarat; ezt még nem akarom a szent házasságnak komor kalitkájába zárni. Negyedszer: hogy én csak ollyan férfiúhoz megyek egykor házas társul, ki engem kapitánynyá tesz házában, és ő hadnagyom lesz.

Dárday Pál.

Fanni! egy kicsinyt több szív, több érzés ezen édes, kellemes nyájasságok mellé és magának nem lesz párja nemében. Szabad-e reménylenem?

Fanni.

(Durcával.)

Menjen! egy szót sem többet erről; hiszen, nem ollyan dolog ez, mint mikor valakit egy táncra hívnak.

Dárday Pál.

(Megcsókolván Fanni kezét.)

Megyek és — reménylek.

(Elmegy.)

Fanni.

(Egyedül.)

Szinte megzavart a jámbor. De ezt még kivásárlom rajta. Nem rosz ember, nem is rút; sok szép tulajdonságai vannak; de egy kicsinyt sokat tart magáról. Apja is illyen lehetett; most is illyen; Lóri is apja leánya. De hiszen letörném szarvait a jámbornak. Érzem, hogy jobban szeretem ötet a többinél; de érzem azt is, hogy nem szeretem úgy, mint már láttam, hallottam, olvastam; — csak veszem a bátyámat. Ő-e az oka? magam vagyok-e? nem tudom. — Ideje már, hogy felöltözzek.

(Elmegyen.)

NEGYEDIK JELENÉS.

(Tengeri. Dárday Miklósnak kastélyában a palota egy közép és két oldalajtóval.)

Lóri. Azután Vica.

Lóri.

(Egyedül, gondolkodva lép be és körültekinti a palotát.)

Itt már minden készen volna. De mennél jobb rendbe jön a ház, annál nagyobb rendetlenségbe jön kebelem. (Sohajt.) Semmit sem ér, akármi

töltse szivünket, agyunkat csordultig. Én már nem tehetek róla: az ember felett általában és egyenként uralkodó végzésnek míve lehetett az illyen történet. Eleget küszködtem eleinte s pedig győzni eltökéllett szándékkal; annál erősbbé lett az indúlat. Csak azért könyörgök már az istennek, hogy sorsomnak vetése se szívemnek teljességgel földhez veretése, se atyámnak haragja, bánatja, vagy épen átka ne legyen. A kettő közt csak egy útat látok: azt, mellyen most ketten szenvedünk; gyötrelmes ez és kínos; de ebből más ki nem ver, fogadom, mint vagy a halál, vagy a szerelemnek szerencséje. Szegény Károly! úgy jár körülöttem, mint a tévelygő lélek. Nagyba veszem neki, hogy illy szorongató környülállásokban úgy tartóztatja magát. Ezek pedig, kiket gyülölök, itt kényekre mulatoznak. Vigye őket a patvar! És szivemnek minden gyötrelmei, a kényszerített figyelemnek minden csömörei mellett még minden baj, alkalmatlanság és boszúság is enyim a háznál.

(Víca jön.)

Víca.

Itt találom, édes kisasszony?

Lóri.

Tiszták-e már a szobák?

Vica.

Tiszták.

(Kebeléből egy levelkét von elő, és azt Lórinak adja.)

Lóri.

(Elpirúlva.)

Micsoda levél ez?

Vica.

Kapitány urtól.

Lóri.

Ma nem vehetem néki rosz néven.

(Elveszi a levelkét.)

Édes Vicám! láss dolgaidhoz.

Vica.

Semmin ne aggódjék, édes kisasszony! A tens ur is kérdezte már a kisasszonyt. Most érkezett meg a fiskális úr is.

Lóri.

(Fellobbanva.)

Hiába! nem lesz szükség reája. Eredj, Vica, a nénémhez. Mindájrt utánad megyek én is.

(Vica elmegyen.)

Lóri.

(Egyedül. A levelet olvassa.)

„Ma itéletnapja van szivemnek. Ha a bizonyos halál vicsorogna szemembe, nem retteg-nék; most rettegek. Téged úgy tekintelek, mint boldogságomnak szigetjét az életnek tengeré-

ben: mig csak kérőid kivánságainak hullámai ostromolnak; nem féltelek; de ha az atyai haragnak villáma reád talál sujtani, félek, hogy megrendülsz. Reményemnek csillaga, Lórim szíve, ne hagyj el! — Károly.“

(Lóri egy nagyot sohajt és a levelkét elteszi.)

Szívem nem hágy el, míg arra érdemes lészsz. Kezem tiéd lesz-e, vagy nem, a sors választja; de hogy csak azé lesz, a kinek szívem adja, arra esküszöm. Választásomnak szerencséje, vagy szerencsétlensége az örök végezéstől függ.

ÖTÖDIK JELENÉS.

Lóri. Dárday Miklós. Dankó. Serény.

Dárday Miklós.

(Elő belépvén, Serényhez hátra beszél)

Azt, hallod-e Ferenc, én meg nem engedem; és ez többet az én jobbágyaimmal ne történjék, mert — megharagszom. Törvény, vagy alku szerint ki van neki mérve a birtok, s ki van vetve a robot, mellyet nekem attól szolgál; ezen felül őtet semmire kényszeríteni ne merjétek. Ura vagyok én jobbágyomnak, nem nyomorgatója. A hajdú mindjárt menjen és a kiket itt fogtatok, tüstént el- és haza parancsolja azokat.

Serény.

Tens uram! késön vetünk így el. De, a mint méltóztatik parancsolni. Jármos ökrünk csak annyi, mint tavaly; a föld pedig száz holddal is több. A mint méltóztatik parancsolni.

Dárday.

(Felhevülve.)

Mennydörgő-verte!

Lóri.

(El akar menni.)

Dárday.

Lóri! itt maradsz.

(Lóri félve visszatér. Dárday Serényhez folytatja beszédjét.)

Hát ezt csak most kell említened? Hiszen nem csak hajdu, nem csak bot vagy te az én gazdaságomban; hanem fejednek is kellene lenni, melly meggondolná, mi hogyan jobb, hasznosabb? de azt is ám, mi, hogyan igazságosabb.

Dankó.

Tens uram! ezt sem hallhatni ám minden bokorban: az uraság azért haragszik, hogy tiszttartója mennél több hasznot kiván hajtani; a tiszttartó meg, látom, azért búsul, hogy majd nem lesz annyi asztagja, a mennyit kivánt. Ez szép!

Dárday.

A mennydörgő-verte! hiszen ő nem leg-

rosszabb a rosszak között. A vén dörmögőt most sem adnám húsz fiatal, lótó futó, betyár tisztért, kik könyvekből gazdálkodnak. De mindég többnyire ezek okai a sok jobbágypanaszoknak, a sok bal vélekedéseknek, mellyeket a külföld a magyarok felől, a constitutióra nézve torok-tátva hirdet. Az én lelkiesméretemet az igazságtalanságnak férge ezért ne marja; se pofám ezért ne pirúljon.

(Szelidebb hanggal a tiszttartóhoz.)

Azért, Ferkó, semmit se búsulj! Azért mégis annyit vetünk, a mennyi elég. Esztendőre két béressel s nyolc ökörrel több kell s vége. Te a jobbágyokat haza ereszted; és — ebédre bevárlak.

Serény.

Ha dolgom megengedi. Nyolc tinó alkalmasint kikerül a gulyából is.

Dárday.

Ebédre bevárlak, hallod-e Ferkó?

(Serény elmegyen.)

Dankó.

Derék fi a Ferkó. Már a tinókat tanítja gondolatjában.

Dárday.

(Mosolyogva.)

Dörmög, tudom, a vén farkas.

Lóri.

Parancsol valamit uram atyám? Vica mondá, hogy előbb —

Dárday.

Kerestettelek.

(Dankóhoz.)

Zsiga, eredj! mondd meg neki: fogassa be a csikókat; menjen kocsin, hogy ebédre visszatérhessen.

(Dankó elmegyen.)

HATODIK JELENÉS.

Dárday Miklós. Lóri.

Dárday.

Mit csinálnak a vendégek?

Lóri.

Még nem láttam őket, kivévén Dombyt messzéről, ki az istállókat kerülgette.

Dárday.

Zajt pedig már eleget hallottam.

Lóri.

Azok a goromba cselédek! Már gondoltam magamban, s igaz is: cselédjéről néha urát is meg lehet itélni. A rendetlen, garázda cseléd urának házánál többnyire rosz fenyíték van. Csak már egyszer mennének! a mi cselédjeink is elkanászkodnak egy időre miattok.

Dárday.

Mondasz valamit. De elmenetelekről még ne is álmodozz. Csak úgy légy, mint tanítottalak. A háznak becsületét fentartsd. Legyen elég; de vesztegetést ne engedj semmiben. Minden csinosan legyen, de ne cifrán. A cselédeket tisztaságra szorítsd.

(Szeretettel megápolja leányát.)

Hiszen te vagy az én kis gazdasszonyom. Eddig megelégedtem veled. S hát nem öltözöl te is egy kicsinyt cifrábban?

Lóri.

Nem, édes uram atyám! egy házi asszonynak úgy sem illik cifrának lenni.

Dárday.

No! hiszen van eszed. Megitélheted, mi illik, mi nem illik. Legyen eszed arra is, hogy ok nélkül se szobaleány, se szakácsné, se kulcsárné ne légy. Elég cseléd van a háznál: te csak utánok láss és kormányozd őket.

Lóri.

A szakácscsal már végeztem.

Dárday.

Jó ebédet adj, mert az ifjú legények néznek ám arra, — és elviszik a leánynak hirét.

Lóri.

(Elpirulva.)

Édes uram atyám! ez nekem semmi ösztön.

Ha mind öreg urak volnának is, csak úgy tennék, mint most.

Dárday.

Hm! Lóri! Jöszte ide! Valld meg igazán: mellyik tetszik néked a három közül legjobban?

Lóri.

(Megzavarodva.)

Szokatlan és szinte csudálatos, uram atyámtól ezt hallanom.

Dárday.

(Akadozva.)

Lásd, szegény gyermek! nincsen anyád, ki veled illyen környülállásokban jobban tudna bánni. A nénéd nem arra való. Én úgy adom atyai tanácsomat, mint legjobbnak érzem és gondolom. A kik itt vannak, Földy, Völgyi, Domby, mind a hárman kérők. Egy különös történet öszvehozta őket. Úgy vélem, ha gyanakodnak is, de egyik sem tudja bizonyosan a másiknak szándékát. Mind a hárman nagy tekintetű nemzetségből származnak. Valld meg igazán, mellyikhez érzesz a három közül legnagyobb hajlandóságot?

Lóri.

(Atyja kezét tüzesen megcsókolván, nyilt szívvel.)

Édes uram atyám! kegyessége arra bátorít, hogy szabadon megvalljam, mit érzek, mit gondolok.

Dárday.

Csak valld meg igazán.

Lóri.

Nekem a három közül egyik sem tetszik.

Dárday.

Hm! hm! küldd hozzám a bátyádat.

(Lóri elmegy. Dárday Pál szemközt jön.)

HETEDIK JELENÉS.

Dárday Miklós. Dárday Pál.

Dárday Miklós.

Jó, hogy jön szolgabiró uram.

Dárday Pál.

Ma még jó reggelt mondhatni sem volt szerencsém.

(Megcsókolja atyjának kezét.)

Dárday Miklós.

Micsoda exmissióban jártál te ma már lóháton? Szép dolog itt hagyni húgod nyakán a vendégeket.

Dárday Pál.

Jól esmerem őket. Bár most ha felkeltek még, Dombyn kivül. Az pedig inkább alkalmatlankodik reggel a marháknak, mint sem az uraknak. Az igaz: egy jó ispány romlott el benne. Én Lamarine Károlylyal találkoztam,

midőn a vetők körül egy kis sétálást tettem. Az öreg úr úgy meggazdálkodik, jobban sem kell. Csak igaz az: minden lehet az emberből, a mi csak akar lenni.

Dárday Miklós.

Nem tudom, ha tudtodra van-e, hogy ezek az urak, mind a hárman, azt tartom egymásnak tudta nélkül — Lórit akarják?

Dárday Pál.

Édes uram atyám! Illyen dologban, melly az embernek, úgy szólván, egész élete sorsáról veti a kockát, legjobb, nyilt szívvel és bizodalommal járni, tenni. Mindent tudok s pedig, ne nehezteljen uram atyám, a nénénk által.

Dárday Miklós.

Hát papolt megint a banya? De nem bánom: legalább megmentett a sok szószaporítástól. Ha mindent tudsz, hát rövideden csak ezt halljad tőlem: a Földy háznak ismerem környülállásait. Az öreg gróf rosz gazda volt és többnyire minden jószágát zálogba vetette. Ezek igen szép jószágok. A mit az öreg grófné most még bir, szép uradalom, a grófnénak örökje; ennek fele a leányát illeti. A grófné fiatal korbeli ismerősöm; derék dáma. Én itt dupla házasságot szerettem volna gyermekeim között.

Dárday Pál.

Édes uram atyám! a leánya nem lesz ollyan, mint az anyja. Ez egy szabád gondolkozású, religio nélkül való, mostani nevelés remekje.

Dárday Miklós.

Igaz, hogy egy kicsinyt kacér; de jó aszszony válhatik belőle. És meg kell vallanod, hogy szép —

Dárday Pál.

Mit használ, ha már arról is van okom gyanakodni, hogy nem ártatlan? Csak vigyázzon uram atyám, melly szabadon társalkodik az affectált kamarással. Ha házasodom, hát nem úgy akarok, mint Zsigmond bátyám: a magam boldogsága mellett aztis kivánnám, hogy a Dárday vér, legalább a mi águnkon, tisztán folyjon által a jövő századra.

Dárday Miklós.

Teveled megelégszem: okaid meggyőztek. De Lóri, ennek aligha a keresztes kapitányba nem veszett az esze. Ha magyar volna, talán nem törődném vele, mert bizony igen derék ember. De ez a mostani nemzetség, nem is tud már, nem is képes öszvekorcsosodása miatt a házasságnak tekintetében patriotismust érezni.

Dárday Pál.

(Magában.)

Értem és hallgatok.

(Atyjához.)

Én ezen tekintetben különbséget teszek a fi és leány között. Igaz, a leány korcs házassága által egészen más nemzetbe, idegen vérbe fajzik; de a fi — de hiszen itt most illyen esetben még nem vagyunk. A vendégeket hallom jönni.

(Rábodyné, Földy, Manci, Völgyi, Domby, Dankó, Csatándy belépnek. Rábodyné Földy által, Manci Völgyi által vezettetnek. Manci igen cifrán van öltözve.)

NYOLCADIK JELENÉS.

Rábodyné. Földy. Manci. Völgyi. Domby. Dankó. Csatándy. Előbbiek.

Rábodyné.

Ah! jó reggelt, édes öcsém! szobádban kerestünk.

Földy.

Jó reggelt, édes uram bátyám!

Völgyi.

Szerencsés jó reggelt! Domine Magnifice!

Domby.

Szerencsés jó reggelt kivánok a tens úrnak!

(Ezen három részről való köszöntések egyszerre történnek.)

Dárday Miklós.

Jó reggelt! Mint nyugodtak az urak?

Földy.
Völgyi. } Igen jól.
Domby.

Rábodyné.

(Fontosan.)

Gondold el, édes öcsém! a comtesse Manci nem alhatott egy kutyának nyifogása miatt.

Dárday Miklós.

Sajnálom.

Rábodyné.

Szerencsénkre, hogy nem házi kutya volt, hanem Völgyi úrnak vizslája.

(Völgyihez.)

Követem uram öcsémet.

Völgyi.

Már megmostam érette cselédemet.

Rábodyné.

Tessék leülni, comtesse Manci! de hiszen az ebédlőben vagyunk, nincs is kanapé.

(Rábodynénak beszédje alatt Földy, Völgyi, Domby, Dárday Pál, hol egyikkel, hol másikkal beszéllenek magok között.)

Hozott-e valamelly jó hírt, fiskális uram, processusaim felől? majd elvárom a szobámba.

(Csatándy meghajtja magát.)

Az én Lórim most is kinn forog. Egész anyja. Jó gazdasszony. Én is ollyan voltam, comtesse!

Dárday Miklós.

Régen volt az. Fölöstököltek-e már az urak valamennyen? A gróf?

Rábodyné.

Igen is. Ki velem, ki másutt.

Földy.

Én uram bátyámnak szivességéből úgy tettem, mint otthon: az ágyban kávéztam. Szokásom: előbb olvasni, azután — kávézni.

Dankó.

Aurora Musis amica. A reggeli olvasás legfoganatosabb.

Földy.

Nálam csak szokás; mert a Musákkal semmi dolgom. Lóri kisasszonyt még ma nem is volt szerencsém látni.

Domby.

Láttam én. Az igaz, hogy remek gazdasszony.

Manci.

Alig juthat az ember hozzája.

Dárday Miklós.

Szegényt magam is sajnálom sokszor. De nem árt ez. Jó régi magyar szokás a leányokat henyélni nem hagyni.

Rábodyné.

(Ki folyvást hol egyikkel, hol másikkal beszélett).

Hát az én időmben! mikor úgy fontunk, varrtunk, kötöttünk, mintha kenyerünket kellett

volna azzal keresnünk. Könnyü a mostani leányok dolga. Emlékezem —

(Lassan folytatja beszédjét Dombyhoz, ki a többi közül csak maga figyelmez Rábodyné beszédjére.)

Manci.

S hát, Pali! Maga hol lovagolt már olly korán?

Dárday Pál.

A gazdaság körül.

Manci.

Láttam visszajönni. Épen toilettet csináltam.

Völgyi.

Millyen paripád van most, Pali?

Dárday Pál.

A régi, mellyet ismersz: a szürke; nem is válok meg tőle, míg tart.

(Ez alatt Dárday Miklós Csatándyval, Rábodyné Mancival beszélgetnek csendesen.)

Völgyi.

Bezzeg van nekem most egy Engelländerem, comme il faut, — prächtig. Nincs több ollyan ló, mint az én Orionom. Kétezeren vettem.

Domby.

De annyit már bizony nem adnék egy lóért.

Földy.

Mit? kétezeret? Bagatella ez egy lóért.

Dankó.

(Völgyihez.)

Nem a gróf Erekytől vette nagyságod?

Völgyi.

Igen. Hát esmeri az úr? úgy-e prächtig?

Dankó.

Esmerem. Jelen voltam, mikor elvágták a farkát. Eleget bosszonkodtam, hogy így bitangolják a szép természetet. Az ürögi ménesből való.

Földy.

(Fitymálva.)

Hm! hát magyar ló?

Völgyi.

Hát nem az lesz az.

Domby.

De csak látták volna nagyságtok ma reggel a gulyát, az ide valót. Pali! én egy bikára praenumerálok.

Dárday Pál.

Szólj az atyámmal.

Domby.

Én az egész majort megjártam már az öreg tiszttartóval. A birkák szépek. Egy szép komondort is cseréltem két nőstény birkáért a vén Marcitól.

(Lóri fellép.)

KILENCEDIK JELENÉS.

Lóri. Előbbiek.

Rábodyné.
(Lórihoz.)

Hol vagy, édes fiam, olly sokáig?

Manci.
(Lórihoz ugorván és őtet megölelvén.)

Bon jour! édes Lórim! már alig vártunk.

Domby.
(Lórinak kezét megcsókolván.)

Szerencsés jó reggelt!

Földy.
(Ki Völgyivel együtt csak meghajtja magát.)

Enfin voilà!

Lóri.
(Valamennyit illetve meghajtván magát.)

Megbocsássanak az urak! Foglalatosságaim voltak.

Manci.

Csak úgy, ha most már velünk maradsz.

Lóri.

Míg lehet. Szobádból jövök épen.

Földy.

S mindennap illy korán szokott kelni, Lóri kisasszony?

Lóri.

A mint jön.

Domby.

Úgy szoktak tenni a jó gazdasszonyok.

Völgyi.

Az álommal nem kell fösvénykedni: mert árt az egészségnek, szépségnek.

Földy.

(Magában.)

A falusi nevelés igen kiüt belőle; de ez könnyen megváltozhatik. Gyönyörű teremtés!

Rábodyné.

S hát, édes öcsém, Pali! mivel fogjuk múlatni ezeket a drága vendégeket.

Dárday Pál.

Nem tudom, mit parancsolnak.

(Mancihoz.)

Nagysádtól függünk.

Dárday Miklós.

(Ki ez alatt többnyire Csatándyval beszélgetett csendesen.)

A mi a falusi magánosságtól, a mi szegény házomtól kikerül. A mostani fényüző, kényes világban nem csekély gondot ád a házi gazdának, kivált faluhelyen, a társasághoz, változó múlatságokhoz szokott dámákat, gavallérokat múlatni. A régi magyarok jó és nyilt szívet, szíves barátságot, nyájas együtt-múlatást ke-

restek s többnyire minden nemes háznál meg is találták; és, ha nem a cikornyás, finnyás, kinyirbált mai tónus és forma szerint is, boldogok voltak. Az életnek öröme és kedve szívből fakadott. A ki mást keres nálam, míg én élek, — sajnálom.

Domby.

Jobb világ is volt az, Domine Magnifice, mint a mostani. Most a sok finnyáskodás között megfúlad az öröm és jó kedv.

Földy.

Akkor is csak a savoir vivre, savoir faire, la manière noble, bon ton, mauvais ton tették a különbséget. A mint az egymástól különböző ember, és annak nevelése s természete hozta magával, akkor is úgy volt múlatása.

Völgyi.

Én szerencsétlen lettem volna, ha azon durva időkben kell vala születnem.

Dankó.

(Földyhez.)

Egyet elfelejtett nagyságod: a pouvoir vivre tett akkor is mindent, mint most.

Manci.

Bizony franciáúl is ért? ki gondolta volna—

Dankó.

Hogy bon ton is konghasson belőlem?

Földy.

(Dárday Miklóshoz.)

Mirajtunk ne búsúljon uram bátyám.

Rábodyné.

(Az ablakon kinézvén.)

Most jön a generális.

(Dárday Pál sietve megy ki a szobából. Lóri megzavarodván, Mancival kezd beszéleni.)

Derék úr ez a generális fiával, leányával együtt.

Földy.

A kapitányt nem ismerem még.

Rábodyné.

Igen derék, szép és jó ember; keresztes vitéz; hol kapta csak a keresztet? nem jut eszembe. Még csak huszonöt esztendős s már százados kapitány.

(Lamarine generális, Károly és Fanni Dárday Páltól vezettetvén belépnek.)

TIZEDIK JELENÉS.

Lamarine. Károly. Fanni. Előbbiek.

Lamarine.

Jó napot!

Dárday Miklós.

Hozott isten kedves barátom!

(Viszont köszöntések minden részről. Fanni Lórinak nyakába ugrik, ki őtet Mancival csendesen megesmerteti.)

Rábodyné.

(Kinek minden tekintetéből kitetszik a generálisnak tetszeni vágyás.)

Örülök rajta, hogy most nem háló főkötőben talál generális úr, — csintalan!

Lamarine.

Hahaha!

Dárday Miklós.

Ezeket az urakat —

Lamarine.

Mind van szerencsém esmerni. Bemutatom uraságtoknak fiamat, a kapitányt, és leányomat

(Viszont uri fogadások minden részről.)

Földy.

Mint van méltóságod?

Lamarine.

Mint afféle szegény szántó-vető, ki szép s jó reményeket vet és nem tudja, mit arat.

(Dárday Miklóshoz.)

Láttam, barátom, elvetett telekjeidet. Az öreg gazda jól iparkodott.

(Károly Lórit keresi szemeivel; egyébiránt csendes és mértékletes. Lóri kedvetlen; de mikor a többi észre nem veszi, kedve-telve szemléli Károlyt.)

Völgyi.

Az én vetésemnek eddig már vége lesz.

Domby.

(Félre.)

Micsoda dicsekedés! micsoda hazugság! Tegnap előtt mentem jószágán keresztül; még parragot is eleget láttam.

Dárday Miklós.

Úgy hát, uram öcsém, valamennyünkön kitett.

Dankó.

Most bon ton frissen gazdálkodni, frissen hadakozni, frissen barátkozni, frissen szolgálni, frissen élni —

Lamarine.

És felébe, harmadába tenni eleget, megadni az igazát mindennek. Jól mondod Zsiga. Lassan menj, tovább érsz: arany mondás; kivévén, mikor rajta kell ütni az ellenségen.

Völgyi.

Jó tisztтel, nagy erővel füstöt vet a munka.

Lamarine.

Ma olly gyönyörű az idő, hogy kételkedtem, bejőjek-e, vagy egyenesen a kertbe, vélvén, hogy ott találom az egész uri társaságot.

Dárday Miklós.

Jól mondod, barátom. Menjünk a kertbe.

(Dárday Miklós Mancit, Lamarine Rábodynét, Dárday Pál Fannit, Földy Lórit vezetvén. Valamennyien elmennek Károlyon kivűl.)

Károly.

(Egyedül.)

Hah! inkább mennék én ma a legvéresebb ütközetbe, mintsem hogy szívem itt nyavalyogjon, boldogságomnak rablói között. Szívgyilkoló érzés, a szerelem veszteségének így állani végső határán! Életemnek egyetlenegy és legfőbb boldogságát talán már születésem órájában elvesztettem az által, hogy nem magyar, hanem francia nemzetségből születtem. Noha talán mind apámban, mind énbennem minden csepp vér magyar.

(Elsiet.)

MÁSODIK FELVONÁS.

(Dárdaynak kertje. Egy terepély hársfa; ez alatt asztal pipákkal és székek. Délután.)

ELSŐ JELENÉS.

Dárday Miklós. Lamarine. Rábodyné. Dankó. Csatándy.

(Dárday és Lamarine ülve dohányoznak. Dankó újságot olvas. Rábodyné távolabb Csatándyval beszél.)

Dárday.

S hát te, barátom, már egészen hazánk fiává lettél: negyvenöt esztendő elég idő a polgári jusnak megnyerésére. Gyermekeid pedig már egészen magyarok, mind szívekre, mind nyelvekre nézve.

Lamarine.

Magyar lévén az anyjok, a magyar nyelvet már anyjok tejével szopták. Derék, jószívű, széplelkű asszony volt. Isten nyugoszsza!

Rábodyné.

(Ott hagyván Csatándyt.)

Emlékezem ám én arra, édes generális úr, mikor megházasodott. Csudálta az egész vidék, hogy egy falusi magyar leányból és egy francia kapitányból egy pár lehetett. Pedig a ki most esmeri generális urat, alig hinné el, hogy francia eredetű.

Lamarine.

(Elhallgat, elgondolkodik és erős füstöt ereszt pipájából.)

Dárday.

Adná isten, hogy nemzetünk többször is szaporodhatnék illy érdemes új tagokkal. A legközelebb tartandó diétán, adja isten, indigenánk lehess, barátom! és akkor —

Lamarine.

Köszönöm.

(Elmellőzni akarván a beszéd tárgyát, Dankóhoz.)

S mi van az újságban, Zsiga?

(Rábodyné Csatándyval folytatja csendesen beszédjét.)

Dankó.

Épen az ángol parlamentnek tanácskozásait olvasom. Helyesen, de néha erősen és vastagon szólanak azok a lordok.

Lamarine.

Nem is lehet ott magát mindenkor az aestheticához tartani, hol a nemzetnek jussairól, szabadságáról van a szó.

(Rábodyné elmenvén, Csatándyt elhívja magával.)

Dankó.

Igazság! miként is lehetne az igazságot, melly néha olly vastag, mint egy rudazó kötél, a finomságnak tőlyukán úgy keresztül húzni, mint egy szál selymet?

MÁSODIK JELENÉS.

Lóri. Fanni. Dárday Miklós. Lamarine. Dankó.

Fanni.

(Ki Lórival karba öltve lépe fel.)

Valahányan vagyunk, csaknem annyifelé oszlottunk a kertben. Károly ellovagolt.

Dárday.

Rosz kedve volt, mint vettem észre.

(Lóri lesüti szemeit.)

Lamarine.

Egy időtől fogva igen kedvetlennek, gondolkodónak találom őtet.

Fanni.

Elegen voltak, kik helyette is beszéllettek; példának okáért, énmagam.

Lamarine.

Jobban is illik az asszonyokhoz, mint férfiakhoz. Az üres hordó, kivétellel légyen mondva, Lóri kisasszony, mindég jobban kong, mint a teli. Úgy-e Zsiga?

Fanni.

S mégis több férfiszót hallottam én ma, melly úgy kongott, mint az üres hordó.

Dárday.

Haha! jól mondja Fanni.

Lamarine.

Ha nem restelled, Miklós, lépjünk mi is egyet kettőt fel s alá.

Dárday.

Menjünk a gyümölcsös felé. Zsiga! tarts te is velünk.

Dankó.

Passus mille meabis. Jól is lesz. Az urakat ott mind egyenként látom járkálni; mintha verseket csinálnának. Völgyi bizonyosan egy quadrupedans sonettet rímel magában, a comme il faut prächtig Engelländerre.

(Dárday és Lamarine elmennek; utánok Dankó.)

Lóri.

(Fanninak vállára hajtván fejét.)

Édes Fannim! én nagy szorúltságban vagyok.

Fanni.

Talán a választás nehéz? Én könnyen választanék.

Lóri.

Könnyű volna választanom; de boldogulnom nehéz. Valld meg igazán: mellyiket választanád a három közül?

Fanni.

Én? egyiket sem: nem a magát nálunknál jobbnak tartó felfúvalkodolt grófot; nem az affectált, grófokat majmoló kamarást; nem a durva paraszt gazdát. De nézd! Pali aligha könynyebben nem választott: úgy jár Mancival, mintha soha sem akarna tőle többé elválni.

Lóri.

Ne gondold te azt: Manci köti úgy rá magát. Pali, tudom, inkább szeretne velünk lenni; de az illendőség —

Fanni.

(Tüzesen megcsókolván Lórit.)

Menjünk innen. Erre tartanak. Hadd vesződjenek egymással.

(Elvonja Lórit és elmennek.)

HARMADIK JELENÉS.

Manci. Dárday Pál.

(Dárday Pál Mancit karján vezeti.)

Manci.

S ugyan meri azt mondani, hogy még soha sem szeretett?

Dárday.

Azt nem mondom, hogy soha senki nem tetszett volna. A ki nagyságodat egyszer látja, az mindjárt megtelik tisztelettel, és érzi a szépségnek hatalmát; de —

Manci.

Látszik, hogy ugyan hajoknál fogva húzza az úr elő a complimenteket; elengedem, édes Dárdaym!

Dárday.

Én természettől igen hideg vérű vagyok. Ott mennek Fanni és Lóri. Előbb kereste volt nagysád őket.

Manci.

Utánok megyek.

(Mentében félre.)

Ízetlen ember, hideg, száraz törzsök. Férjnek jó volna.

(Ellejt Lóri és Fanni után.)

Dárday.

(Egyedül.)

Csakugyan megmenekedtem a kacér pávától. Igaznak kell lenni, hogy hideg a vérem, minthogy sem ennyi szépség, sem ennyi tűz, sem ennyi csiklandó kacsongás fel nem tudtak hevíteni: mert meg kell vallanom, hogy szép asszonyi teremtmény. Bele bolondúlhatna egy melegvérű férfiú, ha, a mit a természet olly szépen formált, a szabad nevelés és a nagy világnak csábitásai annyira meg nem rongálták volna. Be egészen más Fanni, a természetnek mosolygó, vídám, ártatlan leánya; valóságos virágzó rózsa az ifjúságnak lángoló kellemivel és

a szeméremnek és ártatlanságnak tövisеivel. Véremet hevülni érzem. Utánok megyek a leányoknak, hogy eleget tegyek a házi illendőségnek; látom, magok vannak; még inkább azért, hogy Fanninak okot ne adjak új negédes nyájasságokra.

(Elmegyen.)

NEGYEDIK JELENÉS.

Földy.

(Egyedül lép fel.)

Mind elmentek innen. Haha! magam is nevetem magamat, hogy egy olly kicsinységen, a millyen a házasság, így tudom törni a fejemet. Csatándytól minden házi környülállásokat kitanúltam: jószága nem sok lesz, mert többnyire fiágot illetők; de pénze sok lehet az öregnek, mert hát hová tehetné annyi jószágnak jövedelmét? Házán kivül alig van más költsége. Pénzének fele hiszen csak leányáé lesz? S mi kell nekem más, mint ez? Elég jószágom várja kiváltatását. A személy ellen semmi ellenvetés nem állhat; a mit a világ, születésem, rangom tőlem kívánhat, annak elég lesz téve; Dárday Lóriból mindég lehet akármi grófné. Nekem lehetne csak kifogásom az ellen, hogy falusi nevelése miatt vagy nem tudná, vagy nem akarná gróf Földynét úgy játszani a nagy világban,

mint kellene és illene. De nekem épen ollyan feleség kell, ki otthon ül, gazdálkodik, gyermekeimet neveli, míg én a nagy világot élem, honnan most eltilt a szükség. Úgy látszik, hogy nem igen kell néki személyem; semmit sem tesz: nekem sem kell szerető, hanem csak feleség. De hát ha őneki meg épen szerető kellene? Addig a meddig hiszen itt lennék én; utóbb pedig — kora még arról gondolkodni, a mi úgy is az időtől és környülállásoktól függ. A kapitányra, mint veszem észre, nem haragszik.

(Kevélyen.)

De egy gróf Földy csak nem kap illyenek között kosarat. Csatándynak szép jutalmat igértem; a banyának kezét egyszer kétszer megcsókolom — brrr! Az öreg úr örülni fog, hogy leánya grófnévá leszen; Lóri megadja magát. Jól lesz.

(Kevélyen egy francia éneket dúdolva elmegy.)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Völgyi.

(Egyedül.)

Feleséget már csak kell vennem, mert ha ennyire vittem immár dolgomat, csak kell maradékról is gondolkodnom: én vagyok az első kamarás a Völgyiekből. Mind a kettő enyim lehet; de mellyiket vegyem? Mancit-e? Lórit-e? Manci szép leány, grófné, szép jószága is lesz,

szerelmes belém, szinte vész érettem, — nagy connexiókba jövök általa; de győzöm-e majd praetensióit költséggel? — Lóri szebb leány; értéke talán több is lesz. Jó asszony, jó feleség lenne; de más semmi. Praetensiója kevesebb volna; pénzem több maradna s énmagam annál nagyobb rollát játszhatnám a világban; de Lóri nem olly Dame du monde; — elle a une aire embarrassé — hibázik neki a bon ton, nem brillante, módja visszataszító —

(Gondolkodik.)

Eh! Lórit veszem el. Azért szintén úgy lehet engagementom akár Mancival, akár mással. Megkérem s pedig magam az öregtől. Ollyan embert, mint én, ki egy rangban vagyok a grófokkal, csak meg nem mernek vetni. De hát ha Földy? ha ő is azért volna itt? — mert most módiba jött a grófoknál gazdag nemes házokba házasodni. Eh! gróf uram semmivel sem jobb nálamnál. — Domby is, tudom, szeretné Lórit, — haha! de bolond volna az a leány, a ki tekintetes asszonynyá lenne, ha módja van nagyságos aszszonynyá is lehetni. Ott látom őket; oda megyek.

(Fütyörészve elmegyen.)

HATODIK JELENÉS.

Domby.

(Egyedül.)

Engem úgyse! derék leány ez a Lóri; minden lépése megérne egy kalpag aranyot. Ollyan gazdasszony, hogy kulcsárnét sem kellene mellette tartanom. Kar, hogy nagy dáma és franciául is tud! Az illyenek mindjárt bárdolatlannak tartják a csupa magyar nemes embert s fel sem veszik, ha ezerenként jár is ki s be a birka aklaiban, ha franciául nem beszél. S a ki a mostani világban úgy nem tud németül, hogy könyveket is irhatna, azt épen vad embernek tartják. Eb tartozik jobban akár franciául, akár németül beszélleni, mint a francia vagy német magyarul. Lamarinék is franciák, mégis meg tudtak magyarúl tanulni. Elég, ha annyit tudok franciául, hogy becsületesen rá tudom írni a levélre, minthogy régi szokás: à Monsieur Monsieur, à Madame Madame, s elég volna, ha németül csak annyit tudnék is, hogy boromat, gabonámat a hénceknek, gyapjúmat a kereskedőknek eladhassam; és a kellnereknek, mikor csalnak, azt mondhassam: Spitzbube! Beszéljenek ők is deákúl, ha magyarúl nem is. Minden valamire való ember csak járt oskolákban és tudhat deákúl. — Ez a Lóri mégis derék leány! egy hercegnének

is beillene. Kedvéért még franciául is megtanúlnék. Magyarúl olly szépen, olly édesen beszél, mintha minden szava méz volna. Tudom én, mit csinálok: ezt a Dankót minden ember szereti a háznál; őtet kérem, hogy tapogassa ki előre szándékjokat. Csatándyt is már kértem, hogy allegáljon mellettem. A kosár mégis csak szégyen. Ott látom Dankót magát menni.

(Elmegy arra, a honnan jött.)

HETEDIK JELENÉS.

(Rábodyné szobája.)

Rábodyné. Csatándy.

Rábodyné.

S hát gondolja fiskális uram, hogy jól áll processusom?

Csatándy.

Jól, mondhatom jól, tessék elhinni a tens asszonyságnak. Csak hogy lassan megy az illyen dolog. Minden órán már itélet alá bocsátjuk a pört.

Rábodyné.

Addig is, míg jobban meg fogom' szolgálni, édes fiskális uram!

(Pénzt nyújt neki papirosban.)

Ne vesse meg ezt a csekélységet.

Csatándy.

(A pénzt elvévén és Rábodynénak kezét megcsókolván.)

Alázatosan köszönöm gráciáját! Tessék a tens asszonyságnak mindenkor parancsolni szegény szolgájával.

Rábodyné.

Az ember nem tudja, holtig mire kell; jó, ha egy kis módja van a világban. Látja az úr, beütött a szerencse a házba is most.

Csatándy.

Látom bizony; és igen szép szerencsék. De nem is csudálom: mert hol van most egy ollyan kisasszony, mint Lóri kisasszony? Szegény, boldog imádja őtet. Nekem még azt is irígylik sokan, hogy annyiszor szerencséltetem látására, a hozzá közelíthetésre.

Rábodyné.

A Dárday nemzetségben megvolt mindég az a szerencse, hogy a leányok mindég hiresek voltak szépségeikről. Emlékezem leánykoromra: egyik hat lovas hintó a másikat érte; a kérők jöttek mentek boldogúlt apám házánál; mintha ma volna, úgy emlékezem mindenre, mert, higyje el az úr, én sem voltam rút leány.

Csatándy.

Hallottam bizony. Nem győzi eleget magasztalni a tens asszonyságot —

Rábodyné.
(Csillogó szemekkel.)

A generális talán?

Csatándy.

Nem; hanem Vízváry főbiró úr.

Rábodyné.
(Elkedvetlenedve.)

Hm! az! Én bizony nem a legszerencsésebb választást tettem. Az én uram is nagy gavallér volt; utóbb mindenét elpazarlotta. Az öcsém, Lóri, szerencsésebb; mert több tanácsadója van. S ugyan vallja meg igazán, az úr okos ember: mellyiket tanácslaná az úr?

Csatándy.

Én ugyan csekély ember vagyok ahhoz; de ha szabad szólanom: Völgyi urat —

Rábodyné.
(Nem javalló fejcsóválással.)

Hm!

Csatándy.

Legkevesebbet merném —

Rábodyné.

Áh! úgy már megegyezünk. Ez az egész ember csupa kevélység, szelesség; hallom, rosz gazda is; s a mi legrútabb, fajtalan; egy szóval: megvan benne minden rosz erkölcs, a mi szegény feleségét ma-holnap szerencsétlenné tenné.

Csatándy.

Én megvallom, hogy tens consiliárius úrnak szent a gondolatja: dupla házasság a gróf Földy házzal; vagy, ez a Domby úr, derék, jó, tehetős egy úr; ez tenyerén hordozná a kisasszonyt.

Rábodyné.

Jól mondja az úr: egyik a kettő közűl. Igaz, hogy szép becsület s dicsőség volna a háznak, ha az öcsém grófnévá lenne —

Csatándy.

A sok Földy jószág, ha ma-holnap visszakerülne —

Rábodyné.

De köztünk szólván: ez a gróf igen szabadlelkű; nincsen relígyiója. De ez, hiszen, közönséges nyavalyájok a gavalléroknak. Domby ma is hallgatott misét.

(Dankó és Domby fellépnek.)

NYOLCADIK JELENÉS.

Dankó. Domby. Előbbiek.

Domby.

Különösen kivántam udvarolni asszonyom nénémnek.

(Őgyelegve, hol Rábodynéra, hol Csatándyra nézve.)

És valamit közölni, hogyha —

Csatándy.

Én a tens consiliárius úrhoz megyek.

(Mentében félre.)

Itt jól ment; nem tudom, ott —

(Elmegy.)

Rábodyné.

(Dombyhoz.)

Tessék uram öcsémnek.

Domby.

(Megzavarodva.)

Ha tudnám, hogy terhére nem volnék —

Dankó.

Csak jó magyar szokás az, hogy a ki házasodni akar, maga ne menjen, hanem kérőket küldjön; mert a ki maga megy, úgy jár, mint Ádám és Éva torkosságok után a fügelevéllel: azt sem tudták, mit takarjanak be, mit ne, mit mondjanak, mit ne.

Rábodyné.

Bohó Zsiga! meg hol jár az esze.

Dankó.

Azért engedje meg a tens asszony, hogy én szóljak helyette: ennek az emberséges, jó nemből származott, jó birtokos uri embernek, Domby úrnak eltökéllett, jól megfontolt szándéka az, hogy ha az isten akaratja, consiliárius úrnak, a tens asszonynak és Lóri kisasszonynak

megegyezése úgy hoznák magokkal, ő Lóri kisasszonynyal a szent házasságnak jármába lépne; és ő erre nézve különösen a tens asszonyságnak kegyességéért és szószólásáért könyörög és én is részemről.

Domby.

(Rábodynénak kezét megcsókolván.)

Könyörgök, édes asszonyom néném! én mindenre rá állok, a mi tőlem kívántatik. Én sem gróf, sem kamarás nem vagyok ugyan, de Lóri kisasszonyt el tudnám úgy tartani, mint akármellyik.

Rábodyné.

(Fontossá tévén magát.)

Én részemről köszönöm, hogy megbecsüli uram öcsém testvéreimnek házát. Tessék magát öcsémnél is jelenteni, Lórinak kedvét keresni. Én, a mi engem illet, nem ellenzem.

(Lóri jön.)

KILENCEDIK JELENÉS.

Lóri. Rábodyné. Dankó. Domby.

Utóbb Dombynak inassa.

Lóri.

Édes nénim!

Rábodyné.

Mi kell, édes fiam?

Lóri.

Majd azután megmondom. Nem olly fontos dolog magában, hogy a talán fontosabbat ez által félbe szakasztani méltó volna.

Dankó.

Bizony eltalálta nagysád: olly dologról volt a szó, melly édes, mint a méz; keserü, mint az epe; nehéz mint az ón; kies mint egy szép tavaszi nap; zordon mint a téli zivatar; csendes, mint egy lenge Zephyr; zajos, mint a mennydörgő fergeteg; mennyei üdvesség, pokolkín, a mint ki ezt a szerencse fazokából húzza.

Lóri.

Jó, hogy egyszer már megállott, Zsiga bácsi! úgy hányta elejbém a sok gondolatot, mint egy marok borsót; s alkalmasint ez sem tesz többet, mint mikor a falra egy marok borsót hányunk: senem használ, senem árt; sok és semmi; jó és rosz; fejér és fekete. Ha talán arra célzott, hogy egyikünk a másikat illyen hiába való gondolatokkal innen kihajtsa, hát, (meghajtja magát) én megadom magamat.

(Menni akar, de Dombynak inassa lelkendezve berohanván, útját állja Lórinak és ő is megáll az ajtónál.)

Inas.

(Dombyhoz.)

Tens uram! az istenért! hamar! most mind-

járt lóhalál lesz. Talán már el is vitte az ördög egyiket. Az a veszekedett —

Domby.

Böffentsd ki már egyszer, ostoba! mi baj?

Inas.

Az a veszekedett ménló elszabadult az istállóban; öszveveszett a kancával; ott rugdalódnak, hogy csak zörög, zúzik a csontjok.

Domby.

S hát a kocsis?

Inas.

Balást már elrugták a lábáról, hogy igazságot akart közöttök tenni. Az ott ordít, jajgat, szidja a tens urat, mért olly bolond, hogy a ménlovat kancával járja —

Domby.

Hogy a mennydörgő mennykő!

(Elsiet. Utána az inas. A többi bámúl.)

Rábodyné.

Kutya pára! be megijedtem.

Lóri.

(Keserűen nevetve.)

Haha! Nyomorúlt vőlegény! szegény kocsis!

Dankó.

(Jelentőleg.)

Édes kisasszony! Semmi, rosz, fekete; én adom meg magamat, és én megyek el.

(Meghajtván magát, elmegy.)

Lóri.

Kár! hogy Dankó a nagy füleket is elő nem hozta. Édes néním!

(Indúlatosan.)

csak elvárom most, ha még mer-e valaki engem illyen vőlegénynyel kínálni. Akkor valóban azt kell gondolnom, hogy egy szegény talált gyermek vagyok, kit mennél hamarább a legelsőnek oda vetnek, csak hogy hamar kimenjek a házból.

Rábodyné.

Édes fiam! legyen eszed: hiszen a legokosabb, legjobb emberrel is megtörténhetik az illyen dolog. Tudom bizon, hogy szegény Domby jobban szégyenli ezt, mint ha őtet valaki arcul csapta volna. Sajnálom.

Lóri.

A szegény kocsis! hamar borbélyért kellene küldeni.

Rábodyné.

Lesz arra gondjok az uraknak. S hát mit akartál, szívem?

Lóri.

Semmit sem, édes néním! Csak Földytől és Völgyitől akartam megmenekedni. Lamarinék elmentek.

Rábodyné.

El? nézd! még el sem bucsúztak tőlem.

Lóri.

Hiszen valamennyen mindjárt általmegyünk hozzájok Bánhalomra!

Rábodyné.

Az már jó gondolat. Lóri fiam! lásd! engem most úgy tekints, mint édes anyádat. Látom, hogy egyikhez sincsen hajlandóságod. Valld meg igazán: talán már más valaki foglalta el szívedet?

Lóri.

(Elpirulva leszegzi szemeit és sohajt.)

Rábodyné.

Esmerem én ezt magamról, édes leányom! Elevenen emlékezem vissza leánykoromra. De hidd el, édesem: a szerelemnek első tüze nem mindég állandó; sőt tapasztalásomból mondhatom: a nagy, erős szerelmet ritkán követi szerencsés házasság. Mennél nagyobb a tüz, annál több a hamva.

Lóri.

Kevés tüznek kevés a melege; a kevés hamar elkel, a sokból több marad utóbbra. A mint veszszük. Engedje meg, édes nénim! hogy hallgassak. Úgy is vége mindennek. Én nem megyek férjhez. Atyámat, míg él, el nem hagyom.

(Dárday Pál és Manci belépnek.)

TIZEDIK JELENÉS.

Dárday Pál. Manci. Előbbiek.

Dárday.

Téged keresünk, Lóri!

Rábodyné.

S hallotta már, comtesse, a szerencsétlenséget, melly Domby kocsisával és lovaival történt?

Dárday.

Megbocsásson grófné! meg kell néznem.

(Elsiet. Mentében.)

Csak hogy megszabadulhatok tőle.

Manci.

S micsoda szerencsétlenség volt az?

Rábodyné.

Gondolja el, comtesse! Domby lova megrúgta a kocsisát.

Manci.

Hm! hiszen a szakácsot is megégeti néha a tűz.

Lóri.

Elúnod magadat, édes Mancim!

Manci.

Nem, édes Lórim! hiszen elegen vagyunk. Hanem csakugyan vége örökre a troubadourok

és madrigálok szép idejének, mikor az asszonyokat, leányokat a férfiak úgy tekintették s imádták, mint annyi istennéket. Egy tekintetnek kegyelméért esztendőkig elsohajtoztak, elverseztek. A szép leányoknak akkor mennyország lehetett ez a világ, boldogság életek. A napokban olvastam erről egy francia könyvet. Szinte sírtam, hogy azon időkben nem születhettem. Most — fel sem vesznek bennünket.

Rábodyné.

Igaz! úgy van. Fel sem vesznek bennünket az ármányosok. Ennek a francia felfordúlt világ, a sok háború, a sok szerencsétlenség, a nagy felvilágosodás, a nagy erkölcstelenség az oka. Még csak leánykoromban is másképen volt.

Manci.

Pedig ha veszszük az akkori setét időkben élt leányoknak ruházatját: épen nem volt olylyan, hogy a férfiaknak eszeket veszthette, szíveket rabolhatta volna. Hahaha! mindég kacagásra fakadok, ha a régi asszonyképeknek costümjöket látom, kivált az öreg anyám idejéből: a kirámázott hajakat; öszvetőzdelt ezer hajfürtöket; a belisztezett hajtupéket; az örvös nyakokat; a réfnyi derekakat; egész lepedő tácli-kat; a strikrok balónokat, milliom ráncba szedett rokolyákat — hahaha!

Rábodyné.
(Neheztelve.)

Látja, comtesse! akkor a volt szép; most más
Mégis jobb idők voltak azok, mint a mostaniak.
Akkor a férfiak — ez most felfordúlt világ.

(Dárday Miklós jön.)

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

Dárday Miklós. Előbbiek.

Dárday.

S hát, ha úgy tetszik, ozsonnára Lamarinékhez megyünk. Parancsoltam már, hogy fogjanak.

Manci.

Én örömest társ leszek. De előbb még újra kell öltöznöm. Hát te Lóri?

Lóri.

Én csak így megyek.

Manci.

Mindjárt készen leszek.

(Elsiet.)

Dárday.

Jó, hogy egy kis ideig ismét magunk lehetünk. Lóri! már mondottam, hogy a vendégek, mind a hárman kérőid, Völgyi most újra személyesen megszólított. Én mindenegyiknek azt

válaszoltam, hogy nekem, úgy mint atyának, semmi ellenvetésem; de a választást szíved hajlandóságának engedem. Határozd tehát meg magadat.

Lóri.

(Lesütött szemekkel.)

Istenem!

Rábodyné.

Fiam Lóri! gondold meg jól magadat.

Dárday.

Ritka szerencse ez egy leánynak, hogy módja legyen így válogathatni. De a jó leányt, ki az isten, a szülők és az emberek ezánt kötelességét soha sem felejti, későbben korábban áldás éri.

Rábodyné.

Te, szívem! mindég jó, istenfélő, engedelmes gyermek voltál.

Dárday.

Elérted már azon idődet, mellyben jövendő sorsodról gondolkodhatsz, gondolkodnod kell. Én öreg ember vagyok; isten tudja, meddig élek. Helyeden szeretnélek látni még halálom előtt; leginkább azért, hogy sorsodat megesmerhessem, és állapotodhoz, környűlállásaidhoz képest tehessem végrendeléseimet.

Lóri.

(Belső szorongattatások között.)

Édes uram atyám! semmi kedvem sincsen még férhez menni.

Dárday.

A leányoknak rendeltetése az, hogy asszonyokká legyenek. Erre nézve ezek a fő tekintetek: a szívnek hajlandósága; a nemzetség; az érték; az illendőség; a kornak nem igen nagy különbözése; és a mit legelőbb kell vala említenem: személyes jó, vagy tűrhető, vagy rosz tulajdonságaik a kérőknek. De minekelőtte mindezeknek megvizsgálásába ereszkednénk, azt akarom tudni: mellyiket szeretnéd a három közül leginkább?

Rábodyné.

Lóri szívem! semmit se pirúlj, semmit se titkolódjál előttünk. Válaszsz; azután mi is megmondjuk vélekedésünket; úgy-e, édes Miklósom?

Lóri.

(Neki bátorodva, méltósággal.)

Édes uram atyám! most is azt mondom, a mit ma reggel: nekem a három közül egyik sem tetszik. Száz ok szól bennem ellenek; a mi a világ előtt mellettek szólhatna, az itt annyi, mint semmi. Én mindenikkel szerencsétlen lennék; és kész volnék, ha uram atyám atyai szívét meg

tudná irántam tagadni, inkább egy klastromba menni, mintsem kezemet akármellyiknek nyújtani.

(Kifakadó érzelemmel.)

Micsoda férfiak ezek, lelkekre, magokviseletekre, emberérdemekre nézve, csak veszem, Lamarine Károlyhoz képest?

(Elpirúl, elakad.)

Dárday.

Te! nézz a szemembe.

Lóri.

(Erőltetvén magát.)

Mért, édes uram atyám?

Dárday.

Talán csak a huszárruha bolondította el téged is, mint sok más hiába való leányt?

Lóri.

A ruha énelőttem csak hüvelye az embernek. Felőle magáról én sem tartok többet, mint a mit megérdemel, és más akárki hideg vérrel tarthat felőle. De csakugyan uram atyámnak, ki az embert belső érdeme szerint tudja becsülni, magának is meg kell vallani, hogy czek nem is hasonlíthatók őhozzája.

Dárday.

Derék, emberséges, ritka karakterű ifjú, igaz; de szegény, nem nemes, nem magyar.

Barátságom után van jobb életek. Becsületes francia-magyarok. Vigyázz arra, a mit most mondok: én arra soha nem foglak kényszeríteni, hogy akár most, akár máskor, ehez, vagy amahoz menj; hanem, míg élek, az én megegyezésemmel máshoz nem mégy, mint magyarhoz és nemeshez. Jószágaimnak java fiágot illet; azért ollyanhoz illik és tanácsos menned, a ki becsülettel el is tud tartani.

Lóri.

(Elcsüggedve és sírólag.)

Engedje meg, édes uram atyám, hogy én tovább is engedelmes leánya és szorgalmas gazdasszonya maradhassak.

Dárday.

Én azt gondolom, hogy te az illendőségnek, a józan észnek, az okos tanácsnak, a gyermeki engedelmességnek ellenére egy tilos indulatot merészlesz táplálni?

(Fenyegetődzve.)

Szemmel foglak tartani; és ha valamit tapasztalok, tehát atyai kegyelmemnek az lesz utolsó pillantatja.

(Haragosan.)

Jer néném! Menjünk!

(Elmegy Rábodynéval, ki Lórira sajnálkodva kétszer is visszatekint; örömest maradna; de a felháborodott Dárdaynak akaratja ellen nem mer hátra maradni.)

Lóri.

(Egyedül; nagyon megilletődve és egy kis ideig gondolkozva.)

Most tehát azon ponton, azon meredek szirten állok, mellyen mindég borzadva láttam, hallottam, küszködni, akár könyvekben, akár valóságban a szegény leányszíveket. Én érzem, hogy vissza többé nem léphetek; nem akarok; de talán, ha akarnék, sem tudnék, a nélkül, hogy szivem meg ne repedjen. Szegény! — nem nemes! nem magyar! Oh Károly! bocsásd meg apámnak ezen szitkokat, mellyekre ő nem annyira előitéletből, mint atyai és hazai szeretetből vetemedett. Ki gazdagabb, mint ő, minden emberi és férfiúi erkölcsökre nézve, ha jószága és pénze kevés is? Nemeslevele van-e, nincs-e, nem tudom; de hogy szíve a legnemesebb szív valamennyi közül, a kiket esmerek: az bizonyos. Nem magyar! ez kár! ezt sajnálom: mert én is hazám leányának érzem magamat, és ha lehetne, minden derék embert magyarrá tennék a világon. Ezt maga is sajnálja; de helyre hozza ő ezt az által, hogy, ha születésére nézve csak fél magyar is, lelkére, szivére, nyelvére nézve ollyan magyar, a millyen sem a kevély, és csak külföldit szerető gróf, sem a magyarnak comme il faut prächtig korcsa Völgyi, sem az otromba, durva Domby soha sem lészen. —

Szemmel foglak tartani! — Isten tudja, mi lesz belőlem! Fejemben úgy dong, mint egy méhkasban. De szívemben érc betűkkel van megírva, hogy vagy csak az övé leszek, vagy senkié sem.

(Vica sietve jön.)

TIZENKETTŐDIK JELENÉS.

Vica. Lóri.

Vica.

Édes kisasszony! már be van fogva. Már csak a kisasszonyra várakoznak.

Lóri.

Menjek-e? ne menjek-e?

(Nyughatatlanul habozva.)

Szemmel foglak tartani! Majd a sok vendég előtt történik valami, ha — mintha bünösnek érzeném magamat, úgy szorongat. Vica! nem tudom, vetted-e észre? kivánja-e az atyám, hogy én is elmenjek?

Vica.

Hiszen őmaga küldött ide, hogy hívjam a kisasszonyt.

Lóri.

Hát el kell mennem. S ő engem ott majd szemmel fog tartani!

(Elmegy, Vica utána.)

HARMADIK FELVONÁS.

(Bánhalom. Lamarine házikertje, mint az első felvonásnak első jelenésében. Azon nap estve.)

ELSŐ JELENÉS.

Károly.

(Egyedül, nyughatatlankodva fel- s alájárván.)

Valaminek kellett történni, hogy olly szorgalommal, félelemmel kerűlt engem. Alig mert hozzám szólani; alig mert tőlem valamit elvenni. Bús volt, s mégis erőltette magát, hogy roszabb kedvűnek ne láttasson, mint a többi. Ha megváltozott volna? ha reá tudták volna őtet beszélleni, kényszeríteni? mert csak találhatott volna valamelly módot, hogy értésemre adja? vagy maga, vagy más által. Megsúghatta volna legalább okát visszatartózkodásának. Szinte láttam, miként szeretett haza menni. Hah! érzem, mint kezdi a gyanú megmarkolni szivemet, melly eddig olly merész bátorsággal, olly édes hiedelemmel, olly teljes bizodalommal rep–

desett feléje. Lóri! ha tebenned is csalatkoztam volna! kiben nemednek minden szép tulajdonát, minden lelki erejét, minden dicső felségét, minden imádandó erkölcsét, mint egy csillagpontban tündökleni láttam, mint egy gyönyörü melodiában öszvezengni hallottam, mint egy emberinél tökélletesebb valóban üdvességet lehelni éreztem! Hah! melly nehéz a szívnek ebben az előitéletektől, környülállásoktól, politicától, convenientiától s ezer balgatagságtól, bolondságtól hajtott, zavart, forgatott világban boldogulni! — Nekem bizonyosság kell: menny vagy pokol; csak bizonyos legyen. Megkéretem őtet én is; és pedig apám által, a közönséges szokás szerint. A mindennapi és közönséges többnyire szerencsésebb. Gyűlöli egyenes lelkem a lappangást, a rejtezést mindenben. Szerencse, vagy szerencsétlenség, legyen nyilván való.

(A generális jőn)

MÁSODIK JELENÉS.

Károly. Lamarine.

Lamarine.

(Dohányozva sétálgatván Károly felé.)

S te itt vagy, Károly? Azt gondoltam, hogy elkisérted őket, minthogy lovadat nyeregben láttam.

Károly.

Úgy akartam; de mást gondoltam. Édes uram atyám, épen most akartam bemenni. Nekem egy igen nagy kérésem volna uram atyámnál.

Lamarine.

No! no! talán csak nem lesz ollyan, hogy vagy halálba kerüljön, vagy, a mi még roszabb volna, valamelly gonoszságba? Nehéz és szorúlt lélekzeted után itélvén, nem lesz tréfa. Nem reménylem, hogy valamelly vendéggel öszvekaptál volna?

Károly.

Eddig nem; de most aligha az egész teremtéssel viadalba nem kell keverednem.

Lamarine.

Hohó! már megunta kapitány uram a békességet?

Károly.

Szerelmes vagyok, édes apám! A sorsvetés: élet, vagy halál.

Lamarine.

Ezt újság ugyan szádból értenem; de nem újság, tudnom: mert a ki Dárday Lórival együtt látott egy időtől fogva, vak lett volna, ha észre nem tudta volna venni. Hogy Lórit szereted, nem csudálom; sőt hitvány lelkű ember volnál, ha nem szeretnéd. Én is szeretném, ha harminc

esztendővel későbben születtem volna: mert illyen leány kevés van a föld felett. A természet az ő alkotásában kimerítette minden tehetségét.

Károly.

(Tüzesen megcsókolván atyját.)

Hah! s ő is szeret engem.

Lamarine.

Örülök rajta. De engem szerelmetekbe ne keverjetek. Kapitány uram ezen ostromban sem a generáltól, sem az apától ne kérjen útasítást, rendszabást; hanem tegyen, végezzen maga. Én ezen dologban teljes hatalmat adok, minden feleletterh nélkül, feltévén azt, hogy a becsületet megsérteni minden csepp vér irtózik ereidben.

Károly.

Lórit én feleségül kivánnám magamnak.

Lamarine.

A katonának kár ugyan fiatal korában házasodni, szegény legénynek épen eszeveszett bolondság: mert a feleség, a gyermekek a katonát, ha emberséges ember, és becsületes szív dobog mellében, vas láncokkal kötözik le a gondhoz, búhoz, nyomorúsághoz; sem férj, sem katona nem lehet úgy, mint kellene; de igaz, hogy Lóri a pokolba menetelt is megérdemli. Hanem barátom! a kulcsot, melly ezen világon minden szerencsének, boldogságnak, úgy a

szerelemnek is, a boldogító szerelemnek tárházát megnyitja, a sors elfelejtette kezembe adni s azt tehát én sem adhatom neked: szegény legények vagyunk. Lóri nem lesz a tiéd. Most is hármat látok körülötte forgolódni, a te szándékoddal szívekben, a szerencse kulcsával kezekben. A személyes érdem többnyire könnyű toll; csak a pénz, szerencse, jószág, cím nyom nehezet a mérő serpenyőben. Lóri nem lesz a tiéd.

Károly.

Enyim lenne, ha csak magától függene: de az atyja — édes uram atyám! cselekedje meg, a mire kérem! nagy kegyelem; de uram atyámnak szívétől, bajnoki lelkétől sok kitelik: kérje meg nekem Lórit!

Lamarine.

Báh! micsoda gondolat ez? A te elment eszed az enyimet is elvigye magával? Én kérjem meg Lórit? Keress akárkit. — Én? lehetetlen —

Károly.

Édes apám! csak ezt az egy kegyelmet! Sok okaim vannak, mellyeket előhordanom hosszú volna; csak uram atyám által reménylem szerencsémet. Dárday, ha büszke magyar nemes is, emberséges, jólelkű ember, jószívű atya, uram atyámnak jó barátja, nekem jóakaróm — engem jó reménység biztat.

Lamarine.

Nem esmered te az embert. Könnyebb meggyőzni a legvitézebb ellenséget, mint a világnak s az azt lakó emberi nemzetnek véleményeit, előitéleteit, szokásait, rendtartásait.

(Gondolkodva járkál.)

Károly.

Pali is szereti húgomat; derék ifjú. Gondolja el uram atyám: ha itt dupla házasság történhetne, melly boldogok lehetnénk valamennyen! Én részemről Lórit el nem eresztem, ha a világnak minden szörnyeivel, ha magával a pokollal kell is megvínom, míg csak egy hajszál köt az élethez.

Lamarine.

(Komoly hanggal.)

Nem tudod, mit mívelsz. Én Lórit megkérem; de keveset reménylek. S ha el nem sül, tehát örök bút vonsz ősz fejemre. Nem tudod, mit mívelsz; én akkor számot vetek az élettel, annyiból, hogy végének egyetlenegy utolsó örömétől is meg leszek fosztva. Ha a titok, melly csak halálommal nyilhat meg előtted, megvilágosítja azt, a mi most homály, hát — igaz, hogy, ha elsülne, minden megváltozna, és jóra, igen jóra változna. — Én Lórit holnap megkérem.

(Gondolkodva elmegyen.)

Károly.

(Egyedül.)

Csak őtet add nékem jó szerencse! ha pedig nem, hát száradj el agyomnak veleje minden gondoló, minden emlékező tehetségeddel együtt! hát akadj el ütése szívemnek, minden érzeményiddel, hogy ne legyek, a ki vagyok! Valjon tudtára adjam-e, hogy megkérettetik holnap számomra? Ha bátyja, nénje — olly zavarban érzem valómat, hogy szinte elkábúlok bele.

(Kardos jön.)

HARMADIK JELENÉS.

Károly. Kardos.

Kardos.

Egy levél Tengeriből.

(Oda nyújt egy levelkét Károlynak.)

Andor hozta. Választ nem várt.

Károly.

Hah! Lóritól.

(Tüzesen felszakasztván és mohón olvasván a levelet.)

„Fontos beszédem volna veled. Ma estvére vacsora után, kilenc tíz óra között, a nagy kertben, a három vadgesztenye alatt fogok megjelenni. Ott várakozz reám. Lóri.“ Mint hullámzik bennem a vér. Köszönöm, Laci! A Holló nyeregben álljon. Pista készen tartsa magát. Egy óra múlva indulok meg.

Kardos.

Akkor már egészen setét lesz.

Károly.

Hadd legyen.

Kardos.

Csakhogy a Holló úgy tudja már az útat Tengeribe, mint —

Károly.

Mit tud kend bele, hová megy az én útam?

Kardos.

Kapitány uram! ne nehezteljen érette, hogy én is tudok valamit a dologról. A cselédektől hallottam. Mert a cseléd addig vizslat, míg szagot nem kap. Ne engedje, kapitány uram, ha mindjárt kardra kellene is kelni, hogy azok a tollfosztó urak elkapják az orra elől azt a drága, jó kisasszonyt. Ha esze van, nem is megy máshoz, mint katonához. Csak hogy csúfos a világ; pedig meg sem állhatna ez, ha katonák nem őrzenék.

Károly.

Jól van, Laci!

Kardos.

Csak engem kérdezne a Dárday kisasszony; megmondanám én neki az igazat.

Károly.

S mit mondana kend hát neki?

Kardos.

Azt, hogy —

(Fanni jön.)

NEGYEDIK JELENÉS.

Fanni. Károly. Kardos.

Fanni.

László! menjen be kend.

Kardos.

Ki parancsolta?

Fanni.

A Kati.

Kardos.

A Kati nekem nem parancsol; sem én a Katinak.

Fanni.

Csak dörmögjön kend megint. Uram atyám parancsolja kendnek Kati által. Most keresik kendet a lovaknál.

(Kardos magát törve elsántikál.)

Károly.

Mi kedved, mi múlatságod lehet a szegény vén katonával így gyermekeskedni? így kötődni?

Fanni.

Talán csak azt kívánnád, hogy én is úgy epedezzek, mint te? Jobban szeretem én a leg-

kissebb tréfát a legszebb szeretőnél. Aztán nem marad nekem adós a vén morgó.

Károly.

Majd csak! üssön egyszer szívednek, szerelmednek órája, felfogadok, hogy megszelídülsz te is; megtompúl benned akkor a szilajságnak, negédnek fúlánkja.

Fanni.

Ne hidd te azt, édes bátyám! hacsak valamelly nagy szerencsétlenség a földhez nem ver. S ne is kívánd azt, ha szeretsz, mert —

Károly.

S pedig talán közel van annak is az ideje. Veszeszd csak el te is reménységedet velem együtt. A mi életünk örömének virága, úgy hiszem, ha egy ugyanaz nem lehet is, alkalmasint egy kertben kelt, nyilt, egyszer szakasztjuk le, vagy egyszerre vesztjük el örökre.

Fanni.

Követem kapitány uramat: az én életem örömének virága egészen más és egészen más helyen is terem, mint uraságodé. Az enyim kebelemben terem; a tiéd másnak kebelében. Én ura vagyok az enyimnek; te szolgája a tiédnek. A mint veszem észre, s eddig bús, bajos, szomorú napjaidról itélhetek, nem volna okom, veled

cserébe ereszkednem, ha lehetne is. S ha az a valóságos szerelem, a mi, röviden mondva, te vagy testestül, lelkestül: hát én még nem szeretek s talán soha sem is fogok szeretni. Szép ugyan, és az önszeretetet ezer kényekkel táp-láló állapot egy leánynak úgy szerettetni férfitól, mint te tudsz; de mentsen isten a sok bútól, bánattól, bajtól, kíntól, gyötrelemtől, melylyel ezt viszontagolni kellene.

Károly.

Valóban örökös kár volna, ha te és Dárday Pali öszve nem kerülnétek. Mind a ketten öszveilletek: mert ollyan szívvel birtok, mellyből az érzemény kifakadván s kiömölvén, megint magába foly vissza; azaz: magatokat jobban tudjátok szeretni, mint a legkedvesebb tárgyot. De hagyjuk ezt abba. Nincs kedvem sem versengni, sem tréfálni.

Fanni.

Károly! köszönd, hogy szíved egy erős és mély érzelmű leánynak hálójába került. Ha az én hálómban hal volnál, én tréfából egy kicsinyt megfickándoztatnálak.

(Nyakába ugrik Károlynak és megcsókolja.)

Károly.

Fanni! ne szilajkodj.

Fanni.

De oh szegény! ha Mancinak rabja volnál — szinte örülök rajta, hogy úgy nincsen, — vérig tudna ő téged kínozni. Jer, menjünk vacsorára.
(Kezénél fogva a hallgató Károlyt elvezeti.)

ÖTÖDIK JELENÉS.

(Tengeri. Dárday házában az ebédlő. Vacsora után. Az asztal még terítve van, de mind felkeltek és elszéljedtek; csak magok maradtak ottan.)

Dárday Miklós. Rábodyné. Dankó. Serény.

Rábodyné.

A mostani ifjúság csak legkissebben sem tudja magát erőltetni; fel sem veszi az illendőségnek sorompóját, fék nélkül rohan kénye után.

Dankó.

A szép langyos est, a vékony holdvilág, melly csak annyi világot ád, mint egy kis olajmécs, csalták ki őket.

Dárday.

Jobb is, mint hogy itt fészkelődtek, fanyalogtak, ásítoztak volna. Én az illyen szabadságot örömest meghagyom másnak s elfogadom magam is. Csak másképen ki ne csapjanak az illendőségnek és becsületnek határiból. Úgy-e,

Kata? téged illyenkor, leánykorodban, fonni hajtottak a szobádba?

Rábodyné.

Jobb volna most is úgy. És tudom minden bizonynyal, hogy Lóri most sincsen velek.

Dárday.

Azt — szeretném!

Rábodyné.

De lásd, Miklós! az csak még sem illett — én legalább nem tettem volna, s Lóri sem — hogy Mancinak jutott eszébe, most sétálni!

Dárday.

Hm! (Vállat vonít.)

Dankó.

Bon ton most a szabad gondolkozás, szabad beszéd, szabad viselet; és ennek természetes következése a görcsök mindenben.

Serény.

Jól mondja Dankó úr. Az uraknak még meg lehet bocsátani; de a cselédek! ma panaszolkodott az ispány, hogy a kocsisok szinte szembe szállottak vele, mért nem ád több abrakot; holott —

Dárday.

Talán valamelly hátramaradás történt?

Serény.

Nem, tens uram! parancsolat szerint kikapja minden ló minden etetésre egész porció abrakját, szénát úntig; de az ebszülötték azt akarnák, hogy nem otthon, hanem másutt hízlalhassák meg lovaikat; vagy a zabot a korcsmán ihassák meg. Alig várom, hogy elmenjenek. Ma reggel benéztem az istállókba, szinte nehezen esett látnom: a lovak alma a legszebb széna volt. Istentelenség! s hogy onnan elmentem, a grófnak kocsissa nagyhahotával nevetett utánam.

Dárday.

Semmit sem tesz biz az, Ferkó! Semmi fogyatkozás ne legyen; de vesztegetést se engedj. Tétess ki székeket a folyosóra, és hozass pipákat. Beszédem is lesz még veled.

(Rábodynéhoz.)

Jó éjtszakát Kata!

(Elmegy Dankóval és Serénynyel, kik hasonlóképen illendőül bucsúznak el Rábodynétól.)

Rábodyné.

Jó éjtszakát, édes öcsém! s mindnyájoknak! Mentsen isten, hogy ez a Manci Palinak felesége legyen. Én sem bánom, ha eltakarodnak innen. Meg sem becsülik az öregeket. De illyen a világ.

(Elmegy. Mentében az ajtónál kikiáltva.)

Miska! szedjétek fel az asztalt.

HATODIK JELENÉS.

Miska. Még egy inas.

(Mind a ketten az asztalt szedvén.)

Miska.

Szedd öszve és vidd ki a tányérokat. Vigyázz, valamit öszve ne törj. A grófinas már úgy is kettőt tört el. Azt gondolja a kevély bolond, hogy a mi portékánk csak polyva.

(Az inas elmegy, és elviszi a tányérokat; Miska az evőeszközöket és asztali ruhákat szedegetvén, és félre rakván, folytatja beszédjét.)

Nem szenvedhetem a pajkos gazembert. Völgyié szintén ollyan. Azt gondolják az ebugatták, hogy más, a kinek aranytól ezüsttől nem ragyog ruhája, csak szolgájok. És az udvarlásnál semmit sem segítenek, mint illenék öszvefogóknak lenni; kiki csak a maga urának vált tányért. Dombynak inassa pedig egy sült szamár: a ruha úgy áll rajta, mintha egy törzsököt öltöztettek volna fel. Azt tartom, otthon ostoros, úton inas. Az a Bábi egy kitanúlt cemende; máskép nem volna rút. Az Andor ugyan jól kifizette ma az ebéd felett, hahaha! De jól esett neki.

(A másik inas ismét visszatér.)

Ugyan sokáig késtél.

Inas.

Pipákat kellett vinnem az uraságnak.

Miska.

A már más. Vigyük ki most az asztalt.

(Kiviszik az asztalt és elmennek.)

HETEDIK JELENÉS.

(Nagy kert Tengeriben. Három vad gesztenyefa a hátulsó kárpiton. Oldalt egy ernyő és padok. Setét est. Lóri és Vica fekete köpönyegben félve jönnek elő.)

Lóri. Vica.

Lóri.

(Szemérmesen rettegve.)

Aligha itt nincs már; mert mintha hallottam volna valamit. Semmit sem vevél észre?

Vica.

(Félelemmel.)

Mintha falevél zörrent volna. Meglehet. Mindenem remeg, úgy félek.

Lóri.

Ezer bánatom, hogy erre vetettem fejemet. Egy levél által könnyebben végre vihettem volna. De annyira viszik, hogy zavarodásomba helyén sincsen már az eszem.

Vica.

Édes kisasszony! ha rajta kapnak? Az uraság még nem feküdt le; az istenért!

Lóri.

Most már kiállom, ha törik, szakad is. Szívem úgy dobog, hogy jól hallom. Csak most egyszer; soha sem többet életemben. Vica! senkit sem vészsz észre?

Vica.

A fülem is zúg félelmemben.

Lóri.

Ne félj, kérlek.

Vica.

Édes kisasszony!

Lóri.

(Erőltetvén magát.)

Minden az én fejemre száll. Ne félj! Kimentelek minden esetre.

(Tétovázva.)

Jer! üljünk le ide a padra, és hallgatódzzunk.

(Leülnek.)

Itt meg se motszanjunk. Ő minden bizonynyal itt lesz. Hah! hallod-e?

Vica.

Mintha beszédet hallanék.

Lóri.

Ott, mintha valami fejér lebbent volna meg? Vonjuk magunkat a somspallér megé, míg bizonyosok lehetünk benne, hogy ő van itt.

Vica.

Oh be félek!

(Ellopódnak lábhegyen.)

NYOLCADIK JELENÉS.

(Völgyi karon vezeti Mancit, ki hasonlóképen fekete köpönyeget öltött magára.)

Manci. Völgyi.

Manci.

Ennél csakugyan okosabb rendez-vous-ra is tehettünk volna szert. Fel merném fogadni, hogy más is jár itt még. Szép volna, ha Dárdayék megtudnák, hogy én itt akkor barátkozom magával, mikor arról van a szó, hogy Palinak felesége legyek.

Völgyi.

Gyermekség! ki gondolhat felőlünk mást, mint a mit láthat? most pedig már ollyan setét van, hogy csak a baglyok láthatnak. Nem attól függ a világban, miként van, hanem attól, miként látszik. Most pedig már mi látszhatik egyéb, mint, hogy a szép Mancinak a szép estvében sétálni tetszett, én pedig őtet galanteriából kísértem és vezettem? S hát úgy lesz, charmante, aimable comtesse! maga Dárdayné lesz; mais vous resterez toujours ma douce et aimable amie?

Manci.

Sans gêne! Csak a meddig egymásnak barátságában kedvünket találjuk. Én ebben az olasz dámákkal tartok. Minden erőltetés árt az élet örömeinek, mint a dér a virágoknak.

Völgyi.

Ha annyi jószággal birnék, mint ez a fakép Pali: hát a herrliche prächtige Mancit véremmel is a magamévá tenném; de leider! mi a magunkéból sem a világnak, sem magunknak eleget nem tehetnénk és csak szerencsétlenek lennénk.

Manci.

Maga igazán gavallérnak született.

Völgyi.

S ha Lóri gróf Földyné lesz, mint már gyanítom, hogy én kosarat kapok, kapnom kell, minthogy gróf nem vagyok —

Manci.

Nem veri talán fejét a falba érette?

Völgyi.

Ma foi! nem. Ugy sem fog annyival birni, mint gondoltam. Esmerem én egy gazdag kereskedőnek egyetlenegy leányát; nem szép ugyan, de milliója Vénussá teheti. Az, tudom, megköszöni, ha nevemet hordozhatja, ha pénze nekünk nyit is mennyországot.

Manci.

Allons, mon cher! il faut observer la convenance.

(Elvonja Völgyit és eltávoznak.)

KILENCEDIK JELENÉS.

Lóri. Vica.

(Előjövén rejtekhelyekből.)

Lóri.

Szent isten! csaknem a hideg lel immár. Mit láttam! mit hallottam!

Vica.

Én már szinte megdermedek féltemben.

Lóri.

Csak most az egyszer menekedhessek meg becsülettel: soha többé illyenre nem fakadok. Ezt sem fogom soha megbocsátani tudni magamnak.

Vica.

Menjünk édes kisasszony!

Lóri.

Szegény! de hová? hátha öszveakadunk valakivel? Hát ha Károly—? Csak ő jönne már nagyobb bátorságban volnánk. De hát ha meglátják őtet? Istenem! csak most az egyszer vezess ki szerencsésen ezen kelepcéből! — Manci, Ily megvesztegetettnek nem gondoltalak volna.

Vica.

Lassan! mintha megint valamit hallanék! Nem hallja, édes kisasszony?

Lóri.

(Hallgatózva.)

Beszédet hallok. Talán Károly? de hiszen kivel beszéllene ő? vagy talán öszveakadott valakivel? Jaj nekem! ma még gyalázat éri fejemet.

Vica.

Közelebb jönnek.

Lóri.

(Hallgatózva.)

Menjünk! rejtsük el ismét magunkat.

(Lábhegyen ismét visszamennek, a honnan jöttek.)

TIZEDIK JELENÉS.

Domby. Bábi.

(Domby Bábit kezénél fogva vezeti.)

Bábi.

Ereszszen a tens ur! a ruhám is elszakadott.

Domby.

Bohó te! hiszen veszek én mást helyette.

Bábi.

Azt tartom, meg is érdemlettem. Menjünk! talán már bement a comtessem is.

Domby.

Bábi! tudod-e mit, édes Bábikám? egyet mondok, kettő lesz belőle; én ide ugyan házasodni jöttem; de mint veszem észre, semmi sem lesz belőle. Most egy darabig nem is házasodom. Hagyd te ott mostani szolgálatodat és jer hozzám. Jó dolgod lesz nálam, mig —

Bábi.

De mennyi fizetést ád a tens ur?

Domby.

Kétannyit, mint most vagyon; s ha kedvem szerint viseled magadat, többet is.

Bábi.

Majd rá gondolom magamat. De azt előre is kikérem magamnak, hogy magamnak külön szobám legyen: mert én itt is Jungfer vagyok.

Domby.

Hát biz az ám; magam is azt akarom, mert—

Bábi.

Menjünk! mert elkések. Holnap majd megmondom. Mindenemet öszveboglyazta a tens úr. Nem hittem volna, hogy olly csintalan tudjon lenni.

Domby.

Csak még egy kicsinyt várj, Bábi!

(Lassan beszéllenek egymással.)

TIZENEGYEDIK JELENÉS.

Károly. Előbbiek.

Károly.

(Felső ruhában öltözve, kémlelődve lép fel oldalról és magában beszél, az előbbiektől észre nem véve.)

Egy párt már előtaláltam. Hát ez ki lehet? Borzadok. Hiszen itt van a három vadgesztenyefa?

(Domby és Bábi lassan beszéllenek egymással. Közben-közben Domby nem finom módossággal többszer is megöleli Bábit.)

A sors rútúl, kutyául tud az emberrel bánni, kit egyszer bolondjává tett. Ha ez volna szerelmem románjának határcégére? Szemeim szikráznak. Nem vehetem ki, kik lehetnek? lassan is beszéllenek.

Domby.

Csak még egy miatyánkig, édes, szép tubám!

Bábi.

(Félhanggal.)

Nem! mennem kell.

Károly.

(Magában dühösen.)

Rajta, dühös oroszlány! ha elszakasztottad láncodat!

(Oda rohan és egyik kezével Dombyt, másik kezével Bábit ragadja meg.)

Ki vagy?

(Domby és Bábi megrettennek.)

Domby.

Én — Domby. Bábival tréfálok itt.

Bábi.

Én comtessemet kerestem.

Károly.

(Magához térve.)

El innen!

(Mind a kettőt ellódítja. Bábi elfut.)

Domby.

(Megállapodván.)

De ki vagy te? Ördögök szántsanak rajtad!

Károly.

A kertész. Megbocsásson az úr! Azt gondoltam, tolvajok járnak kertemben.

(Félre vonja magát.)

Domby.

(Dörmögve elindúl. Mentében.)

Üssön meg a mennydörgő mennykő!

(Elmegy.)

Károly.

(Ismét visszajövén. Egyedűl. Tétova tekint; főbe üti magát kezével.)

Dühös bolond! Lóri! angyal, bocsáss meg!

Magamon kivül ragadott a kétségbeesett szerelem. Mit tegyek most már? Talán itt volt s ezen hivatlanok elrezzentették? vagy talán ide sem mert jönni miattok? Mintha minden környülállás szerencsém ellen esküdt volna öszve. Éjfélig meg nem mozdulok innen, ha mindjárt itt dermedek is gyötrelmemben. Vagy eljön; vagy izen, ha lehet.

TIZENKETTŐDIK JELENÉS.

Vica. Károly. Utóbb Lóri.

(Vica kémlelődve jön elő.)

Vica.

Bszt! (Suttogva.) Kapitány uram?

Károly.

(Felderülve.)

Itt vagyok. Minden ember elment már innen.

Vica.

(Most már bátran beszélve.)

Az istenért, kapitány uram! már csaknem meghaltunk itt félelmünkben. De hihetek-e most is?

Károly.

Édes Vicám! hol van Lóri kisasszony?

Vica.

Itt, nem messze, a sürü megett.

(Lóri előjön.)

Lóri.

(Komoly hanggal.)

Eredj Vica! Vigyázz, hogy senki ne jőjjön. Ha valakit észre vennél, hamar add tudtomra. Nem kések; mindjárt bemegyünk.

(Vica eltávozik.)

Károly.

(Tüzesen megcsókolván Lóri kezét.)

Oh! édes angyalom Lórim!

Lóri.

(Érzékenyen.)

Itt közel lappangván, tanúja lehettem mindennek, a mi most itten történt.

Károly.

Bocsásson! kegyelmezzen meg az eszeveszettnek!

Lóri.

Megérdemlettem ugyan ezen lealáztatást, mert magam vagyok oka ezen ész nélkül gondolt öszvejövetelnek; de, nem titkolhatom: fáj hogy az, a ki legjobban esmerhetne engemet, azt merte felőlem gyanítani, a mit én még most sem akarok elhinni azokról, a kiket itt láttam, hallottam.

Károly.

Lóri! megérdemleném a legkeményebb büntetést, ha önérzeményem által már úgy is elég-

gé meg nem volnék érette kínozva. Ember vagyok! szerencsétlen ember!

(Lóri kezét szivéhez és homlokához nyomván.)

Itt és itt bomló, szakadó-félben van az, a mi magát istenségnek imádja; de emberinél többet nem tehet.

Lóri.

(Megijedve.)

Károly! hiszen mindene remeg? Nyugodjék meg: örömest elfelejtem a csapást, mellyet önérzésemen ejtett; nem is tulajdonítom azt hideg meggondolásnak; hanem az indulat fellobbanó lángjának; de istenem! hiszen nem lehet nékem mindegy, attól, a kinek szívemet oda adtam, — oda adtam azért, mert szeretetre és becsülésre méltónak itéltem, — ollyan leánynak tartatni, a ki a viszontbecsülést és szeretetet meg nem érdemlené.

Károly.

Oh Lóri! bocsássa meg, hogy valómnak a kétségbeesés által felforralt zavarjában és háborújában lelkem az emberiségnek salakjait hányta! De csak vegye fel: azt tudnom, hogy hárman esengnek maga után, három gazdag kérő törekedik magát tőlem elrabolni; magának előbbi visszatartózkodása tőlem, szokatlan engem kerülése, szíve birtokának üdvessége, szíve veszteségének kínos pokla —

Lóri.

Nyugodjék meg! hiszen, ha meg nem tudnék bocsátani, hát már nem volnék itt. Rövid az idő. Félek, hogy majd keresnek és nem találnak. Hallja tőlem azt, a mi ezen öszvejövetelre okot adott. Annyival is inkább, hogy balra ne magyarázza, és magát emésztő képzeletekkel ne gyötörje, ha eránta való viseletemben, melly eddig szabadabb lehetett, ennekutána változást találand. Hallja, mi történt: az atyámtól mind a hárman, ki maga, ki szószóló által, megkértek engem. Az atyám szabad választásomra hagyta ugyan őket, de kijelentette azt is, hogy a Földy házzal dupla házasságot kívánna. Bátyámmal együtt nagy szorúltságban vagyunk —

Károly.

Hogy az a nagy úri cím, ha mindjárt olylyan is, mint egy férges üres dió, olly kapós! Ha mégis akár a törvényre, akár a jusokra nézve egy nagy úr többet birhatna egy szegény nemes embernél, kinek elei hajdan talán ország oszlopai voltak és valamellyik Földy talán vagy fegyverneke, vagy jobbágya volt — de a kinek törzsöke az idővel együtt megavúlván, megromolván, a változó sors most porba tapodta, és a szegény most bocskorba fűzött lábokkal keresi nyomorúságos kenyerét. Hogy a

csillogó hiú fényen, s füstön még ollyan ember is tud kapni, mint Dárday Miklós !

Lóri.

Én kereken kimondám neki, hogy nekem egyik sem kell a három közül.

Károly.

Lóri! édes Lórim!

Lóri.

Atyám olly jó volt, hogy megigérte: soha kényszeríteni sem egyikhez, sem másikhoz nem fog ugyan, de ollyannak sem fog adni soha, a ki kedvét meg nem nyerheti. Előhoztam magát is.

Károly.

S mit mondott?

Lóri.

Csak úgy, hasonlításképen.

Károly.

Lóri! s mit mondott?

Lóri.

Rosz néven vette! Nincs reménység! El kellett szívemet akár szavam, akár viseletem által árúlnom, mert annyiba vette, mintha én volnék a kérő.

(Szemérmesen leszegzi szemeit.)

Károly.

(Indúlatosan, de némán megcsókolja Lóri kezét.)

Lóri.

Tilos indúlatról, atyai haragról szólott fenyegetődzve. Hallja tehát eltökéllésemet: semmi embernek a földön hatalma, tehetsége nem leszen, hogy engem feltétemből kiforgathasson. Senki engem arra soha nem fog kényszeríthetni, hogy kezemet másnak nyújtsam, mint annak, a ki szívemet birja.

(Felemelkedett hanggal és tekintettel, mély érzéssel és erős lélekkel.)

Károly! vigye magával szívemet és legyen érdemes arra, míg a sors vagy kezemet a magáéba teszi, vagy sírt ás közöttünk és —

(Könyre fakadván, Károlyra hajol és elakad.)

Károly.

Bízzunk, lelkem Lórim! azon gondviselő nagy égi hatalomban, ki előtt a jobb lelkeknek, nemesebb szíveknek édes, ártatlan érzeményeik nem vesznek hiába. Talán segíthetnek még rajtunk az idő, és annak ezer előre nem látott történetei.

Lóri.

Legnagyobb akadály atyám előtt az, hogy maga nem magyar.

Károly.

Becsülöm benne ezt a nagy hazafiúi érzést, habár engem a földhez sújt is. Talán szerez-

hetek még királyom előtt annyi érdemet, hogy méltónak fog tartani a magyar nemességre.

Lóri.

Mennem kell, édes barátom! Kerülje egy ideig házunkat; kerüljön engemet, bátorságos levelezésre keresni, gondolni fogok valamelly módot.

Károly.

Még egyet, Lóri! de előre is könyörgök, bocsássa meg! mert mért nem volna az nekem is szabad, a mi három másnak? Holnap az atyám meg fogja magát nekem is kérni.

Lóri.

(Megrettenve.)

Az istenért! mi lesz ebből? meg minő fergetegre ád ez alkalmatosságot a háznál!

Károly.

Minden esetre jobb lesz sorsunknak bizonyos volta, akármiként üssön ez ki. A catastrophán általesvén, jobban tudjuk magunkat mihez tartani. Most legjobb alkalmatosság lesz erre, míg a többiek is a háznál vannak, kiknek jelenléte az öreg úrnak mind hevességét, mind talán haragját tartóztatni fogja. Maga, édes Lórim, csak szenvedőleg tartsa magát, mintha semmit sem tudna felőle.

Lóri.

Oh! nem jól lesz! Bizonyosan rosszúl üt ki; bizonyosan még több bajt szerez ez nekem.

(Nyughatatlankodva.)

Menjünk! Vica! Vica!

(Elmennek. Vica utánok.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Tengeri. Dárday házában Manci szobája toilette-tükörrel. Más nap reggel.)

ELSŐ JELENÉS.

Manci.

(Egyedül, könnyű reggeli öltözetben.)

Nyughatatlan volt az éjtszakám. Szinte forrott bennem a vér. Ideje már, hogy a szent házasságnak törvényes szabadságai, kötelességei, gondjai, bosszúságai fejemet és keblemet új tárgyakkal töltsék el. A leányságnak kényszerített állapotja, az érzelmeknek, gondolatoknak a világ és emberek miatt kilobbanni nem merő, visszatartóztatott tüze elgyötri, elemészti a szépségnek úgy is eléggé múlékony virágait. S ha a történet néha ollyan férfiakkal öszve nem hozna, mint Völgyi, ki eléggé felvilágosodott arra, hogy magát a közönséges embereknek örömfojtó előitéleteiken túl tegye, és a szokás, szemérem, illendőség korlátjai közé szorított,

fanyalgó, emésztődő leányt is túl emelhesse, ha mindjárt csak sejtelései, képzeltetései, ideáljai által is az örömeknek: tehát meg kellene halnom únalmamban.

(A tükörbe nézvén magát.)

Mint ég az arcám! — Nem hizelkedem magamnak, ha arcámon, keblemen s egész testemen százszor több nyilazó kellemet látok, mint Lóriban, Fanniban; s mellettem mégis hidegen osonnak el az ifjú Lamarine és Dárday, mikor azok előtt imádva bókolnak. Végtére mégis igaz lesz, a mit soha sem akartam hinni; hogy az asszonyi szépségnek ragyogása visszataszítja, szemérme és ártatlan leplezése bájoló erővel magához vonja a férfiakat. Ez a kapitány gyönyörü ember! Apolló egy mostani huszár formaruhában. Meg nem foghatom, miként lehet egy olly szép francia, olly sütelen főtelen, mint egy falusi magyar, ki egy Ninon Lenclos mellett hidegen tud eljárni; egy falusi Panna előtt pedig imádásra fakad, mint Rafael Madonnája előtt. (Bábi jön.)

MÁSODIK JELENÉS.

Bábi. Manci.

Bábi.

Az egész ház talpon immár. Lóri kisasszony kérdezte nagysádat.

menés volt ennél a háznál, hogy nem tudtam, mit gondoljak. Pedig ha első álmomból felvernek, azután vége alvásomnak. Akkor legjobb imádkozni; de a múlt éjjel nékem még ez sem használt.

Manci.

Én is igen nyugtalan aludtam. Hát te Lóri?

Lóri.

Mint egyébkor.

(Bábi Lóri ruháján, haján igazgat, egyenget, biberkél.)

Soha se vesződjék velem, Bábi. Az én Vicám nem tanúlt szobaleány.

Manci.

Add valamelly galánt házba egy időre; hadd tanúlja meg a legszükségesebbet.

Lóri.

Nem örömest eresztem el magamtól.

Rábodyné.

De kávét hatalmasan tud főzni. S hát édes comtesse! ide parancsolja a kávét? vagy megalázza magát hozzám? ma az én szobámban kávézunk.

Manci.

Isten mentsen, hogy elvonjam magamat a társaságtól. Az urakat hallom jönni. Bábi!

(Bábi oda ugorván, hamar valamit igazgat haján, ruháján.)

Manci.

Nem találod, hogy pirosabb vagyok, mint egyébkor?

Bábi.

Mintha égne nagysádnak arcája.

Manci.

A bohó álmok.

Bábi.

Én is azt álmodtam, hogy a Domby uraság nem hagyott békét. El akartam futni; de nem tudtam.

Manci.

Mert nem akartál.

(Rábodyné és Lóri jönnek.)

HARMADIK JELENÉS.

Rábodyné. Lóri. Előbbiek.

Manci.

(A jövőknek elejbek ugorván és megcsókolván őket.)

Bon jour, édes nénim! édes Lórim! Én megint csak az utolsó vagyok a felkelésben. Pardonnez!

Rábodyné.

Hát édes comtesse! hiszen úgy is illik. Más a szegény Lóri, a ki gazdasszony a háznál. Én bizony igen keveset alhattam: mert tegnap, majd nem éjfélig, olly nagy mozgás, jövés,

Rábodyné.

Lóri fiam! a kávét?

Lóri.

Mindjárt.

(Elindúl.)

Föld y.

Engedje meg, Lóri kisasszony, hogy elkísérhessem.

Lóri.

Ne fáraszsza magát, gróf.

(Elmegy. Gróf Földy utána.)

Manci.

Hát Dankó! vagy Zsiga bácsi! maga mit álmodott?

Rábodyné.

Ah! ne kérdezze, comtesse! mert ha jó kedve van, egy egész mesét beszél mindjárt, hogy az embernek szeme szája betellik.

Dankó.

Nekem bizony furcsa álmom volt.

Manci. Völgyi.

(Egyszerre.)

Beszélje el.

Manci.

Ha nem igaz is, csak hogy legyen mit nevetnünk.

Dankó.

Az ember csak úgy álmodoz, a mint evett, ivott, látott, hallott, érzett s gondolkodott nappal, s vére sűrű vagy ritka. Én az éjjel azt álmodtam, hogy húsz esztendős gavallér voltam.

(Rábodynéhoz.)

Látja a tens asszony, hogy igazat mondok: mert én is voltam egykor húsz esztendős.

Rábodyné.

Csak tovább.

(Valamennyen figyelmeznek.)

Dankó.

S házasodni akartam. Elmentem egy házhoz, hol tudtam, hogy egy szép, gazdag leány lakik. Megkértem; a felelet e volt: én ollyan tollfosztóhoz, téntatartóhoz, mint kegyelmed, nem megyek. Én csak katonát szeretek — hátat fordított és ott hagyott. Én elmentem, és egy tükörben bámúlva láttam, hogy orrom egy réfre nőtt ki, hátamon kosár volt s egészen le voltam öntve téntával.

(Valamennyen nevetnek.)

Haragosan elmegyek egy leánykához, kit már régen szerettem; de nem akartam elvenni, mert nem volt pénze, szeretője pedig annyi volt, a mennyi szép legényt esmert. Mondom néki: édes Cicellém! én azt gondoltam, hogy csak háza-

sodjunk öszve. A felelet e volt: nem, édes Zsigám! én soha sem leszek annak felesége, a kit szeretek. A házasságban gyomroskodni, bosszonkodni, veszekedni kell; ezt teveled nem tehetem. Te szeretőm maradsz. Ott van egy gazdag legény, az lesz az én férjem. Azt úgy szeretem, hogy akár soha se lássam magát, hanem csak pénzét. Benézek egy más szobába; hát ott kevélyen látok egy uracskát fel s alá járkálni. Csudálkozva láttam, hogy homloka teli volt szarvakkal, különbféle szarvakkal: voltak csiraszarvak, alföldi ökörszarvak, kecskeszarvak. Elijedtem s elmentem. Egy tükörben most meg azt láttam mellyemen nagy betűkkel írva: „Bolond! ne szeress te mást; csak magadat és az örömöt."

(Valamennyen nevetnek.)

Manci.

Ma foi! le diable boiteux.

Völgyi.

S kecskelábokat nem látott akkor magán, Zsiga bácsi?

Rábodyné.

Mondottam?

Dankó.

Onnan elmentem egy komornához: édes Bibám! (így szólítám meg) én nem házasodom.

Nem kell a szőlőfej a rókaként. Hanem, jöj te hozzám gazdasszonynak, nem bánod meg. Ha jól viseled magadat, jól lesz dolgod. Az én Bibám kezet adott. Megcsókoltam olly nagyon, mintha egy postalegény pattantott volna ostorával. S megint rátekintek; hát Bibám teli volt aggatva rókabőrrel. Megijedtem s felébredtem.

(Ez alatt Vica bejött, Rábodynénak fülébe súgott valamit s mindjárt visszament. Valamennyen nevetnek ismét.)

Domby.

Dévaj ember Zsiga bátyám! mennykőfi.

Dankó.

Nem tehetek róla, hogy ezt álmodtam.

Rábodyné.

Mondottam úgy-e? Most menjünk kávéra.

(Nevetve elmennek; csak Dankó és Bábi maradnak hátra. Dankó Bábira néz; de nem szól.)

Bábi.

Ugyan, hogy tudott az úr illyen sok dévajságot öszveálmodni? vagy inkább gondolni?

Dankó.

(Szárazan.)

Tegnap estve a nagy kertben sétáltam setétben.

Bábi.

Az ördögök hordozták ott az urat.

(Elfut.)

Dankó.

(Egyedül.)

Minden templomban, minden könyvben, minden öreg embernek s asszonynak szájából csak az a panasz szól, hogy megromlott a világ, megromlottak az emberek. Engem úgyse! nem csudálom. Csak a mi ezen házban tegnap olta történni akar, s közel van ahoz, hogy megtörténjék, már elhintett magva a jövendő romlottságnak. Pedig ez ollyan ház, hogy tisztelet, becsület okáért minden ember kalapot emelhetne előtte. De ha a szent házasság egy olly lant, mellyre nem öszveillő húrok húzatnak fel és hamis hangokat adnak: miként legyen ennek szüleménye, a jövendő ember, harmonia? Jó és a dolognak ismeretéből vett plánum nélkül csak elvétve támad valamelly mestermív; mi csuda tehát, ha hamis és kancsal plánumok szerint történő házasságokból ritkán, vagy soha sem támad remek ember. Jóvá a gyengeség, tehetetlenség; az erő és tehetség többnyire roszszá teszik az embert. Tegnap estve a nagy kertben történetből minden titok felfedezte magát előttem. Többnyire mindent gyanítottam immár. Most még várok és fülelek egy kis ideig; s ha a dolog azután nem úgy akarna elválni, a mint jónak gondolom és az igazság hozná magával: tehát én állok elő, és a sorsnak személyét én

játszom. Nagy kedvem volna olly valamelly jót szerezni, a minek a jobb emberek tapsolhatnának.

(Elmegyen.)

ÖTÖDIK JELENÉS.

(Dárday Miklósnak szobája.)

Dárday Miklós. Serény. Azután Miska.

Dárday.

A tanóroki táblának elvetése legutoljára maradjon.

Serény.

Mért tens uram?

Dárday.

Egy darabot a nagy kerthez akarok belőle foglalni.

Serény.

Tens uram! ez a kert bizony úgy is már olly nagy, hogy alig győzi a kertész. Most is már annyi robotot ellop tőlem; hát ha még nagyobb lesz?

Dárday.

Látod te, Ferkó! most igen változó a világ. Az előtt, a mi az apákról a fiakra örökül általment, az három emberkorig úgy maradott. A második, harmadik onoka is szívesen emléke-

zett és örült neki, ha ugyanazon helyeken járhatott, mellyeken őseit jönni menni képzelte. Most minden emberkor mindent fonákul kiforgat előbbi formájából. Az ízlésnek változásával most nem csak a házok, kertek, hanem egész jószágok megváltoznak; az is igaz, hogy néha jobbra, szebbre s hasznosabbra.

Serény.

Bizony ritkán tens uram!

Dárday.

Látod! ennekelőtte a sinórra velt kerteket szerették az urak, hol minden fa, bokor, virág külön szedve, sorokba mesterségesen kinyirbálva, nyesve, mennél nagyobb piperében s cikornyákban meredezett, annál jobban tetszett. Ez francia ízlés volt. Most az ángol ízlés váltotta ezt fel; hol minden, rend nélkül, keverve, egyenetlen, borzasan, öszvehányt vetett zűrzavarban a puszta, nyers, vad természetet mutatja. Fiam is egy illyen kertet szeretne ott teremteni; és én megengedtem neki. Ma-holnap úgy is kitol ő már engem a világból; hadd teljen kedve.

Serény.

A mint méltóztatik parancsolni. Én, részemről, ugyan legjobban szeretek mindent a maga helyén: a vad fákat az erdőben, gyümölcsfákat,

virágokat a kertben. De, tens urám! megkövetem a tens urat mély alázatossággal, azt suttogják a cselédek, sőt fiskális úr is, hogy ez a gróf kisasszonyunknak mátkája volna?

Dárdáy.

Meglehet.

Serény.

Tens uram! isten mentse meg a mi drága, jó Lórinkat illyen — majd rosszat mondok —

Dárday.

S miért?

Serény.

Tegnap vacsora után addig óhálkodott leányom után, míg megkapta őtet, mikor ez a kastélyból a tens asszonyságtól haza jött. Ott faggatni kezdé őtet. A leánynak sikoltására kimentem, és köszönje meg, hogy megesmertem, mikor épen már mogyorót emeltem rája. Kereken megmondám neki: megkövetem nagyságodat, de ez nem illik egy grófhoz. Az én leányom becsületes személy. A ki ebelkedni akar, menjen az ebekhez. Megkövetem a tens urat!

Dárday.

Látod Ferkó! ez ollyan kis gavallérpajkosság. Azért még jó ember lehet. Tudom, te sem vetettél keresztet magadra ifjú legény korodban, ha egy szép leánynyal találkoztál?

(Miska fellép.)

Miska.

Generális ő nagysága jön.

Dárday.

Vezesd ide hozzám. Elmehetsz Ferkó!

Serény.

(Elmegy. Mentében dörmögve.)

Megkövesse magát gróf uram.

Dárday.

(Egyedül.)

Meg ám a mennydörgő-verte! Én sem voltam barát fiatal koromban; de —

(Lamarine generális belép egész formaruhában öltözve.)

HATODIK JELENÉS.

Lamarine. Dárday Miklós.

Dárday.

Hozott isten, barátom!

Lamarine.

(Megzavarodva.)

Jó reggelt Miklós! Mint vagy?

Dárday.

A mint látod. Honnan? vagy hová? hogy illy hadi fénybe öltöztél?

Lamarine.

Csak tehozzád, Miklós.

Dárday.

(Csudálkozva.)

Énhozzám? így mit forgatsz eszedben?

(Nyájaskodva.)

Talán csak nem fogsz engem szálkardra kihívni?

Lamarine.

Nem barátom! Talán inkább soha sem volt barátságodra nagyobb szükségem, mint most. Én is inkább mentem volna ám az ütközetbe, mint ide. De mit nem kell az embernek tenni, próbálni, küszködni, míg végtére mégis csak kénytelen magát megadni ama kérlelhetetlen vén porkolábnak, ki őtet egy gödörbe zárja. Engedd el, barátom a nagy fenékkerítést: mert, engem úgy segéljen! annyi ostobaságot habarok még öszve, hogy — engedd egyenesen kimondanom; és mégis — Miklós! én kérőbe jöttem. Csakhogy egyszer kinyomhattam.

Dárday.

(Nyájasan.)

Hohó! barátom! Talán csak meg van bűvölve házom, hogy minden hasonló gerjedelem most itt akad meg? Talán anyát akarsz gyermekeidnek adni? s talán néném imádkozott olly jól, hogy a megaggott Márs őtet még nem vén Vénusnak nézze?

Lamarine.

(Szíves esdekléssel.)

Kedves barátom! Lóridat kérem én fiamnak. Károly kéri, kéreti általam Lóridat.

Dárday.

(Kinek homloka ráncokba vonúl, nagyon megháborodva.)

Valóban! úgy meg vagyok lepve általad, hogy szót alig találok feleletre.

Lamarine.

Szavad nélkül is alkalmasint olvashatom ugyan már feleletedet; de mégis, ne vedd rosz néven egy apának, ki gyermekét boldoggá kivánná tenni, ha mellette, mondhatom, harcol; mert most már valóságos ostromlónak érzem magamat. De ha már felvállalkoztam ezen ostromra, folytatnom kell, míg, vagy győzvén, vagy visszaveretvén, tisztemnek emberül megfeleltem.

Dárday.

(Ögyelegve.)

Ez olly dolog — nem tudom — épen három kérő.

Lamarine.

Látod barátom! Károly fiam talpig becsületes, emberséges ember.

Dárday.

Tagadhatatlan.

Lamarine.

Nem illik ugyan, a magáét dicsérni: fiam szép ember, nagyra menendő, illy fiatal korában már százados kapitány. Mind rangját, mind keresztjét nem pártfogás, nem asszonyok, connexiók által szerezte, hanem jeles, kitündöklő emberi, bajnoki erkölcsök által érdemlette.

Dárday.

Tagadhatatlan; és örülök rajta. Illy derék apának nem is lehet alábbvaló gyermeke.

Lamarine.

Ő Lórit szereti, tiszteli s csak általa reményli szívbéli boldogulását.

Dárday.

Kár illy fiatal katonának házasodni s ez által talán megakadni az előmenetelben.

Lamarine.

A maga gondja. Lóri — illyen esetben félre kell tenni minden képmutatást és csak a valóhoz kell ragaszkodni — Lóri is hajlandó hozzája.

Dárday.
(Hevesen.)

Elég gyalázat a szemtelennek! s elég sérelmes, kárhozatos viselet kapitány uramtól: egy szegény falusi leányt, egy tapasztalatlant, alattomosan elcsábítani. Nem reménylettem volna illy köszönetet barátságomért.

Lamarine.

(Érzékenyen.)

Miklós! te jó, emberséges, szíves, lelkes, okos ember! vedd tekintetbe az emberi szívnek, az ifjúságnak természetét. Mi nyomos kifogásod lehet fiam ellen?

Dárday.

(Elnyomott bosszúsággal.)

Rendes volna, ha még számot is kellene adnom valakinek arról, a mi szabad akaratomtól s tetszésemtől függ. De ha már annyira hajtod a dolgot, bocsáss meg, ha megmondom atyai tökéletemet gyermekeimre nézve: atya vagyok: azt kell kivánnom, hogy gyermekemet olly állapotba, tehetségbe helyheztessem, melly születésétől, nevelésétől nem különbözik. Tisztelet, becsület kapitány uramnak: de zsoldjából bár maga tudjon élni ezen fényüző s a fényt mint szükséget megkivánó világban. Leányomnak értéke pedig nem nagy lesz, minthogy jószágaim többnyire fiágot illetnek. Nemes vagyok: itt, hiszen talán meg tudnánk még egyezni; mert a való érdemtől a király talán meg nem fogná tagadni a nemességet. De magyar vagyok; a leányom is magyar; legyen s maradjon magyar s magyarnak felesége lévén, szüljön magyarokat. Nemzetemnek káros korcsosodását én az

én véremmel soha sem fogom előmozdítani. Bocsáss meg! s már gróf Földynek szántam őtet.

Lamarine.

(Érzékenyen, indúlatosan.)

Miklós! egy húrt pendítél te itt, mellynek hangja fájdalommal tölti szívemet, s lelkemet keserű érzeményekbe oldozza fel. Én szegény legény vagyok; de nem vagyok nemtelen. Nemzetségemet az előidőnek századi jobban esmerték, mint a mostani. A sorsnak csapásait a mult századokból sok nemzetség sénli itt is, másutt is. Adj hálát az istennek, hogy téged ettől megmentett. Öreg apám szerencsétlenséget hagya nékem örökül. Az én szívem szintén olly magyar érzéssel bir, mint a tiéd. A magyart te jobban nem szeretheted, mint én. Én (magával küszködve) én — Miklós! isten veled!

(Elsiet.)

Dárday.

(Egyedül.)

Mennydörgő-verte! ez váratlan volt. S roszszúl is ment. Háborodásomban alig tudtam magamnak már helyet, szót találni. Vettem ugyan észre, hogy érdekelni látszottak egymást; de enynyire nem gondoltam. A mostani világban a két nemnek szabadabb egymással társalkodása ezer galyiba a szülőknek, kivált a leányokra nézve.

Ha magyar volna, talán még meg tudnának győzni érdemei; de így, lehetetlen. S a vége majd az lesz, hogy ezen valóban kedves barátomat, szomszédomat még elvesztem. Elvesztem az alkalmatosságot, ezen érdemes emberekkel ollyan jót tehetni, mellynek valamenynyen egyképen örülhetünk, s valamennyünknek egyképen hasznos. Azért osztogatja ő hát a kosarat olly könnyen a legérdemesebb kérőknek is. Mennydörgő-verte! ha ez öszveszűrt dolog volna?

(indúlatosan csenget.)

Miska!

(Miska bejön.)

A leányom jőjön most mindjárt.

(Miska elmegy.)

Majd még bal itéletet von ez reám. Szóba keveri magát. Az embereknek rosz akaratja ezen gyanús világban egyéberánt is minden kicsiny légyből elefántot szeret csinálni.

(Lóri jön.)

HETEDIK JELENÉS.

Dárday Miklós. Lóri.

Lóri.

Mit parancsol uramatyám?

Dárday.

(Ki egy kis ideig kemény tekintetekkel vizsgálja leányát. Lóri félelmében hol leszegzi szemeit, hol atyjára tekint.)

Mondd meg énnekem, de ne hazudj!

Lóri.

Eddig sem hazudtam én soha!

(Érzékenyen felsohajt.)

Dárday.

A te tudtoddal, vagy épen fortélyoddal esett-e ez most?

Lóri.

Mi? Én (akadozva) nem tudom, mit gondol uramatyám?

Dárday.

Te küldötted a generálist a nyakamra?

Lóri.

Én? a generálist?

Dárday.

Igen. Te a generálist? hogy téged fiának megkérjen?

Lóri.

Én a generálist azért ide nem küldöttem.

Dárday.

De tudtad, hogy azért jön?

Lóri.

Én (akadozva) vettem ugyan valamit észre; de akaratom nem volt.

Dárday.

(Keményen.)

Szemtelen!

Lóri.

(Könyekre fakad. Lassú hanggal.)

Ez fáj!

Dárday.

Hát így akartál te engem rászedni? most esmerem már a nyomorúlt reményeket, az ostoba okokat, mellyek mellett olly büszkén taszítottad vissza a legszebb ajánlásokat, a legfényesebb szerencséket. Ha én egy jött-ment ember volnék, kinek sem országa, sem házája, hát nem csudálnálak, és azt gondolnám: hasonló hasonlónak örvend. De így meg tudni tagadni a nemzeti, az ősi, az atyai vért, mintha csak úgy loptalak volna bele nemzetségembe! Szégyenlem, hogy atyja vagyok egy olly korcs teremtésnek, kit semmi nemzeti érzés nem indít. De ha annyira elment az eszed, hát én vagyok kénytelen helyetted gondolkodni: vagy Földyhez mégy, vagy akármellyikhez a három közül, vagy a klastromba, mint magad is már említéd; mindaddig, míg kijózanodol. Válaszsz!

(Haragosan elmegyen.)

Lóri.

(Egyedül. Majd szivére, majd fejére tévén jobb kezét.)

Mint szaggatja keblemet! s agyvelőmet mint zavarja! Jól mondotta: ha eddig meg nem történt is, megtörténhet még: elmehet az eszem; mert ezt meg nem érdemlettem; mert egy titkos szózat azt vitatja bennem, hogy nem cselekedtem rosszúl. Azonban legyen úgy, a mikép végzett felőlem az, a kinek intése által történik minden jó, minden rosz, szerencse és szerencsétlenség a földön.

(Fájdalmas érzeményekre olvadva.)

Isten hozzátok tehát, szívemnek reményei! éltemnek boldogsága! Ám, ha csak kedves álom, s csak gyönyörű tünemény voltatok is, szerettelek titeket. A búnak setét, komor fellege nyelt el benneteket örökre!

(Felemelkedve.)

Kész vagyok ugyan szerencsétlenné lenni, ha rá kél, egész életemben is; de valamíg szívem így érez, elmém így gondolkodik, semmi emberi erő s hatalom arra soha nem fog kényszeríthetni, hogy szívemnek érzése, elmémnek meggyőződése ellen cselekedjek.

(Lamarine Károly berohan.)

NYOLCADIK JELENÉS.

Károly. Lóri.

Lóri.

(Megrettenve.)

Az istenért, távozzon innen! s ha lehet, mennél messzebb! s most mindjárt! Oda vagyok, ha az atyám megtudja. Mondottam, hogy nem reménylek. Menjen kérem! Hogyan is juthatott eszébe, ide jönni? vége mindennek.

Károly.

Szólottam az atyámmal, kit itt vártam. Mindent tudok. Nem mehettem el a' nélkül, hogy magát ne lássam, édes Lórim! — Az öreg urat az udvarban láttam. Vica mondá, hogy magát találom; azért jöttem be. Lóri! s maga mit mond? mit mivel? Döfje által szívemet, ha meg akar tőlem örökre válni.

Lóri.

Az istenre kérem, Károly, menjen! Siessen el innen! Atyámnak haragja megengesztelhetetlen lesz, ha magát nálam találja. Menjen haza s onnan ezredéhez.

Károly.

Lóri! Lóri! ne üzzön el magától! ne szakaszszon el szívemtől, életemtől, lehelletemtől!

Lóri.

Megírok mindent, csak menjen!

(Tolja magától.)

Addig röviden csak ezt: erős lélekkel fogadom, hogy valameddig szívemre és szeretetemre érdemes lesz, hív barátnéja maradok és kezemet senkinek nem adom. Bízzuk az időre a többit. Menjen! vagy én megyek.

(Menni akar; de Károly kezénél tartóztatja. Ekkor benyitja Dárday Miklós az ajtót, és megütközve megáll az ajtónál. Károly Lórit elereszti, de bátran megáll. Lóri megrettenve mind a két kezével befedi ábrázatját, és lesütött fővel szótalan áll.)

KILENCEDIK JELENÉS.

Dárday Miklós. Károly. Lóri.

Dárday.

(Haragra lobbanva, Lórihoz.)

Takarodj szemem elől!

(Lóri remegve elmegy. Dárday beljebb lép.)

Károly.

(Elnyomott méreggel.)

Consiliárius uram! miolta szerencsém van esmerni, ez az első igazságtalanság, mellyet tudtomra elkövet. Ezen kemény, s megbocsásson, embertelen bánással akár jó leányát, a ki ártatlan, akár engemet volt szándéka megsérteni, ki Lórit dicsőséges tulajdoniért imádom, mindenik igazságtalanság.

Dárday.

(Neheztetéssel, magát mérsékelve.)

Úgy gondolom, hogy énrajtam volna a sor, szemrehányásokat tenni kapitány uramnak?

Károly.

Én tartóztattam vissza a kisasszonyt. Az én szándékom pedig olly feddhetetlen tiszta, hogy bár nem elég szerencsés is consilárius úrnak javallását megnyerni, minden esetre kímélést érdemlett volna.

Dárday.

Leányomra nézve szükségtelennek tartom, kapitány uramnak felelni. Egy atyának tisztébe, hatalmába avatkozni senkinek sincsen jussa. A mi illeti kapitány uramat, leányomnak megbántatása által is semmi sérelmet magára nem vehet. Kérdés tehát: mellyikünk bántotta meg kettőnk közül jobban a másikat? Én-e kapitány uramat, kinek minden érdemét megesmerem és becsülöm; de szándékában, ha feddhetetlen tiszta is, nagy okokra nézve meg nem egyezhetek? vagy engemet kapitány uram, ki leányom szerencséjének útjában állván, egész házomat zűrzavarba hozza; a kölcsönös bizodalmat és szeretetet az atya és gyermek között megfojtja, leányomnak eszét veszti, hogy az indúlatoknak zajos vészeiben okosan ne itélhessen jövendő sorsa felől; és engem azon szo-

morú meggyőződéssel hajt a sírba, hogy minden atyai gondoskodásom mellett leányomnak sorsát úgy el nem intézhettem, mint azt emberi itéletem szerint legjobbnak tartottam volna? Itélje meg maga kapitány uram!

Károly.

(Késerü fájdalommal.)

Oh! hogy két egymásnak teremtett szív közé, két, lelki testi gyönyörűségét, földi boldogságát, a világnak minden javát, kincsét egymásnak birtokában lelő emberi való közé, az emberi, nem annyira gonoszságok, mint bolondságok, előitéletek, vélemények, kevély fenhéjazások olly gáthegyeket hányhatnak, hogy az idő többnyire vagy egyiknek, vagy másiknak a sírját is megássa, mire a két öszvehangzó emberszív magának, néha soha, néha nagy nehezen s ezer kínok között útat törhetvén, végtére egygyé lehet!

Dárday.

(Szánakodásra gerjedve.)

Sajnálom, és valóban vétkesnek találom leányomat, hogy egy illy lelkes, nagyra termett férfiúnak indúlatját a közmértéknél ennyivel tudta nagyobbra nevelni; holott minden igazlátónak csak azt kell vallani, hogy a renden, módon, határon túllépés, ha néha egyszer sze-

rencse lehetett is, százszor ezer búnak, bánatnak örvényébe vezette az ábrándozókat.

Károly.

Könnyű a hideg vérnek okoskodni, és az emberi boldogságnak, hajtani, virágozni, teremni indúlt magvát lábbal tapodni, azon okból, hogy meg nem foghatja valaki, hogy az másképen és másutt is megfogamhat, mintsem ő gondolja; de nehéz azután és többnyire lehetetlen, a szántszándékkal okozott szerencsétlenséget jóvá tenni. Éljen consiliárius úr boldogúl! kezében van életemnek boldogsága. Vessen számot szívével, ha, a mit a természet és sors nekem látszott szánni, kegyetlenül tőlem megfogja.

(El akar menni.)

Dárday.

(Megindúlva.)

Kapitány uram! úgy, mint atyjának régi barátjától, egy kis ajándékot, egy régen kapitány uramnak szánt paripát ne vessen meg! Igaz jó szívből —

Károly.

(Mérgesen.)

Hahaha! talán Lórit gondolja ez által megválthatni consiliárius uram? Minden más embert, mint Lórinak atyját, meg fogtam volna ta-

nítani, mint kelljen még meg is gyalázni egy szerencsétlent.

(Haraggal elmegy.)

Dárday.

(Bámúlva utána nézvén Károlynak.)

Megbántottnak érzi magát. Sajnálom! Tagadhatatlan, hogy különösen derék, lelkes ifjú. Nem csudálom, hogy Lóri valamennyinek elejbe teszi őt. Kár! kár! hogy nem magyar!

TIZEDIK JELENÉS.

Rábodyné. Dankó. Dárday Miklós.

Rábodyné.

Mi történt, édes öcsém? Lóri sírva ment szobájába és bezárkozott. A generális előbb konoran ment el innen.

Dárday.

Hová lett a kapitány?

Dankó.

Lóra vetette magát és elnyargalt.

Dárday.

(Egy kis gondolkodás után.)

Az is bosszúság, ha rút és rosz; akkor az ördögnek sem kell: az is bosszúság, ha szép és jó; akkor egész ostromnak van kitéve a ház. Vigye őket a patvar. Az történt, hogy a generá-

lis megkérte Lórit a fiának, s most ez is a nyakamra jött s ortályozni kezdett velem. S most vigye őket a patvar!

Rábodyné.

S te? s te?

Dárday.

Mennydörgő-verte! én már jóllaktam a sok méreggel, bosszúsággal.

Rábodyné.

Szegény Lóri!

Dárday.

Bár csak már lerázhatnám őket a nyakamról. Hol vannak?

Dankó.

Játszanak.

Dárday.

Jer velem, Zsiga!

(Elmegy s Dankó utána.)

Rábodyné.

(Egyedül.)

Szeretném tudni, miben van a dolog. Ergem talán csak beereszt Lóri magához, és elbeszéli, mi történt.

(Elmegyen.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

(Tengeri. Dárdaynak kertje, székekkel, mint a második felvonásban. Délután.)

ELSŐ JELENÉS.

Dárday Miklós.

(Egyedül gondolkodva ülvén.)

Szabad akaratjára hagyni? vagy tanácsokkal segíteni? vagy épen kényszerítő módokkal erőltetni a gyermeket a házasság dolgában? Ez ollyan kérdés, mellyre még egy atya sem tudott bizonyost felelni; noha mindenegyik talán önnön tapasztalásából meríthetné az üdvességes tanácsot. Mindenik esetre jó és rosz, szerencsés és szerencsétlen példákat hordhat elő a mindennapi tapasztalás. Az erőltetett házasságok, úgy vélem, mégis legritkábban szerencsések. Azért kényszeríteni őtet nem fogom soha. De ellenemre táplált indúlatja által sem fogom ma-

gamat soha rábeszéltetni engedni. Sajnálom szegényt! jó gyermek! — Talán elfelejti őtet, ha mindennap nem látja? Úgy, ha könnyebb elmével, hiúbb lélekkel birna; de hiszen szíve egy hőskebelnek is becsületére válna. Szinte hajlandó vagyok elhinni, hogy az anya nélkül, nagyobb szabadságban nevelkedett leányokból, ha egyéberánt jó és nemes indulatúak, szívre lélekre nézve több válik, mint azokból, kiket az anyák szüntelen a fenyítéknek szoros korlátjai között tartanak, és mint lélek és gondolat nélkül való bábokat ide s tova húznak vonnak. Lóriban legalább ezt tapasztaltam. Szegény gyermek! Szinte sajnálom, hogy a kapitány is nem magyar; én sem adnám őtet mind a három másikért, ha szegény is.

(Vicát észre vévén, ki ott jár.)

Vica! (Vica előjön.)

MÁSODIK JELENÉS.

Dárday Miklós. Vica.

Vica.

Tessék parancsolni.

Dárday.

(Kemény hanggal.)

Hol jársz?

Vica.

Lóri kisasszony parancsolta, hogy mindenütt forgolódjak, és ha néhol valamelly fogyat-

kozást veszek észre, tudtára adjam, hogy — tehessen róla.

Dárday.

S mit csinál ő? mért nem jött az asztalhoz?

Vica.

Rosszúl érzi magát. A fejét igen fájlalja. Alig vehetem szavát. El-elgondolkodik egy helyre meresztett szemekkel. Engem sem örömest szenved maga mellett. (Sohajtva.) Szegény jó kisasszonyom!

Dárday.

Hát a vendégek hol vannak?

Vica.

Gondolom, a gróf kisasszonynál múlatoznak: mert igen nagy zsinatot hallottam, hogy szobája előtt eljöttem.

Dárday.

Ha Dankó urat meglátod, mondd neki, jőjön ide hozzám. Elmehetsz. Legyen gondod a kisasszonyra.

(Vica elmegy.)

Dárday.

(Egyedül.)

Sajnálom szegényt! de azért mégsem engedhetem meg, hogy Lamarine kapitánynak felesége legyen. Nemesnek mondja ugyan magát ő; s elhiszem: mert igen emberséges ember;

de az én leányom szüljön becsületes magyarokat; ne ollyanokat, kiknek sem országuk, sem hazájok; kik nemzetemnek, országomnak elnyomására élő eszközül szolgáljanak, ha a sorsnak eszébe jutna ismét, mint már számtalanszor, a magyart ostorozni; kiket végtére mégis nemzetségemnek kellene becsület okáért eltartani.

HARMADIK JELENÉS.

Dárday Miklós. Kardos. Miska.

Miska.

(A játékszinen kivül.)

Várjon kend bátyám! Előbb bejelentem kendet az uraságnak. Nem illik —

Kardos.

(Hasonlóképen a játékszinen kivül félharagosan.)

Miska! ne alkalmatlankodj a becsületes vén katonának.

(Beszédközben Kardos, bankóján sántikálva, és Miska, ki Kardost tartóztatná, ketten a játékszinre érkeznek. Kardos Miskához intézve folytatja beszédjét.)

Nem koldúlni jövök én ide. Többször is voltam én már itten.

Dárday.

Hallod-e?

Miska.

(Előbb lépvén.)

Megkövetem a tens uraságot. Nem tartóztathatom őtet. Erővel ide töri magát.

Kardos.

Szerencsés jó napot kivánok nagyságodnak!

(Leveszi sapkáját hóna alá.)

Dárday.

Fogadj isten!

Kardos.

Ez a fiú itt, csaknem megharagított már. Nem akart ide ereszteni, mintha most jönnék először ide. Úgy akart velem bánni, mint azokkal, kiknek pofájokon rosz pakszust olvas az ember.

(Miskához.)

Hallod-e öcsém! ezt a ruhát én becsülettel hordoztam. Ebben a ruhában én véremet ontottam, míg te itthon békével ettél, ittál, aludtál és korhelykedtél. Ebben a ruhában én bátran megyek a király elejbe is. Te az aranyban ezüstben is csak haszontalan kenyérevő vagy.

(Kifúja haragját, azután Dárdayhoz.)

Egy-két szóból álló beszédem volna nagyságoddal.

Dárday.

(Miskához.)

Elmehetsz. Küldd hozzám Dankó urat.

Miska.

(Elmegy. Mentében félre.)

Megmordúlt a vén ágyúgolyó.

Dárday.

Mit csinál a generális?

Kardos.

Búsul. Közbe-közbe káromkodik is. És van oka rá.

Dárday.

Mit csinál a kapitány?

Kardos.

Egy szót sem szól. De látszik, hogy belől valami emészti. Ha most így ütközetbe menne, hát jaj volna annak, a kit ő kardjának élére vagy hegyére venne.

Dárday.

S hát máskor nem úgy ment az ütközetbe?

Kardos.

Úgy, mint a táncba: mosolyogva, nyájaskodva, legényeit biztatva. Uram! nincs ollyan ember a világon, mint ő. Gyermekkorától fogva esmerem; az ölemben hordoztam; lovagolni is én tanítottam, először ezen a térdemen — most már egy darab forgácsot sem ér ez — azután egy kis török szürkén. Úgy szereti őtet egész svadronja, hogy kész volna lelkét oda adni érette. Pista, a lovász, beszéli, hogy az egész

svadronnak mintha az orra vére folyt volna, olly bús volt, mikor szabadsággal haza készült.

Dárday.

Derék ember, az igaz. Másoktól is hallom dicsérni. S hát a kisasszony mint van?

Kardos.

Otthon gazdálkodik. Az is egy áldott, vidám lélek; csupa nyájasság. Nem hiába testvére Károlynak. Uram! ez a kapitány — ha a király őtet úgy esmerné, mint én, mindjárt generálissá tenné, s talán maga kinálná meg őtet leányával.

Dárday.

(Elmosolyodva.)

Meglehet.

Kardos.

Megkövetem nagyságodat! Hát —(akadozva) Nagyságod, ugyan mondja meg: mért nem akarja neki adni leányát?

Dárday.

(Meglepetvén ezen kérdés által, felkel, s fel s alá jár.)

Hm! rendes!

Kardos.

(Szíves emberséggel.)

Nagyságos uram! — édes nagyságos uram! ne vesse meg egy szegény, becsületes, vén katonának könyörgését. Harcokban vénültem meg; szívem megkeményedett. A ki a halált any-

nyi formában látta maga körül 's maga is már torkában volt, azt nem könnyen illeti meg valami olly igen; de ma megesett a szívem mind a generálison, mind a kapitányon. Az uramat feleségének halálától fogva nem láttam illy búban, bánatban. Az isten előtt talán nem tudnék üdvességemért szívesebben esedezni, mint az úrnál: ne fogja meg tőlünk azt a jó kisasszonyt. Igaz, hogy ugyan ember legyen ám az is, a ki őtet megérdemli; és jól is teszi nagyságod, ha ugyan csak úgy meghányja veti a kérőket, mint a kapitány a káplárokat, mikor strázsamestert választ, de, isten engem úgy segéljen! ráakadott nagyságod a kincsre, mint egy szegény legény egyszer a nagy zacskó aranyra a francia pisztolytokban. Illyen ember nincs több a világon.

Dárday.

Az mind igaz. Derék francia faj. Kár hogy nem magyar!

Kardos.

Nem magyar-e? Uram! ne vétsen az úr olly vakmerőn. Ha ő nem magyar, hát nincs már magyar a világon. Az ő svadronjánál nem is hall az ember magyar szónál egyebet. Vannak ugyan tótok, horvátok, oláhok is a svadronban; de ezeknek is mind meg kell tanúlni ma-

gyarúl, ha jót akarnak: mert a kapitánytól semmit sem lehet kérni, nyerni másképen, mint magyarúl. Az obester, a ki nem magyar, egyszer pirongatta, hogy úgy erőlteti a magyarosítást; a kapitány azt felelte neki: ha tetszik nagyságodnak a magyar lélek az ütközetben, hát ne akadályoztassa annak élesztését otthon. Kölcsön vett idegen szívvel lélekkel még senki sem mehetett semmire is. De hallgatott is ám az obester. Uram! ha még azt az örömöt is megérném, hogy ennek a fiát, és nagyságodnak unokáját, térdeimen lovagolni taníthatnám, engem úgy segéljen —

(Szemeit törölgeti és kacag.)

megkövetem; így sem jártam régen. Szégyenlem, hogy a vén katonából illy banya lehet. De ha igen szívére esik valami az embernek, hát —

Dárday.

(Megilletődve vállát veregeti Kardosnak.)

Emberséges jó ember!

(Pénzt akar néki adni.)

Nesze! idd meg a derék kapitány egészségeért.

Kardos.

(Haragosan.)

Tartsa magának nagyságod. Énnekem nem pénze kell, hanem leánya.

Dárday.

(Bosszankodva.)

Atyafi! ezt nem bizták kendre. Jó szerencsével!

Kardos.

(Mérgesen.)

És az úr emberséges embernek tartja magát? Nem csuda, hogy illyen, mert soha sem volt katona. A nyomorúlt falusi becsűletnél többet nem igen tudott magának szerezni. De ha annak a kisasszonynak több esze van, mint az apjának, tehát úgy is elszökik, és — minden jókat!

(Haragosan dörmögve elmegy.)

Dárday.

(Egyedűl. Különbféle indúlatoktól ostromoltatva.)

Haha! Szép dolog! Egy vén közkatona itt úgy megpirongat, úgy leszól, hogy helyemet sem találom; és még azt sem mondhatom, hogy igaza nem volna. Mennydörgő-verte! így sem jártam még életemben.

(Nyughatatlankodva fel s alá járkál.)

Úgy is elszökik? ha — mennydörgő-verte!

(Magához térve.)

Vén bolond! egy vén bankónak haszontalan beszédje így fel tud ingerelni. Majd bizony előre megmondanák, ha —

(Dankó jön.)

NEGYEDIK JELENÉS.

Dárday Miklós. Dankó.

Dankó.

Mit vétett a tens úr a vén Kardosnak? úgy ment el mellettem morogva, mint egy sebbe esett medve.

Dárday.

Kérdezd inkább, mit vétett ő énnekem.

Dankó.

A még legszebb volna.

Dárday.

A mennydörgő-verte! csaknem úgy tett velem, mint az egyszeri koldus, ki minden embertől csak a magáét vélte kérni.

Dankó.

S mi jutott eszébe? alkalmasint egy pohár badacsonyi? vagy —

Dárday.

Gondold el: a mennydörgő-verte, ő is Lórit kérte a kapitánynak. Öszvebeszélés, egyetértés látszik ki mindenből; de végére járok; és az isten ne adja, hogy ugy találjam, a mint nem akarom.

Dankó.

A generálist is jönni láttam megint. Lóháton jön, ha csak —

Dárday.

Ostromra jön megint; de hazafiúi érzésem Hunyadyként fogja védeni szívemet.

Dankó.

Tens uram! pedig magam is szeretnék velek tartani.

Dárday.

Zsiga! te is? Mennydörgő-verte! meg ne motszanj, mert megharagszom.

Dankó.

Ha a tens úr tudná, a mit én tudok, hát a házában levő vendégeknek ajtót nyitna, és Völgyiként azt mondaná nekik: allez aux diables!

Dárday.

Vigye őket a patvar! Egyik sem kapja meg leányomat.

Dankó.

Ezt már szeretem hallani. Egy szerencsétlen házassággal legalább kevesebb lesz Magyarországban.

Dárday

Sajnálom szegényt!

Dankó.

A kapitány —

Dárday.

Hallgass.

(Miska fellép.)

Miska.

A generális most száll le a lóról.

Dárday.

Hah! újra kezdődik az ostrom. Hiába. — Ki van vele?

Miska.

Csak a lovásza.

Dárday.

Vezesd ide.

(Miska elmegy. Dankóhoz.)

Zsiga! maradj velem. Talán használni fog jelenléted. Legalább tartózkodást okozhat.

(A generális fellép.)

ÖTÖDIK JELENÉS.

Lamarine. Előbbiek.

Lamarine.

(Ismét mindennapi ruhájában.)

Jó napot, Miklós!

Dárday.

Hozott isten, barátom!

(Lamarine és Dárday, mindketten egy ideig fojtott hanggal beszéllenek.)

Lamarine.

Én szívemből barátod voltam; de te — visszataszítottál. — Én bucsúzni jöttem.

Dárday.

Megbocsáss! sokért nem adnám, ha ez nem történt volna. De válaszd el a jó barátot a gondos atyától.

Lamarine.

Én bucsúzni jöttem.

(Dankóhoz.)

Zsiga! kérlek, hagyj magunkat.

Dárday.

Talán nem lesz titok? A Zsiga nem idegen.

Lamarine.

(Dankóhoz.)

Hagyj, kérlek, magunkat!

Dárday.

(Dankóhoz, ki menni indúl.)

Messze ne menj. Szükségem lesz reád.

(Dankó elmegy.)

Lamarine.

Miklós! — (elakad.)

Dárday.

S hová szándékozol, barátom?

(Távolról postasíp hallatik, mellynek hangja ismét távozik.)

Postasípot hallok. Talán vendég jön?

Lamarine.

Miklós! én köszönöm, szívemből köszönöm barátságodat. Jót tevél velem.

Dárday.

Nincs mit köszönnöd, barátom! vagy én is szintén annyi köszönettel tartozom barátságodért, melly eddig valóságos öröme volt életemnek; s reménylem, azután is — felejtsd el azt, a minek bár ne kellett volna megtörténni.

Lamarine.

Miklós! én elmegyek. Itt szerettem volna meghalni. Egykor talán még megtudod okát. De most itt nincs tovább maradásom.

Dárday.

Nem értelek, barátom! Általjában mintha nem is téged hallanálak beszélleni.

Lamarine.

Eddig való barátságodat tetézd még azzal, a mire most kérni foglak.

Dárday.

(Megindúlva.)

Szívesen, a mit csak lehet.

Lamarine.

Vedd vissza tőlem Bánhalmot, és az árendát idő̈n kivül.

Dárday.

(Bámulással.)

Mi jut eszedbe?

Lamarine.

Jószágod nem romlott birtokom alatt; sőt, mondhatom, hogy szépült, javult.

Dárday.

Kérlek, hagyj békét.

Lamarine.

Az őszi vetés jó folyamatban vagyon. Küldd által fiskálisodat, vegyen által mindent. Szeretném, ha folyó árán minden ingó javamat is megtartanád, lovaimon kivül. A pénzt akkor teszed le, mikor tetszik. Nem akarok tovább gazdálkodni, itt legalább. Köszönöm, Miklós, barátságodat! Én holnap már útnak indulok.

Dárday.

(Érzékenyen.)

Édes barátom! ha fiadért Lóri atyján akarsz bosszút állani, megbocsátom; noha érzem magamban, hogy olly tiszteletre méltó hazafiúi ok tagadta meg tőle leányomat, melly még most sem döntheti meg tökéletemet. De ha félre tévén ezt, a barátságnak tudsz olly könnyen hátat fordítani, hát valóban megcsalatkoztam benned; és kénytelen vagyok azt gondolni, hogy barátságod nem szívedből buzgott erántam, hanem csak hideg köszönetből azért, mivel kívánságaidat olly szívesen teljesítettem. Édes barátom! ne hagyj el! Maradjunk együtt, míg élünk!

(Magával küszködve fel s alá járkál.)

Lamarine.

Épen azért hajt innen engem a barátság, hogy a két atyai szívből ömledező keserüség többet ne árthasson: mert barátságodat még halálom után is fenn akarom, legalább tetememnek tartani.

Dárday.

Kedves jó barátom! nem értelek ugyan egészen; de érzem, hogy fáj a szívem.

Lamarine.

Érts meg tehát egészen: én elmegyek, minden-okvetetlen elmegyek; de engedd meg, hogy bánhalmi kertedben magamnak egy négyszeg ölnyi kis helyet választhassak, melly sírom lehessen, mellyben halálom után csontjaim nyughassanak.

Dárday.

(Egészen megindúlva Lamarinera borúl.)

Ne kínozd ennyire szivemet!

(Némán megölelik egymást. Kis idő múlva Dárday mintegy fellobbanva kifejti magát, és tüzesen mondja.)

Egyet gondoltam.

(Megragadja s megrázza jobbjával Lamarinenak kezét.)

Ezt meg ne tagadd tőlem! félre az ellenkező atyasággal! Én a te gyermekeidet gyermekeimnek fogadom; fogadd te is tiéidnek az enyimeket. Legyenek ezek testvérek. Maradjunk mi holtig együtt.

Lamarine.

Nem lehet, barátom! Egy bajból így százat teremtenénk.

(Mind a ketten búba merülve állanak, midőn Károly leg-ott fellép egy levéllel a kezében.)

HATODIK JELENÉS.

Károly. Dárday Miklós. Lamarine.

Károly.

(Hidegen Dárdayhoz.)

Megbocsásson consiliárius uram! hogy jelenlétemmel még egyszer bosszontom. Legutolszor történik.

(Atyjához.)

Egy staféta Bécsből; mint látom, az ágenstől.

(Oda nyujtja atyjának a levelet.)

Dárday.

(Károlyhoz.)

Kapitány uram! ne neheztеljen reám. Segítse inkább barátomat kérni ajánlásomnak elfogadására.

Károly.

(Dárdaynak beszédjét fel sem vévén, atyjához, ki már a levélnek olvasásához fogott.)

Fanni is velem jött, bucsút venni barátnéjától. Egyenesen az ő szobájába ment.

Lamarine.

(A levelet olvasván, ábrázatján váltva öröm és bámulás látszik.)

Lehetetlen!

(Sírna is, nevetne is örömében.)

Hálá néked magyaroknak istene! Beteljesedett egyetlenegy és legfőbb kívánságom.

(Dárday és Károly bámulnak.)

Magyar lehetek ismét! Magyarok lehetnek gyermekeim! Igaz unokái derék őseimnek! Ha szegények is, de magyarok!

(Lamarine mind ezt mintegy ájtatos hálálkodással mondván, egyszerre fellobbanó örömmel.)

Miklós! olvasd ezt.

(A levelet Dárdaynak adja, ki azt öregbedő örömmel ol- olvassa.)

Károly.

Édes atyám! szabad-e tudnom —?

Lamarine.

Károly! kedves fiam!

(Megölelvén és megcsókolván fiát, míg Dárday a levelet olvassa, így folytatja beszédjét)

Ezen levéllel lehull rólunk a titoknak leple; elesik nevünk. Nem vagyunk többé sem franciák, sem Lamarinok, hanem régi, nemes magyarok, Tengeryek; habár ez az emberséges ember (Dárdayra mutatván) birja is jószágainknak javát.

Károly.

Hogy-hogy?

Dárday.

(Ki a levelet elolvasván, egészen megrészegül örömében, lót, fut, helyét sem találja, először a generálist öleli, azután Károlyt csókolja meg, zokog és nevet.)

Bocsáss meg édes lelkem barátom!

(Károlyhoz.)

Bocsásson meg kapitány uram! Fiamuram! — (kiáltozva) Heh! hallod-e? Miska! ki van itt? — Zsiga!

(Miska fellép.)

Miska.

Tessék.

Dárday.

Eredj! fuss! minden ember ide jőjön. A leányom; ha fekszik, hozzátok ide ölben. A néném, fiam; a vendégek. A vén Kardos is, ha még itt van, — az egész ház! mégis itt vagy? Mennydörgő-verte! szaladj hamar!

(Miska elfut. Dankó fellép.)

HETEDIK JELENÉS.

Dankó. Előbbiek.

Dárday.

Zsiga! eredj kérlek! csak ne kérdezz addig — hozz ide minden embert, leginkább a hozzám tartozandókat, — a fiskálist is.

Dankó.

Lóri kisasszonyon kivül többnyire mind itt vannak a kertben. Úgy is erre tartanak, mint látom.

Dárday.

Jól van! Kapitány uram! kérem, vezesse ide leányomat.

Károly.

Én? consiliárius úr elfelejtette —

Dárday.

(Nem hagyván kibeszélleni Károlyt, rá rohan és megcsókolja.)

Édes Károlyom! mennydörgő-verte! bocsáss meg és hozd ide leányomat.

Lamarine.

(Ki eddig érzékeny örömmel szemlélte Dárdayt, Károlyhoz.)

Eredj Károly!

Károly.

(Némán, de tüzesen megcsókolja Dárdayt és elsiet.)

Dankó.

Tens uram! mi történt? Hadd szökdözzek én is örömömben.

Lamarine.

Miklós! Ülj le barátom!

Dárday.

(Lelkendezve kifáradt örömében, leül.)

Jól mondod. Alig veszek már lélekzetet. Megfojt az öröm.

Lamarine.

Áldjon meg az isten! Te lelkedből örülsz szerencsémen.

(Megrázza kezét.)

Emberséges, jó magyar szív!

Dárday.

Nem hagysz el úgy-e? Itt halsz meg a magad jószágán?

Lamarine.

Nem hagylak el, Miklós! Együtt élünk, együtt halunk.

Dárday.

Zsiga! itt tiszteld Tengery generálist.

Dankó.

A magyarra fordított generálist nem tisztelhetem jobban, mint az eredeti franciát.

Dárday.

Mennydörgő-verte! (felkelvén) a magyar az eredeti és a francia a fordított. Itt jönnek.

NYOLCADIK JELENÉS.

Rábodyné. Dárday Pál. Földy. Manci. Völgyi. Domby. Csatándy. Előbbiek.

Dárday Miklós.

(Körültekintvén a jötteket.)

S Lóri még nincs itt? sem a Fanni kisasszony? Eredj, Pali, érettek.

(Pali elmegyen.)

Rábodyné.

Mi történt?

Dárday Miklós.

Majd, ha együtt leszünk, megtudod.

(A generálist ölelvén.)

Kedves jó barátom! Nem hiába szerettelek én mindég.

(Nyughatatlankodva Földyt, Völgyit, Dombyt érdekelvén.)

Sajnálom; de az uraknak nem szolgálhatok.

(Csatándyhoz.)

Az úrnak ma sok dolga lesz.

(A jelenlevők egymással beszélgetve, csudálkozva vágynak tudni, mi történt. A kiváncsiság legszembetünőbb Rábodynéban.)

Rábodyné.

Miklós! Zsiga! szóljatok már, az istenre kérlek benneteket! mi történt? Ne csigázzátok annyira várakozásunkat.

(Hol egyikre, hol másikra néz.)

Dárday Miklós.

Jönnek-e már?

Dankó.

Én örömest szólanék, ha többet tudnék, mint nagyságtok. Ez a világ most hasonló egy hangyabolyhoz; az emberek hasonlók a hangyákhoz; a sors hasonló egy pajkos gyermekhez, kinek pálca van kezében: ez pálcájával a hangyabolyt, a világot felforgatja; s az embe-

rek, mint a hangyák, pezsegnek, esnek, kelnek, hordozóskodnak, veszekesznek, tétováznak, elszéljednek, meg öszvejönnek; a magyarból francia, a franciából magyar lesz; a gazdagból szegény, a szegényből gazdag lesz; a leányból asszony, a legényből házas ember lesz. Az öreg Panna azt mondja, hogy mind ennek a sok üstökös csillag az oka.

Dárday Miklós.

Hahaha!

(A generális mosolyog. A többi mind rosz néven láttatik venni Dankónak tréfáját.)

Manci.

(Pittyegetve.)

Sületlen tréfa.

Völgyi.

Ma foi! un esprit bien fade.

Föld y.

Il faut faire bonne mine à mauvais jeu.

(Károly Lórit, Dárday Pál Fannit vezetve fellépnek. Kardos bankóján utánok sántikál.)

KILENCEDIK JELENÉS.

Károly. Lóri. Dárday Pál. Fanni. Kardos. Előbbiek.

Dárday Miklós.

Jöszte Lóri fiam!

Lóri.

Uram atyám parancsolatjára —

Dárday Miklós.

Fanni kisasszony! — Kardos! ide előre jőjön kend. Ne haragudjunk egymásra. — Urak! most már tehát tessék az újságot hallani: Lamarine generális úr nem Lamarine többé, hanem Tengery, és magyar. Rákócy —

(A generálishoz.)

De kérlek, barátom, beszéld el magad.

(Valamennyen egymásra nézve bámulnak és figyelmeznek.)

Generális.

A koroncói szerencsétlen ütközet után Rákócy Ferenc Franciaországban keresvén menedékhelyét, annál, a ki őtet a zendülésre ingerlette s utóbb vesztére hagyta, elkísérte őtet öregapám is, úgy mint egyik osztály vezére és barátja; onnan együtt mentek Törökországba is, és együtt haltak Rodosztóban. Atyám, ki épen serdülő korában vala, Párizsban maradott és francia szolgálatba állott. Jószágaink itthon confiskáltattak és másoknak conferáltattak. Ez a Tengeri és Bánhalom nemzetségem birtoka volt; most Dárday úré. Jobb kézbe nem eshetett volna. Engem hazámnak szeretete Magyarország felé hajtott már gyermekkoromtól fogva és Lamarine név alatt a magyar huszároknál kezdettem szolgálni. Atyám bújában Franciaországban halt meg. Minden kivánságom a volt, hogy ha

háborúban nem, tehát hazámban halhassak meg. Ki- és milétemet eddig még gyermekeim előtt is titokban tartottam; felfedezését halálom után írásban akartam hátra hagyni. Kapitánykorom-ban megházasodtam és magyar leányt vettem. Mind én, mind a fiam olly szerencsések voltunk, hogy királyunknak jó szolgálatot tehettünk a franciák ellen; azért kérésemre és a nádorispánynak közbevetésére ő felsége azon kegyelemmel boldogított, hogy magyar nevembe, polgárságomba s nemességembe újra visszahelyheztetett. Jószágaink oda vannak ugyan, isten néki! én elég szerencsésnek tartom magamat az által, hogy ismét magyar lehetek és hazámban élhetek, halhatok. Hálá a magyarok istenének! Éljen a mi jó királyunk!

(Valamennyen csudálkozásokat jelentik.)

Rábodyné.

(Örömmel.)

Én mindég csudáltam, hogy egy francia testestűl lelkestűl olly egészen magyar lehetett. E bizony szép!

Dárday.

(A generálishoz.)

Édes jó barátom! egyetlenegy bizodalmas szavad egészen más történeteket vont volna maga után. Mért? mért nem szólottál előbb?

(Károlyhoz.)

Kapitány uram!

(Lórit kezénél fogva Károlynak adván.)

Vegye a kezemből leányomat, Tengerivel és Bánhalommal együtt, a mi az én szerzeményem.

Generális.

Köszönöm, Miklós, leányodat; de jószágodat az én fiam el nem fogadhatja.

Károly.

(Hálálkodva.)

Consiliárius úr engem Lóri által úgy is már határ nélkül boldoggá tesz. Palinak öröksége az én szerencsém által semmiben se csorbúljon.

Lóri.

Édes uram atyám!

Dárday Miklós.

Mennydörgő-verte! hagyjatok békét! hadd beszéljem ki magamat. Pali jöszte!

(Dárday Pál atyjához megy; atyja megfogja ennek kezét és a generálishoz intézi szavait.)

Barátom! Tengery! most megfordúlt a dolog: én ostromollak téged kérésemmel: add leányodat fiamnak feleségül!

Generális.

Barátom! Te igen nagy bajnoki tüzzel fogsz az ostromhoz. Előbb még ki kell kémlelni mind Palinak, mind Fanninak szívét, gerjedelmeket, kívánatjokat, mert —

Dárday Miklós.

Mennydörgő-verte! én fiamat mindenemből kitagadom, a miből csak lehet, ha mást vesz feleségül és nem leányodat.

Dárday Pál.

(A generálishoz.)

Méltóságos uram! Az atyám szívemből vonta elő kérését.

(Fannira tekint könyörögve.)

Generális.

Fanni! most rajtad a sor.

Fanni.

(Ki eddig nyájas durcával pittyegetett.)

Elég későn jön rám a sor, holott itt, úgy vélem, én vagyok a főszemély.

(Durcával.)

Majd meglátom: hét esztendőt kívánok és adok meggondolásra.

Dárday Pál.

Fanni!

Dárday Miklós.

Mennydörgő-verte! egy órát sem. És ha fiam nem kell, hát én veszlek el. Dárdaynévá kell lenned, ha törik szakad is.

Fanni.

De uram bátyámnak 'bizony minden meggondolás nélkül kész a kosár. Kardos!

Kardos.

Úgy kell.

(Valamennyen nevetik.)

Dárday Miklós.

Nézd a mennydörgő-verte bosszúálló vén huszárt.

Fanni.

De hogy a gyalázattól megkíméljem uram bátyámat, hát inkább —

(Dárday Pálnak nyujtja jobbját, ki azt tüzesen megcsókolja.)

De azon feltétel alatt, hogy én leszek a kapitány, és maga hadnagyom?

Dankó.

Az oltárig.

Dárday Miklós.

Tengerin és Bánhalmon kivül minden egyéb jószágom fiamé lesz. Ezt tegye fiskális uram tüstént írásba. Kardos! megelégszel-e velem?

Kardos.

Most már emberséges embernek tartom nagyságodat.

Dárday Miklós.

(A generálishoz.)

Mi pedig, barátom! együtt élünk, együtt halunk.

Generális.

Legyen áldott a magyarnak istene!

(Dárday Miklós és a generális közepett állva megölelik egymást. Egyik felől Károly és Lóri tartják magokat ölelve; másik felől Dárday Pál és Fanni. Rábodyné Lóri mellé megy szíves örömét jelenteni. Domby bámulva néz. Manci pittyeget.)

Földy.

(Büszkén, szárazan.)

Én örvendek s minden részre jó szerencsét kívánok.

Völgyi.

Én is részemről.

Dárday Miklós.

Legyetek boldogok, édes gyermekeim! Szüljetek, neveljetek jó és igaz, erős és lelkes hazafiakat, kik ezer esztendős anyánknak, édes hazánknak, utánunk hív gondját viseljék!

(Dárday Miklós az egyik, a generális a másik házas pár ölelvén, a kárpit lefordúl.)

TARTALOM.

EREDETI MAGYAR JÁTÉKSZÍN.

Igazitás. A 7 lapon álló jegyzés első sorában e szó: három kitörlendő.

